

in LJUDJE MISLI

John Steinbeck

V sredici
besedilo
drame

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE
Gledališki trg 5
3000 Celje

Tina Kosi, upravnica
Borut Smrekar, pomočnik upravnice
Tatjana Doma, dramaturginja
Miran Pilko, tehnični vodja

Jerneja Volfand, vodja programa
Telefon +386 (0)3 426 42 14
Faks +386 (0)3 426 42 20
E-naslov: jerneja.volfand@slg-ce.si

Borut Odlazek, vodja marketinga
in odnosov z javnostmi
Telefon +386 (0)3 42 64 203
E-naslov: borut.odlazek@slg-ce.si

Urška Zimšek, blagajničarka
Telefon +386 (0)3 426 42 08
E-naslov: blagajna@slg-ce.si
(Blagajna je odprta vsak delavnik
od 9.00 do 12.00 in uro pred predstavo.)

Tajništvo
Telefon +386 (0)3 426 42 02
Faks +386 (0)3 426 42 20

Centrala +386 (0)3 426 42 00
E-naslov: tajnistvo@slg-ce.si
Spletna stran: <http://www2.arnes.si/slg-ce/>

Ustanovitelj SLG Celje je
Mestna občina Celje.

Program gledališča finančno omogoča
Ministrstvo za kulturo.

SVET SLG CELJE
Miran Gracer, Drago Kastelic (predsednik),
Zdenko Podlesnik, Miroslav Terbovc, Aleš
Vrečko

ČLANI STROKOVNEGA SVETA SLG CELJE
David Čeh, Slavko Deržek, Marijana
Kolenko, Tomaž Krajnc, Rastko Krošl
(predsednik), Robert Vodušek

John Steinbeck

in LJUDJE MISI

(OF Mice and Men)

Prva slovenska uprizoritev
Drama

PREVAJALKA Tina Mahkota
REŽISER IN SCENOGRAF Samo M. Strelec
KOSTUMOGRAF Leo Kulaš
SKLADATELJ Uroš Rakovec
LEKTORICA Metka Damjan

IGRALCI

GEORGE Aljoša Koltak
LENNIE Tarek Rashid
CANDY Miro Podjed
ŠEF Renato Jenček
CURLEY David Čeh
CURLEYJEVA ŽENA Tanja Potočnik
SLIM Mario Šelih
CARLSON Igor Žužek
WHIT Rastko Krošl
CROOKS Igor Sancin

GLAS Rado Pavalec k. g.

VODJA PREDSTAVE Zvezdana Štrakl Krošlič · ŠEPETALKA
Breda Dekleva · TONSKI MOJSTER Uroš Zimšek · LUČNI
MOJSTER Mitja Ščuka · REKVIZITER Anton Cvahre ·
DEŽURNI TEHNIKE Dani Les · ŠIVILJE Zdenka Anderlič,
Dragica Gorišek, Marija Žibert · FRIZERKI Maja Zavec,
Marjana Sumrak · GARDEROBERKI Melita Trojar, Mojca
Panič · ODRSKA MOJSTRA Radovan Les in Gregor Prah ·
TEHNIČNI VODJA Miran Pilko · UPRAVNICA mag. Tina Kosi

Premiera 16. maja 2008

Tarek Rashid,
Aljoša Koltak

V ameriški literarni zgodovini predstavlja Steinbeckova novela *Ljudje in miši* (1937), ki je bila ob izidu prodajna uspešnica in nato večkrat dramatisirana za gledališče in film (pri krstni uprizoritvi na Broadwayu je pri prirejanju besedila za oder sodeloval tudi avtor), pomembno pričevanje o dobi gospodarske krize, t. i. *great depression*. Usodni črni torek, ki se je zgodil 29. oktobra 1929, je po vsem svetu sprožil recesijo in tudi v Združenih državah povzročil velike spremembe ne le v težki industriji, temveč tudi v poljedelstvu. Številni zakupniki zemljišč so morali v tridesetih letih zapustiti kraje, ki so jih opustošile naravne katastrofe in spremembe v poljedelski industriji, ter si delo poiskati drugje. Steinbeck je na lastni koži

doživel krut boj za preživetje ljudi brez zemlje, ki jih je težka ekonomska situacija prisilila k vsakodnevemu garanju na tujih rančih, in ga je prikazal tudi v romanu *Grozdi jeze* (*The Grapes of Wrath*, 1939). V povojni ameriški književnosti srečamo to temo še pri Harperju Leeju v romanu *Ne ubijaj slavca* (*To Kill a Mockingbird*, 1960). Že zaradi tematike, torej literarne upodobitve ene največjih travm dvajsetega stoletja, je novela nagovarjala ameriško bralsko publiko, ki je posledice gospodarske krize doživela na lastni koži ali pa jo doživljala kot bolečo zarezo v kolektivnem spominu. Steinbeckov tekst *Ljudje in miši* je kot pričevanje o dogodkih iz danes že oddaljene preteklosti še vedno živ, a hkrati zaradi bogate motivne mreže

omogoča tudi drugačna branja.

Dogajalni čas v noveli oziroma drami je kratek, saj obsega le tri dni, v katerih se zgodijo usodni dogodki, zaradi katerih se sanje o lastnem domu, ki jih želita uresničiti osrednja lika George in Lennie, povezana z nenavadnim in v svoji okolici edinstvenim prijateljstvom, razkrijejo kot iluzija.

Toda Steinbeckovo delo ni le slika brezupnega položaja ljudi, ki so zaman hrepeneli po domu, temveč je v njem pozornosti vreden tudi motiv nasilja, za katerega smo morda danes občutljivejši, kot so bili Steinbeckovi sodobniki. Razkrit je že v ekspoziciji dejanja, a tudi vse dogodke, ki sledijo, vsa razmerja med liki, zaznamuje bolj ali manj

prikrita agresivnost. Večinoma je izražena na verbalni ravni, na nekaj mestih pa se sprevrže tudi v fizično obračunavanje. Že prvi prizor, ki se odvija med Georgeom in Lenniejem, spretno razkriva agresivnost kot kompleksen problem in vzpostavlja odnos med obema osrednjima likoma kot neenakovreden, saj je povsem jasno, da je Lennie mentalno zaostal in George intelektualno prevladuje. Lenniejeva duhovna neobgljenost ga spravlja v jezo, ki jo, kakor je razvidno že v prvem prizoru, sprosti z verbalnim nasiljem, saj pravi: »Butelj trapasti! Si mislil, da me boš prinesel okoli, eh? Da ne bom opazil, da imaš noge čisto mokre, ker si stopil v vodo, ko si šel ponjo? Lennie zacvili kot majhen psiček. Zdaj pa se cmeriš ko dojenček. Bog se usmili, pa tak velik dedec! Lennie se poskuša obrzdati, toda ustnice mu trepečejo in obraz ima spačen od napa.«

Toda tudi Lennie, ki vzbuja sočutje zaradi svoje neobgljenosti, rešuje napetosti (morda bi lahko v njegovem primeru govorili celo o frustraciji) tako, da jih sprosti s fizičnim nasiljem. Lennie pokonča tisto, kar si želi, a se ne odziva na njegovo naklonjenost. Ubijanje miši pred Georgeom opravičuje z besedami: »Božal sem jih, potem so me pa ugriznile v prst, pa sem jim glavice malo stisnil, pa so bile že mrtve, ker so tako majhne.«

Isti vzorec se ponovi tudi, ko ga fascinirata ženska v Weedu in Curleyjeva žena, saj je do obeh nasilen. Njegovo nepremišljeno in spontano agresivnost Steinbeck kontrastira z nasiljem, ki ga izvajajo drugi liki. Lennie se pri tem zaradi svoje omejenosti razkriva kot žrtev, ki trpi tako psihično (temnopolti Crooks je navdušen, ker mu trpinčenje Lennieja

dobro uspeva in pravi *okrutno*: »Tebe bojo odpeljali v norišnico. Ovratnico ti bojo dali okoli vratu ko psu. Potem pa boš točno tak ko jaz. V pesjaku boš živel.«) kot tudi fizično, ko se nad njim znese Curley: »No, da te vidimo, stor veliki. Vstani. Noben prasec hudičev se meni ne bo režal. Ti bom že pokazal, kdo je zelen. Lennie nemočno pogleda Georgea. Ne vstane. Sključen se boče umakniti proti zadnjemu delu odra. Curley gre za njim in ga mlati.

Toda Lennie ni edini lik, do katerega so drugi nasilni. V skupnosti, ki jo Steinbeck prikazuje, so namreč hierarhična razmerja natančno določena. Crooks zaradi barve svoje kože ne sme bivati z drugimi v baraki, temveč sam, medtem ko ima Curley kot šefov sin poseben status in si lahko privošči vse, ali kot pravi Candy: »Curley ima hudičevo težko roko. Pa

Rastko Krošl, Aljoša Koltrak,
Tarek Rashid, Igor Žužek

da ne boš mislil ... meni se to nikoli ni zdelo prav. Recimo to, kako se Curley spravi na kakšnega velikega dedca in ga pretepe. Takrat bojo vsi rekli, kako korajžen je Curley. Če pa se veliki ne pusti in premlati Curleya, bojo vsi rekli, naj si raje najde enega, ki je tako velik kot on. Na koncu zmeraj tako izpade, da jo Curley dobro odnese.«

Premoč, najsi bo intelektualna ali fizična, je v tem svetu edino, kar vzbuja strah in spoštovanje. Zato se nihče ne upre Carlsonovi surovi zahtevi, da mora Candyjev pes s sveta, ker smrdi. Carlson ga ubije, kar dokazuje, kako močno je nasilje odtisnjeno v vsakdan, ki

ga prikazujejo *Ljudje in miši*, po drugi strani pa ima smrt ostarelega in nekoristnega psa tudi simbolni pomen, ki ga razkrijejo pretresljive Candyjeve besede: »Sta videla, kaj so naredili z mojim psom? So rekli, da ni bil za nobeno rabo več in vsem v napoto, tudi sebi. Ko bom jaz enkrat tak, ne bom imel nobenega, ki bi me ustrelil. Pa si želim, da bi me. Ampak tega nobeden ne bo hotel narediti. Ni ga kraja, kamor bi lahko šel, nove službe pa tudi ne bom dobil.«

V skupnosti, v kateri živijo, tudi ni prostora za čustva, saj se kot vrednote razkrivajo racionalnost, aktivnost, intelektualna premoč, samozadostnost,

cinizem, telesna moč, junaškost in vztrajnost. Vse te lastnosti opredeljujejo kategorijo moškosti, kakršno je na Zahodu izoblikovalo razsvetljenstvo. Tisto, kar kategoriji maskulinosti sploh omogoča, da se vzpostavi, je njeno nasprotje: iracionalnost, čustvenost, kaotičnost, krhkost, nemoč in pasivnost, torej pojmi, ki jih zahodna civilizacija enači s kategorijo feminilnosti. Sodobne teoretičarke in teoretiki opozarjajo, da obe kategoriji nista enoviti, temveč moramo govoriti o njuni razcepljenosti: »Tudi navidezno enotna, monumentalno zastavljena maskulinitet je vedno že razcepljena. Znotraj regulacijskih

semantičnih in institucionalnih mrež heteronormativne matrice se namreč v presečišču z razredno, rasno, etnično in seksualno pripadnostjo vzpostavljajo in krožijo različne družbenopolitično zasnovane verzije maskulinosti.¹

Steinbeckove *Ljudi in miši* lahko torej beremo tudi kot besedilo, ki preizprašuje, v kolikšni meri se prevladujoča ali hegemonična kategorija maskulinosti dejansko realizira. Njegov tekst je še posebno zanimiv, ker je skupnost, ki jo prikazuje, z izjemo Curleyjeve žene, povsem moška skupnost. Pri tem Curleyjeva žena v noveli/drami ne nastopa, da bi Steinbeck skozi njen lik tematiziral žensko identiteto (prav ona je edini lik brez imena), temveč kot sprožilni moment, ki omogoči divji lov na Lennieja, s čimer se individualna nasilnost sprevrže v kolektivno, ki je usmerjena na eno samo osebo. Steinbeck pri tem tudi spretno pokaže, da gonja, ki jo sproži Curley,

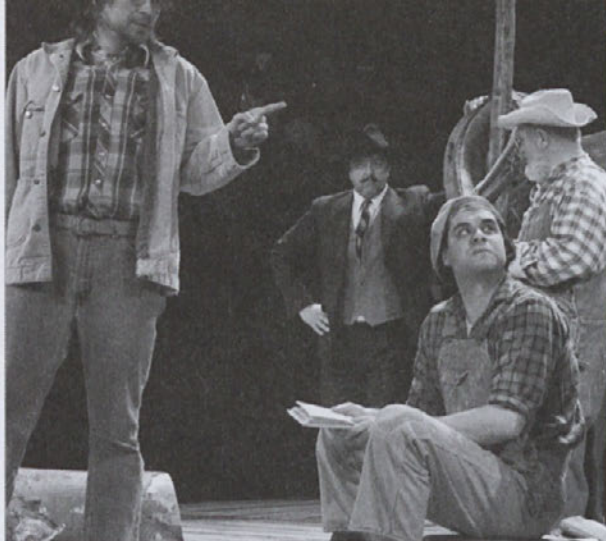
ni posledica njegove ljubezni do žene, temveč tega, da se je Lennie polastil oziroma mu vzel nekaj, kar je bilo njegova lastnina.

Če *Ljudi in miši* beremo kot tekst, ki odpira vprašanja o maskulinosti, lahko naslov razumemo kot kodirano sporočilo. Iz dosedanjih razlag se lahko poučimo, da je Steinbeck delo najprej naslovil s *Something That Happened* (*Nekaj, kar se je zgodilo*) in nato spremenil v *Of Mice and Men*, kar naj bi se nanašalo na pesem Roberta Burnsa *To a Mouse*, ki ubeseduje zgodbo o kmetu, ki je med oranjem njive mišim razdril njihovo bivališče. Kot razlagajo Steinbeckovi interpreti, naj bi to pomenilo, da noben načrt ni popoln in da človek dogodkov v prihodnosti ne more nikoli predvideti, da je torej le miš, ujeta v blodnjak modernega življenja. Čeprav bi takšni razlagi naslova gotovo lahko pritrdili, je mogoča tudi drugačna, ki izhaja iz prepričanja, da je Steinbeckov tekst več kot

zgolj ponazoritev teze, da je človeško življenje nepredvidljivo. K drugačni interpretaciji nas napoti študija »Are you a Man or a Mouse?«, v kateri avtor Homi K. Bhabha podaja nov pogled na moškost, ki izhaja prav iz spoznanja o krhkosti kategorije hegemonične maskulinosti. Za izhodišče svojega razmišljanja vzame Bhabha doživetje iz otroštva, ko mu je oče večkrat zabrusil stavek: »Si moški ali si miš?«, sam pa se je pri tem vprašal: »Moram res izbirati?«, saj se mu je zdelo, da je ujet med »dve različni veroizpovedi, med dva pogleda na življenje«. Ob vsem tem sta ga glodala dvom ter negotovost, in kot pravi, ga je to, da je bil postavljen pred odločitev, ki je zahtevala enoznačen odgovor, strašno razburjalo.

Bhabha z avtobiografskim drobcem vstopi na polje dvoma o enotni, monumentalni maskulinosti, ki bi se ji moral podrediti, in opozarja na razpoke v tej

¹ Gl. tudi Lilijana Burcar: *Novi val nedolžnosti v prozaiški literaturi. Kaj sporočata Harry Potter in Lyrna Srebrousta?* Ljubljana: Sophia, 2007, str. 62.

Aljoša Koltak,
Renato Jenček,
Tarek Rashid,
Miro Podjed

podobi. Zdi se, da tudi Steinbeckov tekst *Ljudje in miši* odpira podobna vprašanja, s tem ko skozi medsebojne odnose literarnih oseb izraža spoznanje, da je maskulina identiteta razcepljena in se ne more vzpostaviti kot samozadostna, če ni v razmerju do drugega, ki v tem primeru prevzame lastnosti, ki sicer opredeljujejo femininost. Medsebojna dinamika odnosov literarne osebe prisili, da drsijo iz ene vloge v drugo, nihče ne more vztrajati v držbi hegemonične maskulinosti, kar pomeni, da so enkrat tisti, ki izvajajo nasilje,

drugič pa so njegove žrtve. Za Steinbecka v tem krutem in na večern boj obsojenem svetu ni tretje možnosti, zato se *Ljudje in miši* zaključijo z Lenniejevo smrtjo. George se znajde pred vprašanjem, ki zahteva jasen odgovor: ali predati Lennieja podivjani tolpi, kar bo zanj pomenilo mučenje in na koncu smrt, ali prijatelju vse to prihraniti s tem, da ga sam ubije. George se odloči za drugo možnost in tako z nasilnim dejanjem preseka krog nasilja.

Pisatelj je pogled na ameriško družbo in njene predstavnike v poznih

tridesetih letih prejšnjega stoletja se nam razkriva kot skrajno pesimističen, saj George svoje prijateljstvo potrdi s strelom v Lenniejev tilnik. Steinbeck je v *Ljudih in miših* neprizanesljiv in oster kritik svoje dobe, ki tudi v današnjem času vzbuja premislek o tem, ali je nasilje edini možni odgovor na nasilje, in nas s tem postavlja pred vprašanje, zakaj vse prevečkrat pristajamo na vračanje konzervativnih vrednot v naš vsakdan.

Tarek Rashid, Aljoša Koltak,
Miro Podjed, Tanja Potočnik,
Igor Sarcin

Tatjana Doma

»Človek na konju je duhovno, prav tako kot fizično, večji od tistega, ki pešači.«

John Steinbeck

Ameriški romanopisec, esejist, dramatik, scenarist in dobitnik Nobelove nagrade leta 1962 John Steinbeck (1902–1968) je eden najbolj znanih in najbolj branih ameriških romanopiscev 20. stoletja. Je avtor petindvajsetih knjig, med njimi je kar šestnajst romanov, šest neleposlovnih knjig, nekaj zbirk kratkih zgodb in več filmskih scenarijev, ki so skoraj praviloma postali hollywoodske uspešnice. Svoje zgodbe, napisane v naturalističnem oziroma realističnem stilu, je pogosto postavil v okrožje Salinas, v dolino Salinas, mesto Monterey in bližnjo dolino San Joaquin. Njegovo domoljubje je temu področju prislužilo ime Steinbeckova dežela.

Glede na navedbe njegovega biografa Jayja Parinija in New York

Timesa je bil Steinbeck v sredini devetdesetih let 20. stoletja najbolj popularen že pokojni ameriški pisatelj s 750.000 prodanih izvodov knjig na leto.

John Ernst Steinbeck je bil tretji od štirih otrok, edini sin, očeta Johna Ernsta in Olive Hamilton, rojen 27. februarja 1902 v okrožju Salinas v Kaliforniji. Njegov oče je bil okrajni finančni uradnik, mati pa nekdanja učiteljica. Od matere je podedoval ljubezen do knjig; med njegovimi zgodnjimi najljubšimi knjigami sta *Zločin in kazen* Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega in *Izgubljeni raj* Johna Milтона. Hodil je v lokalno gimnazijo in med počitnicami delal na farmah in rančih. Da si je lahko plačeval šolanje, je poprijel za

veliko različnih del in včasih manjkal v šoli tudi po celo četrtrletje. Po maturi leta 1919 se je leta 1920 vpisal na univerzo v Stanfordu, kjer je študiral pomorsko biologijo. Leta 1925 je pustil študij, saj si je vedno želel postati pisatelj. Nekaj njegovih zgodnjih pesmi in kratkih zgodb je bilo objavljenih v univerzitetnih publikacijah.

Leta 1925 je na tovarnjakih prepotoval iz Los Angelesa do New Yorka, kjer je ostal krajši čas in delal kot gradbeni delavec in novinar. Nekaj časa se je trudil, da bi se uveljavil kot svobodni novinar; ker mu ni uspelo, se je vrnil v Kalifornijo. Medtem ko je pisal, je sprejel najrazličnejša priložnostna dela – delal je kot trgovski pomočnik, pleskarski vajenec, oskrbnik posestva, fizični

delavec na farmah in rančih, obiralec sadja ter tovarniški delavec. V letih 1926 do 1928 je živel pri jezeru Tahoe, delal kot oskrbnik hiše in tam napisal svoj ne preveč uspešni prvenec *Čaša zlata* (*Cup of Gold*, 1929), v katerem je v središče dogajanja postavil pirata Heryja Morgana, ki je s svojimi dogodivščinami buril njegovo domišljijo v otroških letih. Z romanom mu ni uspelo zaslužiti niti 250 dolarjev, kolikor mu je založnik plačal vnaprej.

Snov za romane, ki so sledili, je črpal iz osebnih spominov na življenje v Kaliforniji. Zgodbe njegovih romanov temeljijo na resničnih zgodovinskih okoliščinah in dogodkih, ki jih je tudi sam doživel in izkusil kot reporter. V središče svojih zgodb je postavil like, ki se težko prebijajo skozi življenje, v svojih delih je raziskoval življenje

delavskega razreda in potujočih delavcev v času Peščene sklede (serija peščenih viharjev, ki so se začeli v 30. letih 20. stoletja in trajali do 1941 ter povzročili ekološko in kmetijsko katastrofo) in Velike depresije. V tridesetih letih dvajsetega stoletja je ustvaril večino svojih najbolj znanih romanov: *Bogu neznano* (*To a God Unknown*, 1933), *Polentarska polica* (*Tortilla Flat*, 1935), *Negotova bitka* (*In Dubious Battle*, 1936), *Ljudje in miši* (*Of Mice and Men*, 1937) in s Pulitzerjevo nagrado leta 1940 nagrajene *Grozde jeze* (*The Grapes of Wrath*, 1939). Šele *Polentarska polica* mu je prinesla večjo prepoznavnost, medtem ko je njegovo pisanje pred tem ostalo bolj ali manj neopaženo. S *Polentarsko polico* se je končno izboljšala tudi njegova finančna situacija – dolgo časa je zaslužil in živel s 35 dolarji na teden, zdaj

pa je zaslužil več tisoč dolarjev s prodajo pravic *Polentarske police* za film. Kar sedemnajst njegovih del je bilo posnetih na filmski trak, nekatera celo večkrat, Steinbeck pa je bil kar trikrat nominiran za oskarja.

Njegovi najbolj prepoznavni deli *Ljudje in miši* in *Grozdi jeze* sta nastali v poznih tridesetih letih, obe pa razkrivata življenje delavskega razreda, sezonskih delavcev in priseljenih kmetov v času Velike depresije. Poleg teh dveh romanov za njegovi vrhunski stvaritvi veljata še *Biser* (*The Pearl*, 1947) in *Vzhodno od raja* (*East of Eden*, 1952), v katerih pa se tematsko odmakne od delavske bede v času Velike depresije.

Tragedija *Ljudje in miši*, napisana v obliki kratkega romana, razkriva življenje in uničene sanje dveh sezonskih delavcev: Georgea

Tatjana Doma
»Človek na konju
je delovno, prav
tako kot fizično,
sečji od tistega, ki
pošači.«

Tarek Rashid,
Igor Sancin

Miliona, inteligentnega in ciničnega, vendar zvestega prijatelja, in Lennija Smalla, duševno omejenega silaka, ki ne more kontrolirati svoje fizične moči. Dogajanje je postavljeno na farmo, nekaj milj od mesta Soledad, v dolini Salinas v Kaliforniji v času Velike depresije (1929–1939).

Steinbeck je *Ljudi in miši* napisal v obliki kratkega romana – želel si je namreč, da bi napisal roman in besedilo gledališke igre hkrati. Želel si je napisati roman, katerega dialoge se lahko takoj postavi na oder, oziroma igro, ki se jo lahko bere kot roman.

Kratki roman *Ljudje in miši* je Steinbeckov prvi velik literarni uspeh, ki mu je prinesel največji pozitiven odziv javnosti

ter občudovanje in priznanje uglednih kritikov. Roman je bil izbran za knjigo meseca že pred svojim izidom. Po drugi strani pa so roman umaknili iz več državnih in šolskih knjižnic in učnih načrtov, ker naj bi zagovarjal evtanazijo ter bil brezbožen, rasno nestrpen, jezik romana pa vulgaren in žaljiv. Zaradi pogostih napadov in prepovedi se je roman uvrstil med »najbolj napadene knjige 21. stoletja« na lestvici American Library Association, danes pa je obvezno čtivo na mnogih ameriških, avstralskih, angleških, novozelandskih in kanadskih šolah. Od izida leta 1937 se v popularni kulturi pojavljajo številne reference na vsebino in glavna lika.

Naslov za roman je Steinbeck vzel iz pesmi *Miški, ki sem jo izoral z gnezdom vred novembra 1785* (*To A Mouse, On Turning Her Up In Her Nest With The Plough*) škotskega pesnika Roberta Burnsa (1759–1796), in sicer se naslov nanaša na predzadnjo kitico: »The best-laid plans of mice and men often go awry.« (Načrti miši in ljudi se brž skaze ...).

Burns naj bi pesem napisal potem, ko je po nesreči uničil mišje gnezdo. Prvotni naslov Steinbeckove tragedije je bil *Nekaj, kar se je zgodilo* (*Something That Happened*), ki pa ga je avtor spremenil, potem ko je prebral Burnsovo pesem o obžalovanju, ki ga pripovedovalec občuti, ker je med

oranjem polja uničil mišje gnezdo. Pesem govori o tem, da noben načrt ni popolnoma varen in gotov in da nihče ne more biti popolnoma pripravljen na prihodnost. Steinbeckova gledališka priredba *Ljudi in miši* je postala velika uspešnica, v vlogi duševno zaostalega in fizično izredno močnega potujočega poljedelskega delavca Lennija je nastopil Broderick Crawford, Wallace Ford pa v vlogi Georgea. Krstna uprizoritev je svojo premiero doživela 23. novembra 1937 v Music Box Theatre na Broadwayu, kjer je bila na sporedu do maja 1938 in doživela 207 ponovitev. Kljub velikemu uspehu odrske priredbe pa si Steinbeck ni hotel ogledati nobene predstave *Ljudi in miši* v New Yorku. Izjavil je,

da je igra, kot jo vidi v svoji glavi, popolna in zato bi bilo vse, kar je uprizorjeno na odru, zanj veliko razočaranje.

Predstavo so leta 1939 predstavili v Los Angeles. *Ljudi in miši* so na Broadwayu ponovno uprizorili leta 1974, tokrat v Brooks Atkinson Theatre, s Kevinom Conwayem v vlogi Georgea in Jamesom Earlom Jonesom v vlogi Lennija.

Uprizoritev *Ljudje in miši* v Savoy Theatre je bila leta 2004 nominirana za nagrado Laurence Olivier Theatre Award for Best Revival leta 2003.

Leta 1970 je Carlisle Floyd po romanu *Ljudje in miši* ustvaril opero, ki je svojo premiero doživela v Seattle Opera.

Steinbeck je napisal le dve gledališki igri – poleg

Ljudi in miši še gledališko priredbo romana *Mesec je zašel* (*The Moon is Down*, 1942).

Ljudje in miši so bili večkrat posneti na filmski trak. Prvič že leta 1939, le dve leti po izidu romana, v vlogi Georgea je nastopil Burgess Meredith, v vlogi Lennija Lon Chaney Jr., film pa je režiral Lewis Milestone. Film je bil nominiran za štiri oskarje. Leta 1981 je bil posnet televizijski film z Randyjem Quaidom v vlogi Lennija in Robertom Blakeom v vlogi Georgea, film je režiral Reza Badiyi. Zadnjo filmsko verzijo je leta 1992 režiral Gary Sinise, ki je bil nominiran za zlato palmo na festivalu v Cannesu, v filmu pa je poleg Johna Malkovicha v vlogi Lennija nastopil še kot George. Sinise in Malkovich sta leta

Slovensko ljudsko gledališče Celje
Sezona 2007/2008

JOHN STEINBECK

LJUDJE IN MIŠI

Drama

Naslov izvirnika: Of Mice and Men

Krstna izvedba: 23. novembra 1937, Music Box Theatre, New York

Prevod po izdaji: Warner Chappell Plays Ltd., 1991

Prevedla: Tina Mahkota

2007

Aljoša Koltak, Rastko Krošl,
Tarek Rashid, Igor Žužek

OSEBE

George
Lennie
Candy
Šef
Curley
Curleyjeva žena
Slim
Carlson
Whit
Crooks

KRAJ

Poljedeljska dolina v Severni Karolini.

ČAS

Trideseta leta 20. stoletja.

SCENOSLED

PRVO DEJANJE

Prvi prizor: Peščeni breg reke Salinas. Četrtek zvečer.

Drugi prizor: Notranjost barake. Petek dopoldne.

DRUGO DEJANJE

Prvi prizor: Isto prizorišče kot v drugem prizoru prvega dejanja. Petek okoli pol osmih zvečer.

Drugi prizor: Soba konjskega hlapca v lopi, ki se drži skednja. Sobota ob desetih zvečer.

TRETJE DEJANJE

Prvi prizor: Notranjost skednja. Nedelja popoldne.

Drugi prizor: Isto prizorišče kot v prvem prizoru prvega dejanja. Nedelja zvečer.

PRVO DEJANJE

PRVI PRIZOR

Četrtek zvečer. Peščeni breg reke Salinas v zavetju vrb; na zadnjem delu odra na desni velika platana. Tla prekriva suho listje. V prostoru vlada označje varnosti in miru. Oder razsvetljuje zahajajoče sonce.

Ko se zavesa dvigne, je oder prazen. Čivkanje urabca. Iz daljave se sliši brezciljni lajež psov z ranča in razločen klic prepelice. Njeno oglašanje postaja vse bolj svarilno in kmalu se zasliši prhutanje kril cele ptičje jate. Na oder prideta (vseeno ali z leve ali desne) drug za drugim dva moška; manjši, George, gre pred Lenniejem. Oba imata čez ramo vrženo zvito odejo. Gresta do vode. Manjši vrže odejo na tla, enako stori tudi večji; nato se večji vrže na tla in tako blazno sreba vodo iz reke, da škropi na vse strani.

GEORGE *nataknjeno*: Ljubi bog, Lennie, ne žlampaj tako. *Skloni se in stres* Lennieja. Lennie, me slišiš? Ti bo spet slabo, kot ti je bilo včeraj zvečer. *Lennie potunka v reko glavo s klobukom vred. Ko se spet usede na breg, mu od klobuka kaplja po hrbtu.*

LENNIE: Dobra je. Pij, George. Ti tudi pij. GEORGE *poklekne in pomoči prst v vodo*: Ne vem, če je res dobra. Malo kalna se mi zdi. LENNIE *pomoči prst v vodo enako kot George*: Poglej te kroge, George. Poglej, kaj sem naredil.

GEORGE *pije iz prgišča*: Okus ima še kar v redu. Ne teče pa prav hitro. Nikoli ne smeš piti stoječe vode, Lennie. *Resignirano*. Ti bi pil tudi iz jarka, če bi bil žejen. *Vrže si vodo v obraz in si ga zdrgne, nato se usede in objame čez kolena. Lennie ga opazuje in posnema vsak njegov gib.*

GEORGE *sprva utrujeno, nato vse bolj jezno*: Porkaduš, da bi se lahko pripeljala čisto do ranča. Tisti šofer na avtobusu ni imel pojma. »Čist mal naprej po glavni cesti,« je rekel. Čist mal, hudiča, skoraj štiri milje! Seveda, ni se mu dalo ustavljati pri vходу na ranč. Preen je, da bi zapeljal not. Me

prav zanima, če se mu v Soledadu pa da ustavljati! Momljaje. Čist mal naprej.

LENNIE *boječe*: George?

GEORGE: Ja ...?

LENNIE: Pa kam to midva greva, George?

GEORGE *besno vrže klobuk na tla*: Pa ne, da si že pozabil? Ti moram še enkrat povedati? Porkaflik, da si res bukov!

LENNIE *potiho*: Pozabil sem. Pa tako sem se matral, da ne bi. Prišežem pri bogu, da sem se!

GEORGE: No, ti bom še enkrat povedal ... *Sarkastično*. Saj itak nimam drugega dela. Kaj potem, če zabijem ves svoj čas s tem, da ti govorim stvari, ki jih ti gladko pozabiš in ti jih lahko povem še enkrat.

LENNIE: Matral sem se, res sem se, ampak ne pomaga. Spomnim se pa o zajčkah, George!

GEORGE: Naj jih vrag pocitra, zajce. Spomniš se zajcev, pa nič drugega. Se ne spomniš, kako sva ždela v tisti luknji na Howard Streetu in buljila v oglasno desko?

LENNIE *navdušeno*: Seveda se! Tega se pa spomnim ... ehm ... kaj sva pa naredila potem? Spomnim se, da je šlo mimo par punc, in si ti rekel –

GEORGE: Ni važno, kaj sem rekel! Se spomniš, da sva šla k Murrayu in Readyju in so nama dali delavski kartici pa karti za avtobus?

LENNIE *samozavestno*: Seveda se spomnim, George ... Tega se pa spomnim. *Vtakne roko v stranski žep jopiča. Samozavest mu hipoma uplahne. Zelo potiho*. George?

GEORGE: Ja?

LENNIE *obupano bolšti v tla*: Jaz pa svoje nimam. Zgleda, da sem jo izgubil.

GEORGE: Saj je tudi nisi imel. Jaz imam obe. Misliš, da bi ti jo res dal, tvojo delavsko kartico?

LENNIE *v nepopisnim olajšanjem*: Jaz sem pa že mislil, da sem jo dal v žep. *Spet vtakne roko v žep*.

GEORGE *ga srepo pogleda. Medtem ko gleda Lennieja, potegne ta roko iz žepa*: Kaj si zdaj vzel iz žepa?

LENNIE *dobrodušno*: Nič nimam v žepu.

GEORGE: Seveda ne. Zato, ker si dal v roko. Kaj imaš v roki?

LENNIE: Nič nimam, George! Prisežem!

GEORGE: Daj sem!

LENNIE *umakne zaprto pest*: Samo eno miško imam, no!

GEORGE: Miš? Živo miš imaš?

LENNIE: Ne, mrtvo miško. *Zaskrblyeno.*

Ampak je nisem jaz ubil. Prisežem, da ne.

Našel sem jo. Mrtvo sem jo našel.

GEORGE: Daj sem!

LENNIE: Pusti mi jo, George.

GEORGE *strogo*: Daj mi jo! *Lennie mu proti svoji volji da miš*. Kaj ti bo mrtva miš?

LENNIE *pojasnjujoče*: Božal sem jo s palcem, ko sva hodila.

GEORGE: Veš, kaj, kadar hodiš z mano, pa že ne boš božal nobene miši. Daj, da vidim, če se spomniš, kam greva. *Zaluča miš v grmovje na drugem bregu reke.*

LENNIE *zaprepadeno gleda in osramočeno zakoplje obraz v kolena*: Spet sem pozabil.

GEORGE: Mili Jezus! *Resignirano*. Poslušaj zdaj, na ranč greva delat. Na tak ranč kot tisti na severu, s katerega prihajava.

LENNIE: Na severu?

GEORGE: V Weedu!

LENNIE: Aja! Zdaj se spomnim. V Weedu!

GEORGE *še vedno pretirano potrpežljivo*: Ranč, kamor greva, je čisto blizu, kakšne četrte milje naprej. Tja bova šla in stopila do šefa.

LENNIE *ponovi, kot bi bil v šoli*: Stopila do šefa!

GEORGE: Zdaj pa pazi! Jaz mu bom dal delavski kartici, ti boš pa čisto tiho. Čisto pri miru boš in niti besedice ne boš zinil.

LENNIE: Niti besedice!

GEORGE: Če bo pogruntal, kakšen norec zmešani si, se lahko pod nosom obriševa za službo. Važno je, da te vidi, kako delaš, preden te bo slišal, pa bo vse v redu. Jasno?

LENNIE: Ja, George ... Jasno.

GEORGE: Dobro. No, ko bova stopila do šefa ... boš ti ... kaj boš naredil?

LENNIE *napenja možgane*: Ehm ... ehm ... ehm ... nič ne bom rekel ... čisto pri miru bom.

GEORGE *zelo olajšano*: Bravo! Priden, Lennie! Zdaj pa ponovi dvakrat ali trikrat, da ja ne boš pozabil.

LENNIE *potiho brunda sam pri sebi*: Nič ne bom rekel ... nič ne bom rekel. *Njegovo brundanje zamre v šepet.*

GEORGE: Pa tudi nič takega ne boš ušpil kot v Weedu.

LENNIE *upraščujoče*: Kaj sem ušpil v Weedu?

GEORGE: To si tudi pozabil?

LENNIE *zmagoslavno*: Iz Weeda so naju nagnali!

GEORGE *jezno*: So naju hudičal! Zbežala sva! Povsod so naju iskali, ampak naju na srečo niso dobili.

LENNIE *veselo*: Tega pa nisem pozabil, o ne! *George se uleže na pesek, roke si prekriza pod glavo. Lennie ga spet posnema.*

GEORGE: Same križe in težave imam s tabo! Tako lepo bi lahko živel, frej ko ptiček na vej, če se me ne bi ti držal ko klop. Kako lepo bi živel!

LENNIE *upajoče*: Na ranču bova delala, George.

GEORGE: Bova, ja. To si si pa zapomnil. Danes bova pa prespala kar tukaj, ker ... ker jaz tako hočem. Hočem spati zunaj.

Svetloba hitro pojema, noči se. Na jasi zapiba vetr in vrtniči listje. V daljavi tuli pes.

LENNIE: Zakaj ne greva na ranč? Večerjo bi dobila. Na ranču imajo večerjo.

GEORGE: Zato, ker ne. Ker mi je včas takaj. Jutri bova začela. Mlatilne stroje sem videl ob cesti. Se pravi, da bova nakladala žito, dvigala tiste hudičeve žaklje, da nama bojo kosti kar pokale. Zato bom danes zvečer ležal točno tukaj in gledal v zrak! Nobenih žakljev pa nobenega šefa danes. Danes pijsava ... na račun hiše. Lepo hišo imava tukaj, Lennie.

LENNIE *se dvigne na kolena in žalostno pogleda Georgea*: A večerjala pa ne bova nič?

GEORGE: Seveda bova. Naberl nama malo suhih vrbovih vej. Tri piksne fižola imam v culi. Odprl jih bom, medtem ko boš ti netil ogenj. Bova kar mrzlega pojedla.

LENNIE *priljudno*: Jaz imam fižol rad s kečapom.

GEORGE: Tja, kečapa pa nimam. Pojdi po dračje. Pa glej, da se ne boš potepal. Vsak čas bo tema.

Lennie štorasto ustane in izgine v grmičje. George potegne iz cule tri konzerve fižola in odpre dve. Čez čas sunkovito obrne glavo in prisluškuje. Iz smeri, v katero je krenil Lennie,

se zasliši tiho šelestenje. George gleda za njim, zmajuje z glavo.

Lennie pride nazaj, v roki ima nekaj tankih vrbovih šib.

GEORGE: No, daj mi zdaj to miš.

LENNIE *z izjemno dodelano pantomimo nedolžnosti*: Kaj praviš, George? Nobene miši nimam.

GEORGE *iztegne roko*: No, daj! Daj mi jo! Ne boš me prinesel okoli. *Lennie se obotavlja, naredi nekaj korakov nazaj in se obrne stran; zdi se, da bo zdaj zdaj stekel. Hladno.* Mi daš miš, ali te bom moral spet namahati?

LENNIE: Kaj če ti dam, George?

GEORGE: Prekledo dobro veš, kaj! Daj mi miš!

LENNIE *skoraj v solzah*: Pa zakaj je ne smem obdržati? Saj ni od nobenega. Nisem je ukradel! Na tleh je bila, ob cesti sem jo našel. *George jezno tleskne s prsti in Lennie mu položi miš v dlan.* Nič grdega nisem počel z njo. Samo božal sem jo. To pa res ni nič grdega.

GEORGE *ustane in zaluča miš v grmovje tako daleč, kar more; nato gre k tolmunu in si umije roke*: Butelj trapasti! Si mislil, da me boš prinesel okoli, eh? Da ne bom opazil, da imaš noge čisto mokre, ker si stopil v vodo, ko si šel ponjo? *Lennie zacvili kot majhen psiček.* Zdaj se pa cmeriš ko dojenček. Bog se usmili, pa tak velik dedec! *Lennie se poskuša obrzdati, toda ustnice mu trepečejo in obraz ima spačen od napa.*

George mu za trenutek položi roko na ramo. Nehaj, Lennie, saj ti je nisem vzel iz hudobije. Ta miš ni sveža. Sploh si jo pa sam zadavil, ker si jo tako božal. Saj boš dobil novo, svežo, in ti jo bom pustil nekaj časa.

LENNIE: Kje pa bom dobil drugo? Včasih mi jih je dajala ena gospa. Nje se spominim. Vse miši je zmeraj dala meni, ampak zdaj je pa ni več, tiste gospe.

GEORGE: Tiste gospe?! ... Daj mi te veje ... Niti tega se ne spomniš, kdo je bila tista gospa? Tvoja teta Clara! Ni ti jih hotela več dajati. Zato, ker si jih zmeraj vse zadavil.

LENNIE *žalostno in opravičujejoče*: Če so bile pa tako majhne. Božal sem jih, potem so me pa ugriznile v prst, pa sem jim glavice malo stisnil, pa so bile že mrtve, ker so tako

majhne. Prav rad bi, George, da bi kmalu imela zajčke. Zajčki niso tako majhni.

GEORGE: Naj jih vrag pocitra, zajce! Pridi, bova jedla!

Skoraj znočilo se je, tako da je ogenj, ki ga je zakuril George, glavni vir svetlobe. George poda Lennieju odprto konzervo fižola.

Štirje bi se najedli, toliko ga je.

LENNIE *sedi na drugi strani ognja in potrpežljivo reče*: Fižol imam rad s kečapom.

GEORGE *vzroji*: Ga pač nimava. Zmeraj hočeš tisto, česar nimava. Bog v nebesih, kako lepo bi jaz lahko živel, če bi bil sam. En dva tri bi dobil delo ... pa nobenih sitnosti. Nobenih sitnosti, ne ... Na koncu meseca bi pobasal svojih petdeset dolarjev, pa hajd v mesto in bi si privoščil, kar bi hotel. Celo noč v bordel, če bi hotel. Jedel bi, kjer bi hotel. Si naročil, kar bi mi padlo v glavo.

LENNIE *tarnajoče in potiho*: Saj nočem kečapa.

GEORGE *nadaljuje enako silovito kot prej*: Vsak mesec, porkaduš, bi lahko to naredil. Kupil galono viskija, se zabubil v sobo za biljard, metal karte ali pa igral biljard. *Lennie se dvigne na kolena in pogleda preko ognja, na obrazu ima prestrašen izraz.* Ampak ne. In kaj imam od tega? *Z gnusom.* Tebe! Ki ne znaš obdržati nobenega dela, potem ga pa še jaz izgubim zaradi tebe!

LENNIE *v grozi*: Nič slabega nisem hotel, George.

GEORGE: Zaradi tebe se klatim z enega konca države na drugega. Ves ljubi čas. Pa saj to bi še šlo, ampak kaj, ko moraš zmeraj kaj ušpičiti in te moram vleči ven. Najhujših sitnosti ne povzročajo slabi ljudje, ampak butasti! *Vpije.* Ti hudiči ti zmešani, samo zaradi tebe mi kar naprej gori pod nogami. *Lennie poskuša z rokami ustaviti Georgeov plaz besed.* Sarkastično. Obleko tiste punce si hotel samo malo prijeti, a ne? Jo malo pobožati, kot da je miš? Kako, za boga milega, pa naj bi ona vedela, da hočeš samo malo poripati njeno obleko? Kako naj bi vedela, da se je hočeš samo malo dotakniti in objemati kot miš?

LENNIE *panično*: Nič nisem hotel, George!

GEORGE: Ne, seveda nisi. Tudi tega nisi hotel, da bi se začela dreti ko jesihar. Pa tega tudi

ne, da sva se morala cel dan skrivati v jarkih za namakanje, ker so naju lovili s puškami. Zmeraj je kaj, česar ti nisi hotel. Prišežem, da bi te najraje zaprl v kletko z milijonom miši, pa naj te one božajo.

Georgeova jeza nenadoma uplahne. Šele zdaj opazi grozo na Lenniejevem obrazu. Osramočeno pogleda v ogenj in začne s konico žepnega noža bezati fižol iz konzerve in si ga nositi v usta. Pavza.

LENNIE: George! *George se mu nalašč ne oglasi takoj.* George?

GEORGE: Kaj bi rad?

LENNIE: Samo hecal sem se, George. Nočem kečapa. Zdaj ne bi hotel kečapa, pa če bi ga imel stokrat.

GEORGE čemerno, *ker ga je sram:* Če bi imela kečap, bi ga lahko jedel. In če bi imel jaz tisoč dolarjev, bi ti kupil šopek rož.

LENNIE: Ampak jaz ne bi jedel kečapa, George. Vsega bi dal tebi. Ti bi ga lahko vzel toliko, da bi fižol kar plaval v njem. Jaz se ga pa ne bi niti dotaknil.

GEORGE *kuha mulo in noče Lennieja niti pogledati:* Če samo pomislim, kako lepo bi se imel brez tebe. Znorel bom. Nobenega miru nimam!

LENNIE: Hočeš, da grem in te pustim samega?

GEORGE: Kam hudiča boš pa šel?

LENNIE: Šel bom ... Lahko bi šel v tiste hribe tamle. Kakšno vortlino bi si našel.

GEORGE: A tako? Kaj bi pa jedel? Saj nimaš toliko soli v glavi, da bi si našel kaj za pod zob.

LENNIE: Bi že kaj. Saj ne rabim nobel hrane s kečapom. Lepo bi ležal na soncu in noben mi ne bi nič hotel. Če bi našel miško, bi jo lahko obdržal. Živ krst mi je ne bi mogel vzeti.

GEORGE *končno dvigne pogled:* Sem bil grd, a ne?

LENNIE *zmagoslavno nadaljuje:* Če me ne maraš, grem lahko pri priči v hribe in si najdem vortlino. Samo če hočem, pa grem.

GEORGE: Ne. Poslušaj me! Samo hecal sem se. Veš, da bi rad, da ostanec z mano. Težava z mišmi je v tem, da jih zmeraj pobiješ. *Pavza.* Ti bom povedal, kaj bom naredil,

Lennie. Ob prvi priliki ti bom dal mladega psička. Mogoče ga pa ne boš zadavil. To bi bilo veliko lepše kot miška. Močnejše ga boš lahko božal.

LENNIE *se še vedno brani:* Ti samo povej, če me ne maraš. Bom šel pri priči v hribe in bom živel sam. Živ krst mi ne bo kradel miši.

GEORGE: Hočem, da ostanec z mano. Jezus Kristus, saj bi te še kdo ustrelil, ker bi mislil, da si kojot, če bi bil kar sam. Ostani z mano. Tvoja teta Clara ne bi hotela, da bi jaz sam odpeketal naprej, pa čeprav je mrtva.

LENNIE: George?

GEORGE: Ja?

LENNIE *premeteno:* Povej mi tisto o ... Povej tako, kot si mi že.

GEORGE: Kaj naj ti povem?

LENNIE: O zajčkah.

GEORGE *spet na robu jeze:* Ne boš me spet prinesel okoli!

LENNIE *roteče:* Daj, George ... povej! Prosim! Tako, kot si mi že.

GEORGE: Imaš rad, a ne, ko ti pripovedujem? No, ti pa bom. Potem si bova pa postlala in povečerjala.

LENNIE: Daj že, George. *Odmota si odejo in se uleže na bok, glavo si podpre z roko. Tudi George razgrne odejo in se uleže po turško. Nato začne ritmično pripovedovati zgodbo, ki jo je bil povedal že nič kolikokrat.*

GEORGE: Ljudje, kakršna sva midva, ... Ljudje, ki delajo na rančih, so najbolj osamljeni ljudje na svetu. Družine nimajo. Nikamor ne spadajo. Na ranč pridejo, garajo za par fičnikov, potem pa hajd v mesto vse zapravit. In še preden se dvakrat obrneš, so že na poti na drug ranč. Nobene reči nimajo, ki bi se je veselili.

LENNIE *navdušeno:* Točno. Točno tako je! Zdaj pa povej, kakšna sva midva.

GEORGE *še vedno skoraj skandira:* Midva sva pa drugačna. Midva imava prihodnost. Midva imava nekoga, da se lahko pogovarjava, nekoga, ki mu ni preklemano vseeno. Nama ni treba posedati za šankom pa zapravljal denarja, ker midva se imava kam dati. Oni pa ... če pristanejo v ječi, lahko tam zginejo, ker je vsem prekleto vseeno zanje.

LENNIE *se ne more več brzdati in mu upade v besedo*: Midva pa ne! In zakaj ne? Zato ... zato, ker imam jaz tebe, da skrbiš zame ... ti pa mene, da skrbim zate ... Zato! *Zasmeje se*. Nadaljuj, George!

GEORGE: Saj znaš na pamet. Kar ti daj.

LENNIE: Ne, ne. Malo sem že pozabil. Povej, kako bo.

GEORGE: Enkrat drugič.

LENNIE: Ne, zdaj povej, kako bo!

GEORGE: No, prav. Encga lepega dne bova dala denar na kup in si kupila majhno hišico pa par juter zemlje in kravo pa par prašičkov in ...

LENNIE *vpije*: In živila ko črva v loju! Pa zajčke bova imela. Daj, George, povej! Povej, kaj bova imela na vrtu. Pa o zajčkih v kletkah povej. Povej o dežju pozimi ... pa o štedilniku ... pa kako gosta bo smetana na mleku, da se jo bo komaj dalo rezati. Vse povej, George!

GEORGE: Sam povej, saj znaš vse na pamet!

LENNIE: Ni isto, če povem jaz. Ti povej. Povej, kako bom gojil zajčke.

GEORGE *vdano*: No, torej, veliko zelenjavno gredico bova imela pa kletke za zajce in kurnik. In ko bo pozimi deževalo, bova lahko rekla »naj gre k vragu delo«. Lepo si bova zakurila v štedilniku in se usedla zraven in poslušala dež, kako škreblja po strehi. Čudovito! *Začne jesti z nožem*. Zdaj nimam več časa. *Sestradano je*. Lennie *ga posnema, pri vsakem grizljaju mu nekaj fizičkov pade iz ust*. George *med govorjenjem kaže z nožem*. Kaj boš rekel jutri, če te bo šef kaj vprašal? *Lennieju se grizljaj zatakne v grlo, da ga komaj pogoltne*. Tako močno razmišlja, da se mu obraz kremži od napora.

LENNIE: Ehm ... ehm ... nič ne bom rekel, niti besede ne.

GEORGE: Priden! Tako je prav. Kaj vem, mogoče ti pa gre malo na bolje. Grem stavit, da ti bom nazadnje res lahko pustil, da boš skrbel za zajce ... še posebej, če si boš vse zapomnil tako dobro kot to.

LENNIE *se kar davi od ponosa*: Zapomnil sem si! Pri bogu, da sem si!

GEORGE *se spomni nečesa in uperi nož Lennieju*

v prsi: Lennie, dobro poglej okoli sebe. Si boš zapomnil ta kraj? Ranč je približno četrtr milje naprej v tisti smeri. Samo ob reki moraš, pa prideš sem.

LENNIE *pozorno gleda okoli sebe*: Seveda si bom zapomnil. Si mogoče nisem zapomnil, da ne smem reči niti besede?

GEORGE: Seveda si si. Poslušaj, Lennie, če bi slučajno spet kaj ušpilil, moraš priti sem in se skriti v grmovje.

LENNIE *počasi*: Skriti v grmovje.

GEORGE: Skriti v grmovje, dokler ne pridem pote. Si boš zapomnil?

LENNIE: Seveda si bom, George. Skriti v grmovje, dokler ne prideš pome!

GEORGE: Ampak saj ne boš nič ušpilil. Če boš, ti ne bom dovolil, da bi gojil zajce.

LENNIE: Nič ne bom ušpilil. Niti besede ne bom rekel.

GEORGE: Vidiš, da razumeš. Upam vsaj.

George se zlekne na svoji odeji. Ogenj prav počasi ugaša, da se vidita samo še obraza obeh mož. George še zmeraj je iz konzerve. Danes bova lepo spala tukaj. Gledala gor ... v listje ... Ni treba več nalagati na ogenj. Naj ugasne. Bog nebeški, kako svobodnega se počuti človek, če nima dela. In če ni lačen. *Nekaj časa molče sedita. Iz daljave se zasliši skovikanje sove. Z nasprotnega brega reke se sliši zavijanje kojota, ki mu z laježem odgovorijo okoliški psi*.

LENNIE *skoraj iz popolne teme*: George?

GEORGE: Kaj bi rad?

LENNIE: Dajva imet zajce različnih barv, George.

GEORGE: Veš, da. Rdeče zajce pa plave zajce in zelene zajce. Na milijone zajcev.

LENNIE: Kosmate zajce, George. Take, kot sem jih videl na sejmu v Sacramentu.

GEORGE: Seveda. Kosmate.

LENNIE: Zato, George, ker jaz grem lahko živet tudi v vodlino.

GEORGE *prijazno*: Boš že tiho.

LENNIE *po dolgi pavzi*: George?

GEORGE: Kaj je?

LENNIE: Zdaj bom tiho, George.

Spet zatuli kojot.

Zavesa.

DRUGI PRIZOR

Petek dopoldne. Notranjost barake s pogradi. Stene so obite s pobeljenimi deskami. Tla so iz surovega lesa. Na sredi barake je velika kvadratna miza, okoli nje zaboji, ki služijo kot stoli. Za vsakim pogradom je na steno pribit zabojček z dvema policama, na katerih hranijo delavci svoje stvari. Ob vzglavju vsakega pograda je velika budilka, ki glasno tiktaka. Na tleh je še nekaj zabojev, ki jih je mogoče uporabiti za sedenje. Sončna svetloba lije v pasovih skozi okno, ki je na zadnjem delu odra na sredini. Če se zdi potrebno, je oken lahko več. Opomba: Predmeti v zabojčkih na steni so milo, smukec, britvice, pogrošne revije, zdravila, glavniki. Na žeblih ob straneh zabojčkov visijo kravate. Nad mizo binglja s stropa žarnica, okoli katere je nataknen okrogel, moten senčnik. Ko se zavesa dvigne, je oder prazen. Sliši se tiktakanje številnih budilk. Zgledamo Candyja, Georgea in Lennieja, ki prihajajo mimo odprtega okna na zadnjem delu odra na sredini.

CANDY: No, to je baraka. Vrata so na drugi strani.

Zapah na vratih se dvigne. V barako stopi Candy, starec s povešenimi rameni v kavbojkah in jopiču iz denima. V levi roki ima veliko metlo. Njegova desna roka je štrclj brez dlani. Predmete jemlje s štrcljem in jih tišči med komolcem in bokom. George in Lennie prideta v barako za njim.

CANDY prikljudno: Včeraj zvečer vaju je čakal. Šef. Je bil besen ko hudič, ker vaju jutraj ni bilo, da bi šla delat. Pokaže s štrcljem desne roke. Tādva pograda lahko imata.

GEORGE: Jaz bom gor ... Lennieju. Si prav nič ne želim, da bi se zvrnil name. Stopi k enem od pogradov in vrže nanj odejo. Ošine skoraj prazno polico nad pogradom in vzame z nje majhno rumeno pločevinko. Kaj za en hudič je pa to?

CANDY: Ne vem.

GEORGE bere: »Zanesljivo uničuje uši, ščurke in ostali mrčes.« Kaj za ene ušive postelje si nama pa dal, bog te nima rad? Nobenih domačih živali ne rabiva v gatah.

CANDY pometa, metlo si tišči med komolcem in bokom, z levo roko vzame pločevinko

in podrobno preučuje nalepko: Čakaj, da ti razložim ... En kovač je bil, ki je imel nazadnje ta pograd. Zelo fejest dedec. Tako čist, da bi ga z veseljem še kdaj srečal. Roke si je umival celo po jedi.

GEORGE vse bolj razjarjeno: Kako pa to, da je imel stenice v povstru?

Lennie je medtem odložil svojo odejo na spodnji pograd in se usedel; s priprtimi usti gleda Georgea.

CANDY: Ti bom prec povedal. Ta Kovač, Whitey se je pisal, je bil take sorte človek, da bi trosil to reč tukaj, pa če ne bi bilo enega samega žužka nikjer. Ti povem, kaj je zmeraj počel? Ko je bil krompir skuhan, si je svojega olupil in izrezal z nožem vsako pikico, preden ga je nesel v usta. Pa v jajcu, če je našel kakšen rdeč flek, ga je tudi hitro potegnil ven z nožem. Na koncu je zaradi košte tudi šel stran. Take sorte je bil ta Whitey, ja. Hudičevo čist. Pa zelo rad se je ob nedeljah lepo oblekel. Pa ni nikamor šel. Kravato si je dal gor in čepel v baraki.

GEORGE dvomeče: Ne vem, no. Zakaj, praviš, je šel stran?

CANDY pospravi pločevinko v žep in si brke pogladi s členki: A zakaj? ... Šel je pač, kot gre lahko vsak. Rekel je, da zaradi košte. Nič več kot to ni povedal.

George dvigne slamnjačo in pogleda pod njo, nato se stegne čez pograd in natančno pregleduje juto. Lennie enako pregleduje svoj pograd.

GEORGE dokaj zadovoljno: Naj bo, ampak če je v tej postelji res kaj gomazi, si me boš zapomnil! Odmota odejo in zloži v zabojček britev, milo, glavnik, zdravila, mazilo in usnjen pas.

CANDY: Šef bo prišel vsak čas, da si bo zapisal, kako vama je ime. Joj, kako je bil besen, ker vaju jutraj ni bilo. Ravno frustkali smo, ko je planil not in rekel: »Pa kje hudiča sta ta nova?« Porem se je pa nad konjskim hlapcem znesel. Konjski hlapec je zamorec.

GEORGE: Zamorec, eh?

CANDY: Ja. Nadaljuje. Zelo fejest dedec.

Puklast, ker ga je enkrat konj brcnil. Šef se zmeraj spravlja nanj, kadar je besen. Ampak hlapcu se to živiža.

GEORGE: Kakšen človek pa je kaj? Šef?

CANDY: Kar v redu, za šefa. Edino to, no, da kdaj pa kdaj poživini od jeze. Drugače je pa čisto v redu. No, recimo, da boš vedel: Kaj je naredil za božič? Galono viskija nam je prinesel in rekel: »Privoščite si, fantje, pijte, samo enkrat na leto je božič!«

GEORGE: O ti boga? Celo galono?

CANDY: O ja. Medju, smo se fajn imeli.

Celo zamorcu so fantje tisti večer pustili, da je prišel sem. Ampak kaj, ko se je en od gonjačev, tisti mali po imenu Smitty, prec spravil na zamorca. Pa kako se je, porkaduš. No, ampak mu fantje niso pustili, da bi ga z nogami, tako da je na koncu zamorec njega. Če bi ga z nogami, je rekel Smitty, bi ga pa ubil, zamorca hudičevega. Fantje pa pravijo, da ga Smitty zato ni smel z nogami, ker ima zamorec puklast hrbet. *Z nasmeškom se spominja tistega večera.*

GEORGE: Šef je lastnik?

CANDY: Ah, kje pa! Nadzornik. Lastnik je velika poljedeljska korporacija ... Ja, tisti večer takrat ... s celo galono je pridrajsal ... tamle se je usedel in rekel ... »vi si samo privoščite, fantje« ...

Vrata se odprejo. Pride šef, čokat mož, oblečen v kavbojke, flanelasto srajco, črn odpet telovnik in črn suknjič. Na glavi ima zamazan steson, obut je v škornje z visokimi petami in ostrogami. Z vajeno krettnjo si zatakne palce za pas.

CANDY odkreva proti vratom, s členki si gladi brke: Tadvá sta zdaj prišla. Odide in zapre vrata za sabo.

ŠEF: Murray in Readyju sem pisal, da rabim dva danes zjutraj. Imata delavski kartici?

George seže v žep in potegne na dan oba listka.

GEORGE: Izvolite.

ŠEF bere: Vidim, da se niso zmotili. Tukaj lepo piše, da se morata javiti danes zjutraj.

GEORGE: Šofer avtobusa naju je naplahtal in sva morala deset milj peš. Rekel je, da sva že tukaj, ko sploh še nisva bila. Da bi pa koga ustavila, pa tudi nisva mogla, ker se ni noben pripeljal mimo. *George pomenljivo gleda Lennieja, ki pokima, da razume.*

ŠEF: Zaradi vaju sem poslal na polje skupino z dvema nakladačema premalo. Zdaj je pa

itak prepozno, da bi šla delat, ker bo kmalu kosilo. Pa še izgubila bi se kje, takole sama. *Iz vleče beležnico in jo odpre na mestu, kjer ima vanjo zataknen svinčnik. Natančno ga oslini. Ime?*

GEORGE: George Milton.

ŠEF: George Milton. *Zapiše si.* Pa tebi?

GEORGE: On je pa Lennie Small.

ŠEF: Lennie Small. *Zapiše si.* No, danes smo dvajsetega. Ura je dvanajst, smo pa dvajsetega ... *Naredi križec. Zapre beležnico in jo spravi v žep.* Kje si prej delal?

GEORGE: Blizu Weeda.

ŠEF Lennieju: Ti tudi?

GEORGE: On tudi.

ŠEF Lennieju: Tebe je pa precej skupaj, eh?

GEORGE: Ja, gara pa tudi ko hudič.

ŠEF: Samo govori ne prav dosti, kaj?

GEORGE: To pa res ne. Gara pa ko hudič.

Močan je ko vol.

LENNIE se zasmije: Močan ko vol. *George ga sprejo pogleda. Lennie povesi glavo, sram ga je, ker je pozabil, da mora molčati.*

ŠEF osorno: A da si? Kaj pa znaš?

GEORGE: Vse, kar hočete.

ŠEF Lennieju: Kaj vse znaš? *Lennie pogleda Georgea in se zareži z visokim, živčnim glasom.*

GEORGE hitro odgovori: Vse, kar mu boste rekli. Dober gonjač je. Vreče žita premetava, vozi kombajn. Vse, kar mu boste rekli. Probajte, pa boste videli.

ŠEF pogleda proti Georgeu: Zakaj mu pa ne pustiš, da bi sam kaj povedal? Lennie se zareži. Zakaj se pa zdaj reži?

GEORGE: Kadar je vesel, se zmeraj reži.

ŠEF: A da se?

GEORGE na glas: Hudičevo dober delavec je. Ne rečem, da je brihten, ker ni. Pač pa ti lastnoročno dvigne dvestokilski žakelj.

ŠEF si spet zatakne palce za pas: Povej ti meni, kaj ti prodajáš?

GEORGE: Ehm?

ŠEF: Sprašujem te, kaj za eno korist imaš od njega? Mu pobereš ves denar, ki ga zasluži, eh?

GEORGE: Ne. Seveda ne!

ŠEF: Madona, da še nisem videl, da bi se kdo

- tako potegoval za koga. Samo to me zanima, kakšne procenite imaš.
- GEORGE: Moj ... moj bratranec je. Njegovi stari sem obljubil, da bom skrbel zanj. Konj ga je brcnil v glavo, ko je bil še majhen. Drugače je čisto v redu ... samo brihten ni zelo. Vse naredi, kar mu rečeš.
- ŠEF *se napol obrne*: No, ja, sam bog ve, da za žaklje nakladat ne rabiš možganov. *Spet se obrne proti Georgeu*. Da me ne bi slučajno probal okoli prinesiti, Milton. Še posebno bom pazil nate. Zakaj sta pa šla iz Weeda?
- GEORGE *hlavno*: Ker sva končala delo.
- ŠEF: Kaj sta pa delala?
- GEORGE: Ehm ... nekaj sva kopala ... Greznicno.
- ŠEF *po premolku*: No, dobro. Samo da me ne bi slučajno probal okoli prinesiti, Milton, ker ti že zdaj povem, da ti ne bo ratalo. Poznam take, ki se delajo pametne. Po južini bosta šla s fanti na polje. Ječmen pobirajo z mlatilnimi stroji. Pod Slimom bosta delala.
- GEORGE: Pod Slimom?
- ŠEF: Ja. Velik, suh dedec, glavni gonjač. Saj ga bosta videla pri južini.
- Vse do tega trenutka je bil šef zgolj posloven, hladen in sumničav. Zdaj se nekoliko omehča, ampak zelo postopoma, zdi se, kot da bi se rad pogovarjal, a ga bremeni njegov nadrejeni položaj. Že se nameri proti vratom na zadnjem delu odra, nato pa se ustavi in dopusti, da v njegovo vedenje prodre nekaj topline.*
- Pa sta že dolgo na poti?
- GEORGE *zelo previdno*: Tri dni sva bila v Friscu, oglasne deske sva hodila brat, kje se najde kakšno delo.
- ŠEF *robato*: Po barih ponoči se pa nista nič vlačila, eh?
- GEORGE *togo*: Delo sva iskala.
- ŠEF *se trudi, da bi zvenel prijazno*: Krasno mesto, Frisco. Če imaš kaj pod palcem.
- GEORGE *se noče omehčati*: Midva nisva imela nič za take reči.
- ŠEF *uvidi, da ne bo mogel navezati stika z njima, zato spet zakrknje*: Po južini bosta šla na polje s fanti. Kadar moji delavci pridno delajo, dobijo pogačo, kadar lenarijo, pa brco v rit pa letijo. Kar vprašajta jih. *Obrne se in odide.*
- GEORGE *se obrne k Lennieju*: Pa si rekel, da ne boš niti pisnil! Obljubil si, da boš držal svoj veliki gobec. Da bom samo jaz govoril ... Malo je manjkalo, da nisva zaradi tebe izgubila še te ušive službe!
- LENNIE *obupano bolšči v svoje dlani*: Pozabil sem.
- GEORGE: Pozabil?! Ti zmeraj pozabiš. Zdaj naju bo imel pa na piki, si videl? Zdaj bova morala še bolj paziti, da ga ne bova polomila. Samo gobec drži, a je prav?
- LENNIE: Na koncu je pa govoril že ko en fejest človek.
- GEORGE *ježno*: On je šef, a je tako? Najprej je šef, potem šele fejest človek. Najboljše je, da s šefom nimaš nobenega opravka, samo to, da delaš pod njim in potegneš plačo. Nikoli ne veš, kdaj govoriš s fejest človekom, kdaj pa s šefom. Tako da drži svoj prekleti gobec. Pa bo vse v redu.
- LENNIE: George?
- GEORGE: Kaj bi pa zdaj rad?
- LENNIE: Mene ni konj brcnil v glavo, a ne, da ne, George?
- GEORGE: Ko bi te vsaj! Bi imeli vsi manj težav!
- LENNIE *polaskano*: Rekel si mu, da sem tvoj bratranec.
- GEORGE: Prmejduš, ja, to pa je bila laž. Pa kako vesel sem, da je to laž. Ker če ... če bi bil res v sorodu s tabo ... *Umolkne in prisluškuje, potem gre do vrat in pogleda ven.* Kaj se pa ti greš? Prisluškuješ, eh?
- Candy počasi prikreva noter. Na povodcu iz vrvi ima zelo starega psa ovčarja, ki se komaj vleče za njim. Slep je. Candy se usede na zaboj in spodviže psu zadnje tace.*
- CANDY: Ah, kaj pa še ... nič nisem prisluškoval ... Malo sem počival v senci, psa sem čohal. Sem glih umivalnico pometel.
- GEORGE: Nos si vtikal v najine zadeve, kaj pa drugega! Ne maram firbcev.
- CANDY *v zadregi pogleduje od Georgea do Lennieja in nazaj*: Pogledat sem prišel malo ... Nič nisem slišal, kaj sta govorila. Me tudi nič ne briga, kaj se pogovarjata. Delavci na rančih nikoli ne prisluškujejo. Pa tudi nič ne sprašujejo.
- GEORGE *se nekoliko omehča*: To imaš pa prav,

- jebenti! Še posebej, če bi radi ostali in obdržali delo. *Z mehkejšim tonom.* Mejdus, ta pa je star, eh?
- CANDY: Ja. Ko je bil še čisto majhen, sem ga dobil. Marija sveta, kakšen ovčar je to bil, ko je bil mlad! *S členki se podrgne po licih.* Kaj pa šef, kakšen se vama zdi?
- GEORGE: Še kar! Zgleda kar v redu.
- CANDY: Fejst človek je. Ampak ga moraš znati prav zagrabiti. On je glavni na ranču. Ni se za hecat z njim.
- GEORGE: Ob kateri uri je južina? Ob pol dvanajstih?
- Pride Curley, oblečen v delovno obleko. Obut je v rjave škornje z visokimi petami, na levi roki ima rokavico.*
- CURLEY: Si kaj videl mojega ta starega?
- CANDY: Zdaj je bil tukaj, Curley. V kuhinjo za delavce je šel, bi rekel.
- CURLEY: Grem pogledat. *Ogleduje si prišleka, meri ju od glave do pete. Podzavestno pokrči komolce, stisne pesti in se rahlo sključi. Najprej se previdno približa Lennieju.* A vidva sta pa ta nova, ki ju je stari tako čakal?
- GEORGE: Ja. Zdaj sva prišla.
- CURLEY: Zakaj vaju pa ni bilo že zjutraj?
- GEORGE: Prezgodaj sva šla z avtobusa.
- CURLEY *spet ogovori Lennieja*: Stari je moral začeti pospravljati žito. Si že kdaj nakladal ječmen?
- GEORGE *hlastno odgovori namesto Lennieja*: O, seveda. Dostikrat.
- CURLEY: Njega sprašujem. *Lennieju.* Si že kdaj nakladal ječmen?
- GEORGE: Seveda ga je.
- CURLEY *jeznorito*: Naj sam pove, tak orjak.
- GEORGE: Kaj pa, če mu ni do tega, da bi govoril?
- CURLEY *prepirljivo*: Ja, jebenti, no, bo pa menda že kaj rekel, če ga vprašam. Kaj se ti vtikaš v to?
- GEORGE *vstane in hladno reče*: Skupaj potujeva, jaz pa on.
- CURLEY: Aja, tako je to?
- GEORGE *nestrpno, a neprizadeto*: Kako tako?
- CURLEY *opusti namigovanje*: In zato mu niti tega ne pustiš, temu hrustu, da bi sam kaj povedal? A tako je to?
- GEORGE: Seveda lahko pove, če ti ima kaj povedati. *Komaj opazno pokima Lennieju.*
- LENNIE *s tresočim glasom*: Zdaj sva prišla.
- CURLEY: Naslednjič pa odgovori, če te kdo kaj vpraša.
- GEORGE: Nič ti ni naredil.
- CURLEY *ga srepo meri*: Poker igraš ti kaj?
- GEORGE *potihó*: Tudi kdaj, ja.
- CURLEY *ga nekaj časa motri, nato prestavi svojo grožnjo nekam v prihodnost*: No, toliko se bom že potrudil, da boš imel priliko vsaj staviti. *Odide iz sobe.*
- GEORGE *Candyju, ko Curley odide*: Povej ti meni, kaj za hudiča pa tega matra? Lennie mu ni nič naredil.
- CANDY *previdno pogleda proti vratom*: Sin od šefa. Curley. Dosti težko roko ima. Svoje čase se je moral po boksarskih ringih. Fantje pravijo, da ima težko roko.
- GEORGE: Kar naj jo ima, briga me. Da pa se mora ravno ob Lennieja obregniti! Čisto nič mu ni naredil.
- CANDY *malce razmisli*: Tako ti bom rekel: Curley je kot dosti majhnih dedcev. Vse, ki so veliki, sovraži. Zmeraj se spravlja na velike. Kot da jih sovraži, ker *on* ni velik. Sigurno si že kdaj videl kakšnega takega petelina, ki se zmeraj spravlja na koga, a ne?
- GEORGE: O ja, veliko takih majhnih tečnejev poznam. Ampak tale pa, Curley ... Boljše zanj, da se na Lennieja ne začne niti spravljal. Lennie ponavadi nima težke roke, ampak poba jih bo vseeno dobil, če se misli obregati ob Lennieja.
- CANDY *dvomeče*: Curley ima hudičevo težko roko. Pa da ne boš mislil ... meni se to nikoli ni zdelo prav. Recimo to, kako se Curley spravi na kakšnega velikega dedca in ga pretepe. Takrat bojo vsi rekli, kako korajžen je Curley. Če pa se veliki ne pusti in premlati Curleyja, bojo vsi rekli, naj si raje najde enega, ki je tako velik kot on. Na koncu zmeraj tako izpade, da jo Curley dobro odnese.
- GEORGE *preži pri vratih*: Vsekakor bo zanj veliko boljše, da pusti Lennieja pri miru. Lennie ni noben pretepač. Je pa hudičevo močan in hiter. Pa nobenih pravil ne pozna,

Lennie. *Gre k mizi, sede na zaboj ob njej. Pobere raztresene karte, jih zloži na kup in meša.*

CANDY: Da ne bi slučajno kaj zinil Curleyju, kar sem ti povedal. Iz kože bi me dal.

Njemu je vseeno. Njega ne bo nikoli noben vrgel na cesto, ker je sin od šefa!

GEORGE *privzdigne karte, se obrne stran in si natančno ogleda vsako karto, preden jo vrže na mizo*: Če prav zastopim, je tale Curley en precejšen prasce! Takih majhnih hudobnežev pa ne maram, res ne!

CANDY: Se mi zdi, ja, da je zadnje čase še hujši. Poročil se je, in to pred štirinajstimi dnevi. Njegova žena stanuje tam čez v šefovi hiši. Se mi zdi, da je še hujši, odkar je poročen. Kot da bi sedel na mravljišču in bi mu ena velika rdeča mravljica zlezla po nogi in ga fajn ugriznila v ta malega. Tako tečen je, da bi najraje razbil vse, kar leze in gre. Se mi po svoje kar smili.

GEORGE: Mogoče se pa samo pred ženo baha.

CANDY: Si videl rokavico na njegovi levi roki?

GEORGE: Seveda sem jo.

CANDY: No, da veš, ta rokavica je polna vazelina.

GEORGE: Vazelina? Za kaj pa to, jebenti?

CANDY: Curley pravi, da mora imeti to roko zmeraj mehko za ženo.

GEORGE: To je pa precej svinjsko ... govoriti take stvari.

CANDY: Kaj pa vem. Marsikatero neumnost sem že videl, ki jo delajo moški, kadar se hočejo prikupiti. Kaj pa vem. Čakaj, da jo boš videl, Curleyjevo ženo!

GEORGE *začne polagati pasjanso in mimogrede reče*: A je čedna?

CANDY: Ja. Čedna, ampak -

GEORGE *zatopljen v karte*: Ampak kaj?

CANDY: No, rada se spogleduje.

GEORGE *naprej polaga pasjanso*: A da se? Štirinajst dni je poročena, pa se že spogleduje? Mogoče ima pa Curley zaradi tega mevlje v riti?

CANDY: Prisežem, na lastne oči sem jo videl, kako je gledala Slima. Slim je glavni gonjač. Zelo fajn človek. Njo sem pa videl na lastne oči, kako ga je gledala. Curley ni nič videl.

Pa tudi to sem videl, kako je gledala enega drugega gonjača, Carlsona.

GEORGE *se dela, da ga vse skupaj komajda zanima*: Zgleda, da se bomo tukaj še fajn zabavali.

CANDY *vstane*: Ti povem, kaj si jaz mislim? Čaka, da bo George odgovoril. George ne reče ničesar. Mislim, da je Curley vzel eno navadno lajdro.

GEORGE *mimogrede*: Saj ni prvi. Črna kraljica na rdečega kralja. Tako je to, ja ... že mnogim se je to zgodilo.

CANDY *gre proti vratom, za sabo vleče psa*: Lavaboje za fante moram zrihtati, da se bojo lahko umili. Kmalu bojo prišli. Bosta vidva tudi nakladala ječmen?

GEORGE: Ja.

CANDY: Ne boš Curleyju nič rekel, kaj sem ti povedal?

GEORGE: Seveda ne.

CANDY *se ozre še enkrat, preden odide*: Dobro si jo oglej. Da boš sam videl, a je lajdra ali ne! *Odide.*

GEORGE *naprej polaga pasjanso in pogleda proti Lennieju*: Poslušaj, Lennie, tole tukaj ni noben hec. S tem Curleyjem boš imel same sitnosti. Poznam jaz take. Veš, kaj se je šel zdaj? Malo te je hotel potipati. Prepričan je, da te je prestrašil. Pa tudi to grem staviti, da te bo hotel ob prvi priliki fajn namahati.

LENNIE *prestrašeno*: Nobenih težav nočem. Ne mu pustiti, George, da bi me namahal!

GEORGE: Joj, kako sovražim take prasce. Saj jih poznam, sem jih že dosti videl. Prav je povedal stari: Curley nič ne tvega. Zmeraj tako naštima, da on zmaga. *Malo se zamisli*. Če se bo sprivil nate, Lennie, bova sigurno letela. Da ne bi slučajno mislil, da ne. Curley je sin od šefa. Samo to ti rečem, da se ga izogibaj, kolikor moreš, a je prav? Niti govoriti ne smeš z njim. Nič. Če bo prišel sem, pojdi na drugi konec sobe. Si si zapomnil, Lennie?

LENNIE *žalostno*: Nobenih sitnosti nočem. Nič mu nisem naredil.

GEORGE: To ti ne bo nič pomagalo, če se bo sprivil nate in te hotel tepsti. Samo to glej, da ne boš imel nobenega opravka z njim. Si

si zapomnil?

LENNIE: Sem, George, seveda ... niti besedice ne bom rekel.

Zasliši se hrup kmečkih delavcev, ki se vrnajo s polja. Rožljanje konjskih zapreg, škripanje hudo obremenjenih osi vozov, moški glasovi, psovane konj, pokanje bičev. Iz daljave se zasliši moški glas.

SLIMOV GLAS: Hlapec! Hlapec! Hej! Hlapec!

GEORGE: Fantje so prišli. Zdaj pa samo tiho.

LENNIE *plašno*: Saj nisi jezen, George?

GEORGE: Nate že ne. Besen sem na tistega prasca, Curleyja. Nič drugega nočem, samo to, da bi končno lahko dala malo denarja na stran. Kakšnih sto dolarjev recimo. Ti pa se samo Curleyja izogibaj.

LENNIE: Bom. Obljubim. Nič ne bom rekel.

GEORGE *obotavljivo*: Samo tega veselja mu ne naredi, da bi te izzval. Če pa te bo prasec hotel preteptsti, mu pusti!

LENNIE: Kaj naj mu pustim, George?

GEORGE: Ni važno. Če pa boš slučajno spet kaj ušpičil ... saj se spomniš, kaj sem ti rekel?

LENNIE: Če bom kaj ušpičil, mi ne boš pustil, da bi imel zajčke.

GEORGE: Nisem tega mislil. Se spomniš, kje sva spala včeraj? Ob reki?

LENNIE: Seveda se spomnim. Tja naj grem in se skrijem v grmovje, dokler ne boš prišel pome.

GEORGE: Točno. Skrij se, dokler ne pridem pote. Pazi, da te ne bo kdo videl. Skrij se v grmovje ob reki. Ponovi.

LENNIE: Skrij se v grmovje ob reki. V grmovje ob reki se skrij.

GEORGE: Če boš kaj ušpičil.

LENNIE: Če bom kaj ušpičil.

Zunaj zacvili zavora. Klici: »Hlapec, hlapec!« Na vratih sredi odra zadaj se na vsem lepem prikaže Curleyjeva žena. To je ženska polnih oblin z močno našminkanimi ustnicami. Oči ima precej razmaknjene in upadljivo naličene, nohte ima živo rdeče. Lase ima počesane v kodre, ki ji v svetlih visijo ob glavi kot klobasice. Obležena je v bombažno obleko za doma, obuta pa v rdeče natikače, okrašene z rdečimi čopki iz nojevih peres.

George in Lennie jo gledata.

CURLEYJEVA ŽENA: Curleyja iščem!

GEORGE *pogleda stran*: Malo prej je bil tukaj, ampak je takoj šel.

CURLEYJEVA ŽENA *si da roke za hrbet in se nasloni na podboj, da se ji telo kar izboči*: Vidva sta pa nova, ne? Sta zdaj prišla?

GEORGE *mrko*: Ja.

CURLEYJEVA ŽENA *kljubovalno nagne glavo in si ogleduje nohte*: Curley je včasih tukaj.

GEORGE *osorno*: No, zdaj ga pa ni!

CURLEYJEVA ŽENA *igrivo*: Če ga ni, bom morala pa drugje pogledati, a ne?

Lennie jo gleda, popolnoma je očaran.

GEORGE: Mu bom povedal, da ste ga iskala, če ga bom videl.

CURLEYJEVA ŽENA: To pa res ni nič takega, če kdo malo išče.

GEORGE: Odvisno, kaj išče.

CURLEYJEVA ŽENA *nekoliko utrujeno, nič več tako koketno*: Samo to iščem, da bi se malo pogovarjala. A tebi pa ni nikoli do tega, da bi se s kom malo pogovarjal?

SLIM *za odrom*: Dobro je! Zdaj pa odpelji ta žrebca v severni hlev.

CURLEYJEVA ŽENA *Slimu za odrom*: Dober dan, Slim!

SLIM *za odrom*: Dober dan.

CURLEYJEVA ŽENA: Curley ... Curleyja iščem.

SLIM *za odrom*: Ni ga. Videl sem ga, ko je šel v hišo.

CURLEYJEVA ŽENA *se spet obrne proti Georgeu in Lennieju*: Zdaj pa moram iti! Naglo odide.

GEORGE *pogleda Lennieja*: Bog v nebesih, kakšna cipa! A tako si je Curley našel za ženo? Vsemogočni bog, Lennie, vohaš, kako smrdi po parfumu? Še zdaj jo voham. Ni treba, da jo vidiš, pa takoj veš, da je blizu.

LENNIE: Kako je fejsť!

GEORGE: Je, ja. Ampak se zelo trudi, da se ne vidi. Curley bo že še videl, kaj si je nakopal.

LENNIE *še zmeraj stoji pri vratih, kjer je prej stala Curleyjeva žena*: Madoniš, je fejsť!

GEORGE *se jezno obrne proti njemu*: Poslušaj me zdaj dobro, ti teslo trapasto. Da mi ne bi niti pogledal te lajdre. Pa kar koli bo rekla ali naredila. Vse mogoče strupenjače sem že

videl, ampak hujših limanic za arest od te pa še ne. Da mi je ne bi niti povohal od blizu!

LENNIE: Saj je nisem nič vohal, George!

GEORGE: Ne, seveda ne. Ampak stran pa tudi nisi pogledal, ko se je zvirala in razkazovala noge.

LENNIE: Nič slabega nisem mislil, George. Prisezem, da ne.

GEORGE: Samo pazi, da se ji ne bi približal. Da ne bi slučajno dal Curleyju povoda. Samo to čaka. *Z gnusom.* Rokavica, polna vazelina. Grem stavit, da žre surova jajca in pisari izdelovalcem raznih zvarkov.

LENNIE *zavpije*: Ni mi vseh tukaj. Tukaj ni lepo. Ni mi vseh!

GEORGE: Meni tudi ne, nič bolj kot tebi. Ampak bova morala ostati, da kaj zasluživa. Brez cvenka sva. Nekaj malega denarja morava napraskati. *Zamišljeno gre nazaj k mizi.* Samo da kaj zasluživa, pa jo lahko mahneva na sever do Ameriške reke izpirat zlato. Tam se da v enem dnevu bajno zaslužiti.

LENNIE *vneto*: Greva, George. Pojdiva stran od tukaj. Tukaj je zanič.

GEORGE *odrezavo*: Če ti pravim, da morava še malo ostati. Da bova zaslužila. *Zasliši se šumenje vode iz pip in žvenket latorjev.* Utihi zdaj, fantje grejo! *Zamišljeno.* Mogoče bi se morala midva tudi umiti ... Ah, klinec, saj nisva nič takega delala, da bi se umazala.

Skozi vrata zadaj pride Slim. To je visok, temnolas mož v kavbojkah in kratkem jopiču iz denima. Pod eno roko ima povaljan stetson, dolge vlažne lase si češe nazaj. Stoji in giblje se z nekakšnim dostojanstvom. Neha se česati. Poravna znečkan klobuk, ga prepogne na sredini in si ga natakne.

SLIM *prijazno*: Peklensko svetlo je zunaj. Tukaj pa nič ne vidim. Vidva sta pa nova, eh?

GEORGE: Zdaj sva prišla.

SLIM: Bosta nakladala ječmen?

GEORGE: Šef je rekel, da ja.

SLIM: Upam, da bosta pod mano.

GEORGE: Šef je rekel, naj greva z gonjačem po imenu Slim.

SLIM: To sem jaz.

GEORGE: Ti si glavni gonjač?

SLIM *nekoliko samopodcenjujoče*: No, malo že znam zamahniti z bičem.

GEORGE *občudujoče*: In zato si glavni na ranču?

SLIM *očitno polaskan*: Ah, kaj pa šel!

GEORGE *se zasmije*: A ne pravijo tako: »Šef ukaže, kaj je treba narediti. Če pa bi rad vedel, *kako* se naredi, moraš vprašati gonjača«. Pa še to je enkrat eden rekel, da tisti, ki zna voditi na uzdi dvanajst arizonskih konjev, lahko tudi v sekret pade, pa bo prišel ven s torto pod vsako roko.

SLIM *se zasmije*: Upam, da bosta pod mano. Zdaj imam dva bedaka, ki ne ločita vreče ječmena od žoge. Vidva sta že kdaj nakladala ječmen?

GEORGE: O, ja. Jaz se sicer ne morem ne vem kako hvaliti, ampak tale hrust ti pa lastnoročno dvigne več žita kot dva dedca skupaj.

SLIM *ga odobravajoče pogleda*: Skupaj potujeta?

GEORGE: O, seveda. Tako da malo paziva drug na drugega. *S palcem pokaže na Lennieja.* Brihten ni. Je pa hudičovo dober delavec. Pa zelo fejest poba. Že dolgo ga poznam.

SLIM: Malo jih potuje skupaj. Ne vem, zakaj. Mogoče se res vsi ljudje na tem prekletem svetu bojijo drug drugega.

GEORGE: Ampak se je veliko lepše potikati s kom, ki ga poznaš. Ko se enkrat navadiš, ni prav nič fajn, če se moraš sam vlačiti okoli. *Pride Carlson. Velik trebuh ima in nasploh zbujajo občutek, kako mogočen je. Lase si je ravnokar umil in površno otrl, tako da mu še vedno kaplja od njih.*

CARLSON: Servus, Slim! *Pogleda Georgea in Lennieja.*

SLIM: Tadvu sta prišla.

CARLSON: Me veseli. Jaz sem Carlson.

GEORGE: George Milton. To je pa Lennie Small.

CARLSON: Me veseli. No, ravno majhen ni. *Zasmije se lastni šali.* Ne, majhen pa res ni. Nekaj bi te vprašal, Slim. Kako kaj tvoja psica? Sem videl danes zjutraj, da je ni bilo pod tvojim vozom.

SLIM: Včeraj zvečer je povrgla. Devet. Štiri sem takoj utopil. Saj ne bi mogla hraniti vseh.

CARLSON: Pet jih še imaš?

SLIM: Ja. Pet. Ta največjih.

CARLSON: Kaj za ene pasme pa misliš, da bojo?

SLIM: Ne vem. Ene sorte ovčarji, bi rekel. Največ sem ovčarje videval tukaj, ko se je gonila.

CARLSON *se zasmije*: Jaz sem imel enkrat airedalskega terierja, malo naprej od tukaj je bil pa en, ki je imel majhno belo luškano psico, in kadar se je gonila, jo je zmeraj noter zaprl. Moj airedalec pa, Tom mu je bilo ime, je pogrizel barako do temeljev dol, samo da je prišel do nje. Potem pa stopi oni enkrat do mene, besen ko hudič in reče: »Saj ne, da imam kaj proti, ker ima moja kuzla mlade, ampak, bog v nebesih, to so šetlandski poniji, kar je povrgla danes zjutraj!« *Sname klobuk in se začne praskati po glavi*. Pet psičkov, praviš? Pa jih misliš vse obdržati?

SLIM: Ne vem, nekaj časa že, dokler bojo pili pri Lulu.

CARLSON *zamišljeno*: Poslušaj, Slim, jaz sem malo razmišljal. Tisti pes od Candyja je tako star, da komaj še hodi. Smrdi pa ko hudič. Vsakič ko ga Candy pripelje v barako, ga voham še dva ali pa tri dni. Kaj če bi jaz probal prepričati Candyja, naj ustreli svojega starega psa, ti bi mu pa dal enega od mladičkov, da ga bo spravil gor? Tistega cucka njegovega zavoham že od daleč. Niti zob nima več. Jestu ne more. Candy ga samo še z mlekom futra. Nobene druge reči ne more prežvečiti. Pa na špagi ga ima, ker drugače bi se samo še zaletaval ... *Triangel zunaj začne divje pozvnanjati*. To traja nekaj časa, nato nenadno utihne. No, končno! *Sliši se može, kako hodijo mimo*.

SLIM *Lennieju in Georgeu*: Hitro dajta, dokler je še kaj za pod zob. Čez par minut bo vsega zmanjkalo.

Slim in Carlson odideta. Lennie vznemirjeno opazuje Georgea.

LENNIE: George!

GEORGE *zlega karte na kup*: Ja, Lennie, seveda sem ga slišal. Saj mu bom rekel!

LENNIE *ves iz sebe*: Rjavobelega.

GEORGE: Greva zdaj južnat. Ne vem, če ima

rjavobelega.

LENNIE: Takoj zdaj mu reci, da ne bo še kakšnega zadavil!

GEORGE: Bom! Pridi, greva. *Gresta proti vnatom*.

CURLEY *besno plane noter*: Sta kaj videla eno mlado punco tukaj?

GEORGE *hladno*: Pred kakšne pol ure, mogoče.

CURLEY: Pa kaj hudiča je iskala tukaj?

GEORGE *omalovažujoče*: Rekla je, da tebe išče.

CURLEY *ju ostro premeri*: V katero smer je šla?

GEORGE: Ne vem. Nisem gledal. *Curley ga grdo pogleda, potem se obrne in odbiti k vnatom*. Ti rečem, Lennie, bojim se, da se bom nazadnje še sam zgrabil s tem prascem. Sovražim ga iz dna srca! Pridi že no, bog te nima rad! Ne bo nič več ostalo, za boga milega.

LENNIE: Mu boš rekel za rjavobelega?

Odideta.

Zavesa.

DRUGO DEJANJE

PRVI PRIZOR

Petek zvečer okoli pol osmih. Isto prizorišče kot v prejšnjem prizoru. Čeprav prihaja skozi okno večerna svetloba, je v baraki precej temno. Zunaj se sliši zvoke metanja podkve na količek. Zamolkli udarci podkve ob gola tla, vsake toliko pa kovinski zven, ko podkev zadene količek. Izmenjuje se sliši glasno odobravanje in roganje igralcev. »Tale pa bo ...« ... »Bo hudiča, ja ...« »Zdaj bom zadel« ... »Moram zadeti« ... »Ti hudič, ti, malo je manjkalo ...«

Slim in George prideta v barako. Slim iztegne roko in privije žarnico, okoli katere visi moten senčnik. Usede se na enega od zabojev pri mizi. George se usede nasproti.

SLIM: Ni za kaj. Prej ali slej bi jih moral utopiti. Nič se mi ni treba zahvaljevati.

GEORGE: Vem, da zate to ni nič, njemu pa ogromno pomeni. Ti rečem, da se mi niti ne sanja, kako ga bomo prepričali, da mora priti spat v barako. Gotovo bo

hotel spati na skednju. Se bomo morali prekleto pomatrati, da ne bo zlezl v zaboj k psičkom.

SLIM: Vse tisto, kar si mi povedal o njem, pa res drži. Brihten ni, ampak takšnega delavca pa še nisem videl. Naložil si je toliko žakljev, da je skoraj pokopal tovariša. Takole je zagrabil na eni strani (*pokaže*), da je oni skoraj dušo izpustil. Kršenduš, da še nisem videl takega silaka.

GEORGE *ponosno*: Samo lepo mu moraš reči, kaj je treba narediti, pa bo naredil. *Zunaj se še vedno slišijo zvoki metanja podkve na količek in vzkliki: »O, ti hudič, če pa zdaj ne bom zmagal ...« »Meni tudi ne gre. Kot da bi metali nakovalo, ne podkve.«*

SLIM: Hecno, kako vidva držita skupaj.

GEORGE: Kaj pa je to tako hecnega?

SLIM: Kaj pa vem. Danes skoraj nobenega ne dobiš več, ki bi potoval s kom. Komaj kdaj sem srečal koga, ki bi potovala skupaj. Saj veš, kakšni so ponavadi kmečki delavci. Pridejo, dobijo pograd, garajo en mesec al pa dva, potem pa hajd sami naprej. Še nikoli nisem videl, da bi se kdo potegnil za koga. Zato se mi zdi malo hecno. Da potujeta skupaj tak pepček kot on in tako pameten mož kot ti.

GEORGE: Ah, nisem jaz ravno pameten. Če bi bil, ne bi za petdeset dolarjev na teden pa južino in streho nad glavo nakladal ječmena. Če bi bil pameten ... če bi bil malo brihten, bi zdaj žel lasten pridelek, ne pa da garam, sam pa nimam nič od tega, kar rodi zemlja. *Za trenutek umolkne.*

SLIM: To si vsi želimo. Jaz tudi včasih kolnem te mule in si mislim: ko bi bile vsaj moje.

GEORGE: Ni pa nič tako čudnega, da potujeva skupaj. Oba sva rojena v Auburnu. Poznal sem njegovo teto. K sebi ga je vzela, ko je bil dojenček, in ga spravila gor. Ko je umrla, pa je Lennie začel laziti za mano tudi na delo, ves čas mi je bil za petami. Čez en čas sva se pa kar navadila drug drugega.

SLIM: Ja.

GEORGE: Na začetku sem se prav bogovsko zabaval z njim. Dostikrat sem bril norce iz njega, ker je preneumen, da bi znal vsaj

malo popaziti nase. Sploh ne ve, kdaj kdo brije norce iz njega. *Sarkastično*. O, kako sem se znal šaliti z njim! Za povrh sem pa zraven njega zmeraj izpadel še strašansko pameten.

SLIM: Sem videl, ja.

GEORGE: Ta pepe, veš, bi naredil vsako neumnost, ki bi mu jo rekel. Če bi mu rekel, naj se vrže v prepad, bi se pa vrgel. No, čez čas pa tudi to ni bilo več tako špansko. Ta revež se ni nikoli nič jezil. Nesmrtno sem bril norce iz njega, pri tem, da ga je toliko skupaj, da bi mi z nekaj rokami za šalo zdrobil vsako kost v telesu, če bi hotel. Pa ni nikoli niti prsta dvignil name.

SLIM *spleta usnjen korobač*: Niti če si ga namahal?

GEORGE: Bog ne daj! Čakaj, ti bom povedal, zakaj sem nehal briti norce iz njega. Enega lepega dne nas je nekaj fantov stalo ob reki Sacramento. Malo sem se hotel pobahati, pa da sem pogledal Lennieja in mu rekel: »Skoči noter!«

SLIM: In?

GEORGE: Skočil je! Pri tem, da ne zna plavati. Madona, malo je manjkalo, da se ni utopil. Ko sem ga potegnil ven, mi je bil pa tako hvaležen. Revež je v eni sekundi pozabil, da sem mu prav jaz rekel, naj skoči. No, po tistem nisem nikoli več ušpičil česa takega. Kar slabo mi pride, ko govorim o tem.

SLIM: Fejst človek je, ni kaj. Za to, da si fejst kot človek, sploh ni treba, da si ne vem kako brihten. Prej obratno, se mi zdi. Marsikdo je hudičevo brihten, pa ni zato nič fejst kot človek.

GEORGE *pobere karte, ki ležijo na mizi in začne polagati pasjanso*: Jaz nimam nobenega svojih na tem svetu. Pa dosti jih poznam, ki se sami klatijo z enega ranča na drugega. To ni dobro. Nič fajin se nimajo. Pa zleht ratajo čez en čas.

SLIM *potiho*: Vem, sem jih videl take, ki so ratali zleht. Prav čudaški. Nočejo z nobenim spregovoriti niti besede. Saj po eni strani ni to nič čudnega. Kaj pa naj? Predstavlja si gručo dedcev, ki živijo v eni sami sobi. Nič čudnega, da se drži vsak zase. Vse, kar ima

- tak človek svojega, je to, od kod prihaja pa kam gre.
- GEORGE: Imam pa seveda z Lenniejem ogromno sitnosti, v glavnem zmeraj. Se pa navadiš, da hodiš okrog z enim in da se ga za noben denar ne moreš odkrižati. Hočem reči, navadiš se ga, potem se pa ne moreš odkrižati tega, da si se ga navadil. No, zdaj se pa najbrž že kar slinim, a ne? Vsega tega nisem še nikoli nobenemu povedal.
- SLIM: Pa bi se ga rad odkrižal?
- GEORGE: Ja, če pa zmeraj kaj ušpiči. Ker je tako bukov. Kot takrat v Weedu. *Nenadoma umolkne, zgrožen nad tem, da se mu je zareklo.* Saj ne boš nobenemu povedal, ne?
- SLIM *mirno*: Kaj pa je naredil v Weedu?
- GEORGE: Saj ne boš nobenemu povedal? Ne boš, ne?
- SLIM: Kaj je naredil?
- GEORGE: Ah, eno mlado punco v rdeči obleki je zagledal. Osel trapasti, kakršen je, se hoče zmeraj dotakniti tistega, kar mu je všeč. Samo, da malo potipa. In tako se ti Lennie lepo iztegne, da bi potipal rdečo obleko. Punca pa zavreši, zaradi česar se Lennie zmede in jo še močneje zagrabi za obleko, ker ne ve, kaj bi.
- SLIM: O ti boga!
- GEORGE: Punca se pa začne v tistem dreti ko jesihar. Še dobro, da sem bil čisto blizu in sem pritekel pogledat, kolikor so me nesle noge, ko sem zaslišal tisto vpitje. Lennie je bil takrat že na smrt prestrašen. Da boš vedel, da sem ga moral pošteno treščiti s plohom iz plota po glavi, da jo je izpustil.
- SLIM: Kaj je bilo pa potem?
- GEORGE *oprezno polaga pasjanso*: Nič, punca je tekla povedat šerifu, da je bila posiljena. V Weedu so se pa začeli zbirati fantje, da bojo šli iskat Lennieja in ga linčali. Zato sva cel dan čepela pod vodo v jarku za namakanje. Edino glavi sta nama štrleli iz vode v travi, ki raste ob jarku. Ponoči sva pa pobegnila sem.
- SLIM: Ni pa punc ni naredil?
- GEORGE: Kje pa, samo prestrašil jo je.
- SLIM: Hecen patron.
- GEORGE: Hecen?! Veš, kaj je enkrat naredil?
- Ta veliki otrok? Šel je po cesti – *V tistem stopi Lennie skozi vrata na zadnjem delu odra. Čez rame ima vržen jopič, da je videti, kot bi imel ogrinjalo. Sključeno prečka prostor.*
- GEORGE: Živjo, Lennie. Kako pa kaj tvoj novi psiček?
- LENNIE *zadihano*: Rjavobel je, točno tak, kot sem si želel. *Gre naravnost na pograd in se uleže z obrazom proti steni in skrči kolena.*
- GEORGE *vrže karte na mizo*: Lennie?
- LENNIE *čez ramo*: Kaj je, George?
- GEORGE *strogo*: Ti nisem rekel, da s psičkom ne smeš noter.
- LENNIE: S kakšnim psičkom, George? Nobenega psička nimam.
- George plane k njemu, ga zagrabi za ramena in prevali. Na dan privleče psička, ki ga je Lennie skrival na trebuhu.*
- LENNIE *hitro*: Daj mi ga nazaj, George.
- GEORGE: Takoj vstani in ga vrni v leglo. Pri mami mora spati. Bi ga rad ubil, ali kaj? Saj se je včeraj zvečer komaj skotil, ti si ga pa že vzel iz legla. Takoj ga vrni, ali pa bom rekel Slimu, naj ti ga ne da.
- LENNIE *prošeče*: Vrni mi ga, George. Saj ga bom odnesel nazaj. Nič slabega nisem hotel, George. Prisezem, da ne. Samo malo sem ga hotel božati.
- GEORGE *mu ga vrne*: Naj ti bo, ampak ga takoj odnesi nazaj. Pa da ga ne bi slučajno spet vzel iz legla. *Lennie se hitro pobere iz sope.*
- SLIM: Mili Jezus, pa saj je kot otrok, a ni?
- GEORGE: Kot otrok. Nobenemu ne bi naredil nič žalega. Kot otrok, le da je izredno močan. Grem staviti, da nocoj ne bo spal tukaj. Zraven zaboja s psički na skednju se bo zavlekel. Pa naj, zakaj pa ne. Saj ne dela nobene škode.
- Svetloba zunaj je skoraj ugasnila, znočilo se je. Pride Candy, na vrvi ima privezanega svojega starega psa.*
- CANDY: Dober večer, Slim. Dober večer, George. Vidva pa ne mečeta podkve?
- SLIM: Ne ljubi se mi vsak večer.
- Candy gre k svojemu pogradu, usede se in poleže psa na tla.*

CANDY: Ima kdo od vaju kakšno kapljo viskija? V trebuhu me zvija.

SLIM: Jaz ne. Če bi jo imel, bi jo že sam zvrnil. Pa me nič ne zvija v trebuhu.

CANDY: Prekleta zelje. Zelje me daje. Sem vedel, da me bo. Še preden sem pojedel do konca.

Prideta Carlson in Whit.

CARLSON: Mejdus, kako ta zamorec meče podkev!

SLIM: Dobro mu gre, ja.

WHIT: Prekledo dobro.

CARLSON: Nobenemu ne pusti niti blizu, da bi lahko zmagal. *Umolkne in začne vohati po sobi. Pogleduje na vse strani, dokler ne zagleda Candyjevega psa.* O bog nebeski, kako smrdi ta cucek. Naženi ga ven, Candy. Nič na tem božjem svetu ne smrdi hujše od starega psa. Moraš ga zapoditi ven.

CANDY *leži na svojem pogradu, iztegne se, potreplja psa in potihlo reče:* Zmeraj sva skupaj, zato niti ne opazim, kako smrdi.

CARLSON: Ne more vendar ostati tukaj. Smrad se vleče za njim še dolgo potem, ko gre. *Gre k psu, se postavi predenj in ga opazuje.* Brez zob je. Ves trd od revme. Samo v napoto ti je, Candy. Zakaj ga ne ustreliš?

CANDY *v zadregi:* Če ga imam pa že tako dolgo. Ko je bil mladiček, sem ga dobil. Ovce sem pasel z njim. *Ponosno.* Ne bi verjel, a ne, če ga zdaj pogledaš. Ampak bog mi je priča, da je bil to najboljši ovčar, kar sem jih kdaj videl.

GEORGE: V Weedu sem poznal nekoga, ki je imel airedalskega terierja, ki je znal pasti ovce. Od drugih psov se je naučil.

CARLSON *vztraja:* Candy, kaj res ne vidiš? Ta mrcina stara samo še trpi. Ga ne bi odpeljal ven in ustrelil v tilnik ... ? *Skloni se k psu in pokaže.* ... Točno sem. Niti opazil ne bo.

CANDY *nesrečno:* Ne, tega pa ne morem. Predolgo ga že imam.

CARLSON *še kar vztraja:* Saj nima nič več od življenja. Smrdi ko kuga. Ti bom povedal, kaj bom naredil. Jaz ga bom ustrelil namesto tebe.

CANDY *se usede na pograd, si živčno gladi brke in govori s tožečim glasom:* Čisto majhen je

bil, ko sem ga dobil.

WHIT: Pusti ga, Carl. Ni važno, kakšen je. Važno je, kaj stari čuti do njega. Jaz sem imel tudi mešanca, ki ga ne bi za nič na svetu zamenjal niti za čistokrvnega prepeličarja.

CARLSON *ga poskuša prepričati:* Candy, to ni lepo do psa, da se mora takole matirati. Lej, Slimova psica je ravno skotila. Grem staviti, da bi ti Slim dal enega od njenih mladičkov, da boš skrbel zanj, a ne, Slim?

SLIM *opazuje psa:* Seveda. Samo povej, če hočeš.

CANDY *nemočno:* Kaj pa, če bo trpel? *Kratka pavza. Upajoče.* Sploh mi pa ni nič v napoto, da moram skrbeti zanj.

CARLSON: Sam veš, da se mu bo mrtvemu bolje godilo. Nič ne bi čutil, če bi ga jaz ustrelil. Točno sem bi pomeril. *Pokaže s prstom na nogi.* V tilnik.

SLIM: Pusti ga, Carl.

CARLSON: Niti trznil ne bi, obljubim.

WHIT: Pusti ga. *Privleče na dan revijo.* Si videl? Si videl, kaj je notri?

CARLSON: Kaj če sem videl?

SLIM: Tukaj. Preberi.

CARLSON: Ne da se mi brati ... V eni minuti bo vsega konec, Candy. Daj no.

SLIM: Kaj piše?

WHIT: Preberi.

SLIM *počasi bere:* »Spoštovani urednik, že šest let sem čitatelj vaše revije in rečem vam, da je to najboljša revija, kar jih je. Najbolj se mi dopadejo štorije Petra Randa. Ta pa je res mojster. Dajte nam še veliko takih, kot je bil *Temni jezdec*. Ni moja navada pisati pisma. Samo to sem vam hotel reči, da mi še nikoli ni bilo žal deset centov, ki sem jih dal za vašo revijo. *Vprašujoče dvigne pogled.* Zakaj moram to brati?

WHIT: Daj, boš videl podpis na koncu.

SLIM *prebere:* Vaš vdani William Tenner.

Pogleda Whita. Zakaj moram to brati?

CARLSON: Daj, Candy. Kaj praviš?

WHIT *vzame revijo, jo teatralično zapre in začne govoriti čez Carlsona:* Se ne spomniš Billa Tennerja? Tri mesece bo, odkar je delal tukaj?

SLIM *pomisli*: Tisti mali? Ki je vozil kombajn?
WHIT: Tisti, ja.

CARLSON *se še kar noče vplesti v pogovor*: Day no, Candy. Samo reci, če hočeš, pa ti bom tega reveža pri priči odrešil muk, in vse bo za tabo. Konec je z njim. Ne more jesti, nič ne vidi, komaj še hodi. Jutri si boš izbral enega od Slimovih psičkov.

SLIM: Ja ... Cel kup jih je.

CANDY *upajoče*: Saj nimaš puške.

CARLSON: Kaj da ne, madona. Pištolo imam, lugerja. Nič ga ne bo bolelo.

CANDY: Mogoče jutri. Počakajmo do jutri.

CARLSON: Kaj bi čakali? *Gre k svojemu pogradi, potegne izpod njega torbo, vzame iz nje revolver. Dajmo čimprej. Niti spati ne moremo, če je ta smrdljivi pes tukaj. Vstavi tulec v revolver, nastavi varovalo in potisne pištolo v žep na hlačah.*

SLIM, *ki ga Candy prosiče gleda*: Pusti ga, Candy.

Candy upajoče pogleda vsakega posebej. Whit sprva kljubovalno zamahne, nato se vda. Drugi pogledajo stran, ker se hočejo otresti odgovornosti.

CANDY *čez nekaj časa, a zelo potihoma in obupano*: Naj bo. Odpelji ga. *Psa sploh ne pogleda. Uleže se na hrbet na svoj pograd, prekriža roke za glavo, bulji v strop.*

CARLSON *potegne za povodec in pomaga psu na noge*: Pridi, kuža. Priden. Candyju, *kot bi se mu hotel opravičiti*. Niti čutil ne bo. Candy *se ne premakne in molči*. Pridi, kuža. Tako, ja, priden. *Odpelje psa proti vratom.*

SLIM: Carlson?

CARLSON: Ja?

SLIM *osorno*: Lopato vzemi.

CARLSON: Seveda.

Carlson odide s psom. George gre za njim k vratom, jih skrbno zapre in zatakne tudi zapah. Candy negibno leži na pogradi. Nekaj časa je vse tiho, nato začnejo možje odsekano govoriti v hitrem tempu.

SLIM: Ena mojih glavnih mul ima preklano kopito. S katranom ji ga bom moral namazati. *Tišina.*

GEORGE *na glas*: Se gre kdo šnops?

WHIT: Jaz bi. *Sedeta za mizo drug nasproti*

drugemu, toda George ne začne takoj mešati kart. Vrti jih po rokah in jim privzdiguje vogale. Vsi ga gledajo. Preneha. Spet tišina.

SLIM *sočutno*: Candy, katerega koli psička hočeš, ga lahko vzameš. Candy *molči. Zasliši se tiho grizljanje.*

GEORGE: Kaže, da imamo podgano tukaj spodaj. Past bomo morali nastaviti. *Spet smrtna tišina.*

WHIT *razburjeno*: Pa kaj hudiča se tako obira? Georgeu. Razdeli že karte, kaj čakaš? Če se boš tako obiral, ne bomo danes nič igrali. George *preučuje zadnjo stran kart. Po dolgi tišini se iz daljave zasliši strel. Vsi se zdrznejo in pogledajo Candyja. Ta še nekaj časa strmi v strop, potem pa se počasi obrne in začne buljiti v steno. George začne hrupno mešati karte in jih razdeli.*

GEORGE: No, pa dajmo.

WHIT *se še naprej trudi, da bi prikril mučno zadrego*: No, daj že ... Kaže, da sta vidva prišla sem z resnimi nameni delat, je tako?

GEORGE: Kako ti misliš?

WHIT *se zareži*: V petek sta prišla, a ne? Do nedelje bosta morala delati dva čela dneva.

GEORGE: Ne zastopim, kaj hočeš reči.

WHIT: Bi že zastopil, če bi dosti potoval po velikih rančih. Tisti, ki pridejo samo malo pogledat, se zmeraj pritepejo v soboto popoldne. Zato da dobijo že v soboto večerjo, vse tri obroke v nedeljo, v ponedeljek zjutraj po zajtrku jo pa lahko pobrišejo, ne da bi s prstom mignili. Vidva sta pa prišla delat v petek opoldne. En dan pa pol vama morajo plačati, pa ni važno, kako ti to zastopiš.

GEORGE *potihoma*: Midva misliva ostati nekaj časa. Lennie pa jaz bi rada dala kaj na stran. *Odprejo se vrata. Crooks pomoli obraz noter. Crooks je črncet z izpitim obrazom in žalostnim pogledom.*

CROOKS: Gospod Slim.

SLIM *je ves čas pozorno motril Candyja*: Mhm? Crooks? Kaj je?

CROOKS: Rekli ste, naj pogrejem malo katrana za kopito tiste mule. Sem ga že.

SLIM: Odlično, Crooks. Takoj pridem in ji ga bom namazal.

CROOKS: Če hočete, ga lahko jaz, gospod Slim.

SLIM *vstane*: Ne, ne, bom že sam poskrbel za svoje živali.

CROOKS: Gospod Slim?

SLIM: Ja?

CROOKS: Tisti orjak se mota okoli vaših psičkov na skednju.

SLIM: Saj jim ne bo nič naredil. Enega sem mu itak dal.

CROOKS: Samo da veste. Kar naprej jih jemlje iz legla in boža. Nič dobrega ne bo iz tega.

SLIM: Nič jim ne bo naredil.

GEORGE *dvigne pogled od kart*: Če bo butelj zganjal prevelik cirkus, ga pa naženi. *Slim pospremi Crooka ven*.

WHIT *gleda v karte*: Našo novo kobilo si pa že videl, ne?

GEORGE: Katero kobilo?

WHIT: Curleyjevo ta mlado.

GEORGE *previdno*: Sem, ja.

WHIT: A ni kebrček, eh?

GEORGE: Bolj slabo sem jo videl.

WHIT: Potem se pa le potruji in daj oči na pedlje. Jo boš hitro videl, in to več, kot si jo boš želel. Take, kot je ta, pa še ne. Samo dedce gleda. Še zamorcu ne da miru. Kaj hudiča hoče?

GEORGE *brezbrižno*: Pa ste imeli že kakšne sitnosti, odkar je prišla?

Očitno je, da kartanje ne zanima nobenega od njiju. Whit zato položi karte na mizo. George jih pobere in začne polagati pasjanso.

WHIT: Vem, kaj misliš. Ne, zaenkrat še nobenih. Saj je šele dva tedna tukaj. Curley ima sicer brenclje v gatah, to je pa tudi vse. Vsaj zaenkrat. Vsakič ko pridejo fantje nazaj, se baba prikaže od nekod. *Curleyja išče*. Ali pa se ji zdi, da je nekaj pozabila in pride iskat. Kot da niti minute ne more brez dedca. Curley pa leta okoli tečen ko maček, ki se goni. Ampak ne, zaenkrat nismo imeli še nobenih sitnosti.

GEORGE: Ranč, kjer so sami fantje, ni kraj za mlado punco. Za tako, kot je ta, pa sploh ne.

WHIT: Če te je slučajno spomnila na kaj ... jutri zvečer gremo fantje v mesto. Pridi še ti.

GEORGE: Zakaj? Se kaj dogaja?

WHIT: Ah, tisto kot zmeraj. K stari Susy bomo šli. Od hudiča je, Susy, pa tista njena beznica. Joj, kako je nabrita, stara Susy. Same vice poka. Prejšnjo soboto, recimo, ko smo se pojavili pred njeno verando ... odprla je vrata in zavpila čez ramo nazaj v hišo: »Oblecite se, punce, šerif gre«. Preklinja pa ne, to pa ne. Pet punc ima, ki delajo pri njej.

GEORGE: Koliko pa to kaj stane?

WHIT: Dva dolarja pa pol. Štampelj viskija dobiš pa že za petnajst centov. Pa krasne fotelje ima za sedet, stara Susy. Tako da če ti slučajno ni do heca s kakšno od punc, lahko samo sediš v fotelju, rukneš dva viskija ali pa tri, pa ti mine večer. Susy je čisto vseeno. Nobenega nič ne priganja, ali pa da bi koga ven metala, če se noče pohecati s katero od njenih punc.

GEORGE: Mogoče si bom šel pa jutri res ogledat to luknjo.

WHIT: Krasno. Ti se samo mene drži. Da crkneš od smeha, njeni štos, ki jih stresa noč in dan. Enkrat je rekla: »Eni mislijo, da je dosti, da dajo na tla tepih, pa da nad gramofon obesijo lučko z ženskimi oblinami, pa že imajo bordel.« Na lokal od Gladys je mislila. Pa to tudi zmeraj govori Susy: »Dobro jaz vem, fantje, kaj vi hočete.« »Moje punce so zelo čiste,« pravi. »Pa viskija tudi ne mešam z vodo.« »Če si pa hoče kdo od vas od blizu ogledati tisto lučko in se pri tem fajn opeči ... ja, kaj naj rečem: saj veste, kam morate.« Pa to tudi pravi, da je tukaj okoli veliko fantov, ki zelo na široko hodijo, ker so šli malo prevečkrat pogledat tisto lučko nad gramofonom.

GEORGE: A ta druga beznica je pa od Gladys?

WHIT: Ja.

Pride Carlson. Candy ga gleda.

CARLSON: Mojbog, kakšna tema je zunaj. Gre k svojemu pogradu in začne čistiti revolver.

WHIT: Mi nikoli ne gremo h Gladys. Pri Gladys stane tri dolarje, pijača je po dvajset centov, pa še za nobene štos ni baba. Pri Susy je pa čisto pa dobre fotelje ima. Lepo sediš v miru ... ko doma. Zamorcev pa tudi ne spusti noter.

GEORGE: Kaj pa vem. Midva z Lenniejem bi rada nekaj malega prišparala. Mogoče bom šel z vami samo malo posedet pa kaj spit. Dveh dolarjev pa pol pa že ne mislim zapraviti.

WHIT: Saj ne rečem, no, ampak včasih se je pa treba malo znoret.

Pride Lennie. Splazi se do svojega pograda in se usede nanj.

GEORGE: Pa menda ga nisi spet prinesel noter, Lennie?

LENNIE: Ne, George, prisežem, da ne. Vidiš, da ne?

WHIT: Kaj zdaj, a bomo kaj kvartali ali ne?

GEORGE: No, prav. Ni se mi zdelo, da ti je do tega.

Pride Curley, zelo je razburjen.

CURLEY: Je kdo od vas kaj videl mojo ženo?

WHIT: Tukaj je ni bilo.

CURLEY *preteče pogleda na vse strani*: Kje je pa Slim, jebenti?

GEORGE: Na skedenj je šel. Namazat muli katran na preklano kopito.

CURLEY: Koliko časa je, odkar je šel?

GEORGE: Ehm, pet, deset minut mogoče. *Curley zdrvi ven.*

WHIT: Tole bi znalo biti pa zanimivo. Izgleda, da Curleyja roka spet hudičevo srbi, drugače se ne bi spravljaj na Slima. Curley ima težko roko, hudičevo težko. Vseeno pa bi bilo zanj boljše, da pusti Slima na miru.

GEORGE: Misli, da je Slim z njegovo ženo, eh?

WHIT: Zgleda že. Jasno, da ni. Vsaj jaz mislim, da ne. Bom šel pa z veseljem pogledat, če se bo začelo kakšno sranje. Gremo gledat, pridite.

GEORGE: Jaz se ne mislim vmešavati. Z Lenniejem morava prišparati nekaj denarja.

CARLSON *neha čistiti pištolo, spravi jo v torbo in ustane*: Jaz pa grem pogledat. Že zelo dolgo nisem videl, da bi se kdo fajn zavraval. *Whit in Carlson odideta.*

GEORGE: Si na skednju videl Slima?

LENNIE: O ja. Rekel mi je, naj neham božati psička. Saj sem ti že povedal.

GEORGE: Kaj pa tisto punco, si tudi kaj videl?

LENNIE: Curleyjevo ta mlado?

GEORGE: Ja. Je bila na skednju?

LENNIE *previdno*: Ne. Vsaj da bi jo jaz videl, ne.

GEORGE: Nisi nič videl, da bi se Slim pogovarjal z njo?

LENNIE: Na-a. Saj je ni bilo na skednju.

GEORGE: Dobro. Zgleda, da fantje danes le ne bojo videli pretepa. Če pa bi se slučajno kdo stepel, Lennie, samo beži in glej, da se ne boš vmešal.

LENNIE: Nočem se tepsti. *George nadaljuje s polaganjem pasjanse. Lennie vzame eno od odprtih kart in si jo natančno ogleduje, vrti po rokah in preučuje*. Spodaj in zgoraj je enaka, George. Zakaj je spodaj in zgoraj enaka?

GEORGE: Ne vem. Take pač delajo. Kaj si že rekel, da je delal Slim na skednju, ko si ga videl?

LENNIE: Slim?

GEORGE: Slim, ja, saj si ga videl na skednju. Rekel ti je, da ne smeš tako močno božati psičkov.

LENNIE: Aja. Kantico katrana je imel v roki pa čopič. Ne vem, zakaj.

GEORGE: Si prepričan, da tiste punce, ki je danes dopoldne prišla sem, ni bilo na skednju?

LENNIE: Ne, nič je ni bilo.

GEORGE *vzdihne*: Samo da grem lahko vsake toliko časa v kakšno dobro kurbišče, pa bo. Lepo greš, se ga napiješ, opraviš na hitro, pa je. Nobenih sitnosti. Točno veš, koliko te bo stalo. Take cipe so pa za dedca ena sama pokora. *Lennie ga občudujoče posluša in nemo premika ustnice skupaj z njim*. *George nadaljuje*. Se spomniš Andyja Cushmana, Lennie? V isto šolo je hodil z nama.

LENNIE: Tistega, ki je njegova mama zmeraj pekla pogačice za otroke?

GEORGE: Tistega, ja. Njega mislim. Vse si zapomniš, samo če je bilo zraven kaj dobrega za pojesti. *Seštev izid pasjanse*. Vidiš, Andy ravno zdaj sedi v San Quentinu zaradi ene take cipe.

LENNIE: George?

GEORGE: Kaj?

LENNIE: Koliko časa bova morala še delati, da si bova lahko kupila tisto hišico? In da bova živela od tistega, kar bo zrastle na najini zemlji?

GEORGE: Ne vem. Veliko morava prišparati.

Za hišico, vem; res da je poceni, ampak zastonj nama je pa tudi ne bojo dali.

Candy se počasi obrne proti njima in motri Geogea.

LENNIE: Povej kaj o hišici, George.

GEORGE: Saj sem ti že. Včeraj zvečer.

LENNIE: Daj no ... daj še enkrat.

GEORGE: No, prav. Deset oralov zemlje.

Majhna vetrnica gor. Pa majhna lopa in kurnik. Pa sadovnjak. Česnja, jablana, breskve, marelice in oreh. Pa nekaj malega jagod in malin. Pa njivica za deteljico in veliko vode za zalivanje deteljice. Svinjak tudi ...

LENNIE *ga prekine*: Pa zajčki, George?

GEORGE: En, dva, tri ti bom zanje zbil par kletk. Ti jih boš pa krmil s deteljico.

LENNIE: Mejdus, da jih bom res. *Čisto iz sebe je*. Mejdus, da jih bom.

GEORGE *pripoveduje s spravljivejšim tonom*: Par prašičkov bi tudi lahko imela. Pa dimnico bom sezidal. Da bova prekajevala pleča, ko bova zaklala prašiča. Ko se bojo lososi drstili in skakali iz reke, jih bova lahko na veliko lovila. Vsako nedeljo bova zaklala kuro ali pa zajca. Mogoče bova imela tudi kravo in kozo. Smetana na mleku bo pa tako debela, da jo bova morala s nožem rezati.

LENNIE *ga gleda s široko odprtimi očmi in potihno reče*: Od tega bova živila, kar bo rodila najina zemlja.

GEORGE: Res je. Vse sorte zelenjave bova imela na vrtu. Če bova hotela viski, bova lahko prodala jajca ali kaj takega. Pa v baraki nama tudi ne bo več treba spati. Noben naju ne bo mogel spoditi.

LENNIE *moleduje*: Povej o hišici, George.

GEORGE: No, prav. Taka majhna bo ta hišica, ki jo bova imela. Vsak svojo sobo bova imela. Pa ne preveč sveta, da nama ne bo treba garati. Šest, sedem ur na dan mogoče, prav nič več. Ne bo nama treba nakladati ječmena po enajst ur na dan. Ko bova posejala, bova tam tudi ostala, da bova lahko požela. Končno bova enkrat videla, kaj bo zrastle iz tistega, kar sva posejala.

LENNIE *vneto*: Pa zajčke bova imela. Jaz bom

skrbel zanje. Povej, George, kako bom skrbel za zajčke?

GEORGE: Na njivico deteljice boš šel pa žakelj boš imel s sabo. Čisto do vrha ga boš napolnil s deteljico, jo prinesel noter in stresel zajčkom v kletke.

LENNIE: Oni jo bojo pa grizljali in grizljali in grizljali, kot to delajo zajčki. Sem jih že videl.

GEORGE: Vsakih šest tednov bojo imeli mlade, tako da bova imela ogromno zajcev, ki jih bova lahko pojedla ali pa prodala. *Naredi premor, išče navdih*. Nekaj golobov bova tudi imela, da bojo letali okoli vetrnice, kot so letali, ko sem bil jaz majhen. *Videti je ves prevzet*. In kar je najbolj važno, vse to bo najino. Noben naju ne bo mogel nagnati. Če nama kdo ne bo všeč, mu bova lahko rekla: »Naj te vrag pocitra, poberi se.« In naju bo moral ubogati. Imela bova pa tudi ležišče za goste, če naju bo obiskal kakšen prijatelj. Veš kaj mu bova rekla? Takole mu bova rekla: »Zakaj pa ne bi prespal pri naju?« In bog mi je priča, da tudi bo, prespal bo. Pa setra bova imela in nekaj tigrastih mačk. *Ostro pogleda Lennieja*. Zelo boš moral paziti, da ti mačke ne bojo požrle zajčkov.

LENNIE *težko diha*: Naj samo poskusijo. Jim bom vsem zavil vratove. S palico jih bom pobil, do mrtvega jih bom stolkel. Točno tako bom naredil. *Nekaj časa molče sedita*.

CANDY *(Ko zaslišita njegov glas, se Lennie in George zdrzneta in skočita pokonci, kot bi ju kdo zasačil pri kakem skrivnem početju)*: Pa res veš za tak kotiček pod soncem?

GEORGE: Menda, da vem. Kaj pa to tebe briga?

CANDY: Saj mi ni treba povedati, kje točno je. Zaradi mene je lahko kjerkoli.

GEORGE *olajšano*: Res je. Tudi če bi ga iskal sto let, ga ne bi našel.

CANDY *vznemirjeno*: Koliko pa hočejo za ta kotiček?

GEORGE *nejevoljno*: Za šesto dolarjev bi ga menda že dobil. Starčka, ki sta lastnika, sta brez ficka. Stara pa nujno rabi zdravila. Pa kaj te briga? Ti nimaš nič z nama!

CANDY *potiho*: Poglej, res da ni kaj dosti od mene, samo z eno roko, takole. Izgubil sem jo, in to desno roko, na tem ranču sem prišel obnjo. Zato me tudi niso mogli nagnati. In so me dali za pometaća. Pa dvestopetdeset dolarjev na roko, ker sem tukaj prišel ob roko. V banki jih imam pa še petdeset prišparanih. To je skupaj tristo. Štirideset jih dobim na koncu tega meseca. Vama lahko nekaj rečem ... ? *Ves navdušen se nagne naprej*. Kaj če bi šel jaz v španovijo z vama? Svojih tristo štirideset dolarjev takoj dam na kup. Saj pravim, veliko koristi ni več od mene, ampak kuham pa še lahko, pa za kure skrbim in malo grebem po vrtu z motiko. Kaj pravita?

GEORGE *z zaprtimi očmi in negotovo*: Premisliti bi moral. Zmeraj sva mislila to narediti sama. Jaz pa Lennie. Nikoli si nisem predstavljal, da bi vzela koga zraven.

CANDY: Jaz bi napisal testament. Svoj del bi zapisal vama, ko se bom stegnil. Nobenih sorodnikov nimam pa sploh nobenega na tem svetu ne. Pa vidva, imata vidva kaj denarja? Mogoče bi šli lahko kar takoj tja.

GEORGE *srdito*: Ja, imava, deset dolarjev, in to oba skupaj! *Razmišlja*. Ampak ... čakaj malo. Če bi midva z Lenniejem en mesec delala tukaj in ne bi zapravila niti ficka, bi imela čez en mesec sto dolarjev. To se pravi, da bi imeli skupaj štiristo štirideset dolarjev. Sem prepričan, da za tak denar bi se pa lahko zmenili za tisti kotichek, da ga dobimo. Vidva z Lenniejem bi se lahko takoj preselila in začela delati tam, jaz bi si pa našel novo delo in zaslužil, kolikor bi nam še manjkalo. Vidva bi lahko prodajala jajca pa tako. *Nejeverno se začnejo spogledovati*. S strahospoštovanjem. Bog v nebesih, po mojem bi nam posestvo uspelo dobiti za toliko. *Z glasom, polnim čudenja*. Grem staviti, da bi se nam mogoče izšlo.

CANDY *se živčno praska po štrclju desne roke*: Štiri leta bo, odkar sem imel nesrečo. Prej ali slej me bojo spodili. Ko ne bom več mogel pometati, me bojo vrgli na cesto. Pa bi mi vidva, če bi vama dal svoj denar, pustila, da bi malo obdeloval vrt? Tudi če drugače

ne bo kaj dosti od mene? Pa posodo bom pomival, skrbel za kure pa tako. *Potro*. Sta videla, kaj so naredili z mojim psom? So rekli, da ni bil za nobeno rabo več in vsem v napoto, tudi sebi. Ko bom jaz enkrat tak, ne bom imel nobenega, ki bi me ustrelil. Pa si želim, da bi me. Ampak tega nobeden ne bo hotel narediti. Ni ga kraja, kamor bi lahko šel, nove službe pa tudi ne bom dobil.

GEORGE *vstane*: Kupili bomo posestvo! Pri bogu, da ga bomo! Zrihtali bomo tisti kotichek in šli živet tja. *Kar ne more se nehati čuditi*. Predstavlja tja si ... ko bo v mestu karneval ali pa bo prišel cirkus ali pa fuzbal tekma ... kaj vem kaj. *Candy zelo zagreto priklina*. Bomo šli mi trije lepo v mesto. Nobenega nam ne bo treba spraševati, če smemo. Lepo si bomo rekli *alo, gremo*, in medušč, da bomo šli. Samo kravo bomo prej pomolzi pa kuram vrgli malo piče in šli.

LENNIE: Pa malo trave zajčkom. Jaz jih že ne bom pozabil nahraniti. Nikoli. Kdaj bomo to naredili, George?

GEORGE *odločno*: Čez en mesec. Do dne natančno čez en mesec. Hočeta slišati, kaj bom zdaj naredil? Pisal bom starčkoma, da bi radi kupili posestvo. Candy bo pa poslal sto dolarjev za aro.

CANDY *ves srečen*: Veš, da. Takoj. Kaj pa štedilnik v hiši, je v redu?

GEORGE: O, ja, imeniten. Na premog ali pa na drva.

LENNIE: Svojega psička bom vzel s sabo. Sigurno mu bo všeč.

Okno na sredini se odpre z zunanje strani. Curleyjeva žena pokuka noter. Možje je ne vidijo.

GEORGE *drdrnje*: Pa da ne bosta komu kaj pisnila o hišici. Samo mi trije vemo, noben drug. Mene in Lennieja bi takoj vrgli na cesto, potem pa ne bova mogla nič prišparati. Lepo se bomo še naprej delali, da sva čisto navadna luftarja. In da misliva do smrti nakladati ječmen. Potem pa kar naenkrat kot strela z jasnega: bum tresk! Pobaševa najin denar in vsi skupaj se poberejo od tukaj.

CANDY: Jaz ti lahko takoj dam svojih tristo.

LENNIE: Samo nobenemu nič povedati. Midva ne bova nobenemu nič povedala, a ne, George?

GEORGE: To imaš pa prav, da ne. *Tišina. Nato George nadaljuje ves razjarjen. Se meni samo zdi, ali spet voham smrad po nageljnih, s katerim se poliva tista prekleta lajdra? Curleyjeva žena stopa naprej, tako da jo počasi zagledamo; ob Georgeovih zadnjih besedah se ji obraz kar spači od jeze. Ko spregovori, jo vsi trije pogledajo in odrevenijo.*

CURLEYJEVA ŽENA: Kdo je zate lajdra, eh? Jaz sem iz dobre družine. Med spodobnimi ljudmi sem zrasla. Do poroke se mi noben moški ni niti približal. Pošteno dekle sem bila. Ti povem, da sem bila pridna. *Nekoliko tožeče.* Res sem bila. *Spet ježno.* Saj si spoznal Curleyja. Veš, da ne bi bil z mano, če ne bi bil prepričan. In ti rečem, da je Curley čisto prepričan. Nimaš pravice, da me zmerjaš z lajdro.

GEORGE *mrko*: Če nisi lajdra, zakaj se potem zmeraj motaš okoli fantov? Saj imaš svoj dom in moža. Nobenih sitnosti nočemo zaradi tebe.

CURLEYJEVA ŽENA: O, seveda ga imam, moža. Ampak ga ni nikoli doma. Nobenega nimam, da bi se pogovarjala z njim. Nobenega nimam, da bi bila lepo skupaj. Misliš, da je lepo posedati doma in ne početi drugega kot kuhati za Curleyja? Jaz pa rada koga vidim. Vidim in se pogovarjam. Ženske ni tukaj nobene. V mesto peš ne morem. Curley me nikoli več ne pelje na ples. Samo pogovarjala bi se rada s kom. Samo to.

GEORGE *predrzno*: Če ti je samo do prijateljstva, zakaj pa potem ves čas mečeš oči za dedci in mečeš trnek?

CURLEYJEVA ŽENA *žalostno*: Samo prijazna hočem biti.

Bližajoči se glasovi: »Nič se ni treba razburjati, res ne.« ... »Saj se ne razburjam, ampak dosti imam teh vprašanj, samo to. Res imam dosti teh vprašanj.«

GEORGE: Zdaj pa izgini. Hitro se poberi. Da ne bomo imeli kakšnih sitnosti. *Curleyjeva žena molče stoji pri oknu, potihoma*

zapre in izgine.

Pride Slim, za njim pa Curley, Carlson in Whit. Slim ima roke črne od katrana. Curley stoji tik ob njem.

CURLEY *pojasnjuje*: Saj ti nič nočem, Slim. Samo nekaj sem te vprašal.

SLIM: Malo prevečkrat si me že vprašal. Tolikokrat, da mi gre že na kozlanje. Pa kaj naj naredim, če ne znaš paziti na lastno ženo? Daj mi že enkrat mir.

CURLEY: Samo to ti hočem dopovedati, da nisem mislil nič takega. Samo to me zanima, če si jo slučajno videl.

CARLSON: Zakaj ji pa ne rečeš, naj bo doma, kakor se spodobi? Namesto da ji pustiš, da se mota po barakah. Nič se ne bom čudil, če ti ga bo kmalu začela biksati.

CURLEY *se zakadi v Carlsona*: Ne mešaj se v to, razen če ne bi rad stopil malo ven z mano.

CARLSON *se zasmije*: Bedak neumni. Hotel si ustrašiti Slima, ampak ti ni uspelo. Je prej Slim tebe ustrašil. Saj si zelen od strahu kot žabji trebuh. En drek me briga, pa tudi če si najboljši boksar v državi. Samo poskusi se spraviti name, pa ti bom odtrgal glavo.

WHIT *se pridruži Carlsonovemu napadu na Curleyja*: Rokavica, polna vazelina!

CURLEY *ga zaprepadeno gleda, nato povoha zrak kot lovski pes*: Jebenti, da je bila tukaj. Voham jo ... Jebenti, da je bila tukaj. *Georgeu. Ti si bil tudi tukaj. Drugi so bili vsi zunaj. Zato mi povej, jebenti. George je vidno zaskrbljen. Zdi se, da mu je jasno, da se bo moral spoprijeti z neizogibnim. Vstane. Počasi si sleče suknjič in ga pedantno zloži. Spregovori z neprizadetim in enoličnim glasom.*

GEORGE: En očitno mora izbiti hudiča iz tebe. Izgleda, da sem bil jaz izbran za to. *Lennie pozorno spremlja napeto dogajanje. Osuplo gleda. Zahibita se z visokim, živčnim glasom.*

CURLEY *se zakadi vanj*: Kaj hudiča se pa ti režiš?

LENNIE *prepadeno*: Ehm?

CURLEY *vzroji*: No, da te vidimo, štor veliki. Vstani. Noben prasec hudičev se meni ne bo režal. Ti bom že pokazal, kdo je zelen.

Lennie nemočno pogleda Georgea. Ne vstane. Sključen se hoče umakniti proti zadnjemu delu odra. Curley gre za njim in ga mlati. Ostali mu poskušajo preprečiti. »Pa ne moreš tako, Curley, saj ti ni nič naredil!« ... »Pusti ga, Curley, nehaj. Saj vidiš, da ni noben pretepač!« ... »Mahni ga nazaj, orjak! Ne boj se ga!« ... »Daj mu vsaj šanso, Curley. Daj mu šanso ...«

LENNIE *vreči od strahu*: George, reci mu, naj me pusti, George!

GEORGE: Daj ga, Lennie! Daj ga! *Rezek vrišči. Može, ki so ju malo prej obstopili, se razkropijo. Vidimo Curleyja, kako maha okoli sebe, ker ga Lennie trdno zagrabi za roke. Spusti ga, Lennie. Spusti ga!*

Može vpijejo: »Za roko ga drži!« ... »Samo poglej, a vidiš zdaj?« ... »Jezus Kristus, kakšen dedec!« Lennie zabodeno gleda mahajočega moškega, ki ga trdno drži za roko. Lenniejev obraz je oškropljen s krvjo. George večkrat mahne Lennieja po obrazu. Curley je ves obnemogel in zgrbljen.

GEORGE: Spusti mu roko, Lennie. Slim, pridi sem, da mi boš pomagal, dokler ima ta sploh še kaj od roke.

Lennie popusti prijem. Odplazi se stran.

LENNIE: Saj si mi ti rekel, George. Sem te slišal, ko si mi rekel.

Curley se zgrudi na tla. Slim in George se sklanjata nad njim in si ogledujeta njegovo roko. Slim zgroženo pogleda Lennieja.

SLIM: K dohtarju ga moramo spraviti. Če mene vprašate, izgleda, da ima vse koščice v roki polomljene.

LENNIE *jokajoče*: Res nisem hotel. Nisem hotel, da bi ga bolelo.

SLIM: Carlson, pripelji voz. V Soledad ga moramo spraviti, da mu bojo zakrpal roko. *Obrne se proti cvilečemu Lennieju. Nič nisi kriv. Sam je prosil za to, bedak. Je pa skoraj ob roko, bog te nima rad.*

GEORGE *se približa Slimu*: Slim, naju bojo zdaj vrgli na cesto? Naju bo Curleyjev stari vrgel na cesto?

SLIM: Ne vem. *Poklekne zraven Curleyja.*

Si toliko pri močeh, da me sliši? Curley prikima. No, potem pa me dobro poslušaj.

Kot sem jaz videl, si roko pomotoma vtaknil v stroj. Če ne boš nobenemu povedal, kaj je bilo, tudi mi ne bomo. Če pa boš samo znil in poskušal kaj, da bosta tadvale letela, bomo vsem povedali, kaj je bilo v resnici. Boš videl, kako se ti bojo vsi režali. *Pomaga Curleyju na noge. Pridi zdaj, Carlson te bo odpeljal k dohtarju. Nameri se proti vratom, nato se obrne in pogleda Lennieja. Pokaži mi roke, da vidim. Lennie iztegne roke. Bog v nebesih!*

GEORGE: Tako se je ustrašil. Ni vedel, kaj naj. Saj sem ti rekel, da je bolje, da se noben ne začne tepsti z njim. Ne, mislim, da sem to rekel Candyju.

CANDY *svečano*: Točno tako si rekel. Danes dopoldne, ko se je Curley prvič obregnil vanj. Lepo si rekel, da je boljše, da se noben ne spravlja na Lennieja, če noče sitnosti. Vsi odidejo, razen Georgea, Lennieja in Candyja.

GEORGE *Lennieju zelo nežno*: Čisto nič nisi kriv. Nič se ti ni treba bati. Tako si naredil, kot sem ti rekel. Zdaj pa pojdi v umivalnico in si umij obraz. Saj si tak, da se te kar bojim.

LENNIE: Nobenih sitnosti nisem hotel.

GEORGE: Pridi, grem s tabo.

LENNIE: George?

GEORGE: Kaj?

LENNIE: Bom lahko skrbel za zajčke, George? *Vitric odideta skozi vrata. Zastor.*

DRUGI PRIZOR

Sobota ob desetih zvečer. Soba konjskega hlapca Crooksa v lopi, ki se drži skednja. Na zadnji steni na sredini odra so vrata iz desk; na desni steni je majhno kvadratno okno. Na eni strani vrat je delovna miza za obdelavo usnja, na stojalu za njo visi različno orodje. Na drugi strani vrat je obešalnik, na katerem visijo strgane ali delno popravljene uzde, vajeti, komati, zaprežne vrvi in podobno. Na zadnjem delu odra na levi je

Crooksov pograd. Nad njim dve zbiti polici. Na eni je vse polno skatlic in stekleničk zdravil. Na drugi pa kup raztrganih knjig in velika budilka. Na zadnjem delu odra na desni je enocevna lovska puška, na tleh zraven nje par gumijastih škornjev. Na žeblju nad Crookovim pogradom visijo velika očala z zlatim okvirjem.

Lopa je s skednjem povezana z ozkimi vrati. Iz skednja se med prizorom sliši konje, kako jedo, cepetajo, rožljajo z verigami in vsake toliko zarezgečejo. Na tleh sta dva prazna sodčka za žeblje, ki služita kot stola. S stropa visi gola električna žarnica brez senčnika in medlo sveti. Ko se zavesa dvigne, sedi Crooks na pogradu in si z eno roko, ki jo steguje pod srnjco, vtira zdravilno mazilo v hrbet. Obraz ima spačen od bolečine. Med masiranjem napenja mišice in rahlo drhti. Na pragu se pojavi Lennie in zapolni skoraj celo vratno odprtino. Crooks začuti, da je nekdo prišel in dvigne pogled, odreveni in se namrši. Lennie mu poskuša z nasmehom ponuditi prijateljstvo.

CROOKS *osorno*: Noben nima kaj hodit v moj kvartir. To je moj kvartir. Noben razen mene nima kaj hodit sem.

LENNIE *se mu dobrika*: Saj vam nič nočem.

Samo svojega psička sem prišel pogledat na skedenj, pa sem zagledal luč pri vas.

CROOKS: Luč imam pa menda žihér, a ne? Zdaj se pa poberi. Meni ne pustijo v barako, jaz pa tebi ne sem.

LENNIE *naivno*: Zakaj vam pa ne pustijo?

CROOKS *besno*: Zato, ker sem črnc. Fino igrajo fantje karte nor. Jaz jih pa ne morem, ker sem črnc. Pravijo, da smrdim. Ti povem, da meni vi vsi smrdite.

LENNIE *nemočno*: Vsi so šli v mesto. Slim, George, vsi. George je rekel, da moram ostati doma pa da ne smem nič ušpičiti. Luč sem videl pri vas.

CROOKS: In? Kaj bi zdaj rad?

LENNIE: Nič ... luč sem videl pri vas. Pa sem hotel malo noter stopiti, da bi malo posedel.

CROOKS *nekaj časa strmi v Lennieja, nato sname očala z žeblja in si jih natakne ter nergajoče nadaljuje*: Še zmeraj ne vem, kaj imaš za iskat na skednju. Saj nisi konjski hlapec. Delavci, ki prenašajo žaklje, nimajo kaj iskat na skednju. Pod milim bogom

nimate kaj iskat pri konjih in mulah.

LENNIE *potrpežljivo*: Psiček. Svojega psička sem prišel pogledat.

CROOKS: Naj te vrag pocitra, pri priči se mi poberi pa pojdi že gledat tistega svojega ščenera. Kaj ti je treba lazi, kjer te noben ne mara?

LENNIE *naredi korak naprej v sobo, potem pa se spomni, da ne sme in stopi nazaj k vratom*: Samo malo sem ga gledal. Slim pravi, da ga ne smem božati.

CROOKS *bolj spravljivo*: Seveda ne, če si ga pa kar naprej jemal iz legla. Zelo čudno, da ga ni stara že kam odnesla.

LENNIE *spet stopi v sobo*: Ah, ona nima nič proti. Ona mi dovoli.

CROOKS *se namrši in omehča*: Stopi že noter pa se malo usedi. Zgleda, da se ne misliš tako hitro pobrat in mi dat miru, pol je pa isti šmorn, če se še malo usedeš. *Malce bolj prijazno*. Fantje so šli pa v mesto, praviš?

LENNIE: Vsi, razen starega Candyja. Ta pa samo sedi v baraki in šili svinčnike. Šili in računa.

CROOKS *si popravlja očala*: Računa? Kaj ima pa Candy za računat?

LENNIE: Nekaj v zvezi z zemljo. V zvezi s tistim koščkom zemlje.

CROOKS: Pa ti si res nor. Neumen ko noč. O kakšni zemlji ti to?

LENNIE: O tisti, ki jo bomo kupili. Pa o hišici in golobih.

CROOKS: Nor, si, ja. Se nič več ne čudim onemu, s katerim potuješ, da te hoče imeti stalno na očeh.

LENNIE *potiho*: Če je pa res. To bomo naredili. Kupili bomo košček zemlje in živeli od tistega, kar nam bo rodila.

CROOKS *se udobneje namesti na pograd*: Usedi se. Usedi se na sod za žeblje.

LENNIE *čepi na majhnem sodčku*: Vi mislite, da je to laž. Nobena laž ni to. Vsaka beseda je čista resnica. Lahko vprašate Georgea.

CROOKS *si podpre obraz z dlanimi*: Ti se klatiš z Georgeom, a je tako?

LENNIE *ponosno*: O, seveda. George pa jaz greva povsod skupaj.

CROOKS *po premolku, potiho*: On večasih tako govori, da ne veš prav dobro, o čem hudiča

govori. A je tako? *Nagne se naprej.* A je tako? LENNIE: Včasih, ja.

CROOKS: Kar govori in govori. Da za hudiča ne veš, o čem.

LENNIE: Kaj pravite, kako dolgo bo trajalo, da bojo psički toliko stari, da jih bom smel božati?

CROOKS *se spet zasmije*: Tebi lahko človek vse sorte natvezi, ker misli, da ne boš nič pogruntal. Še par tednov, pa bojo psički zrasli. *Zamisljeno.* George točno ve, za kaj se gre. On kar govori, ti pa nič ne zastopiš. *Vse bolj razburjeno.* Pa kaj čem jaz, samo en zamorec, ki nekaj govori, in to zamorec s polomljenim puklom za povrhu. Čisto nič to ne pomeni. Pa tudi če bi, saj si itak ne boš zapomnil. Tolikokrat sem že videl, da kdo enemu nekaj govori, je pa čisto vseeno, če ga oni drugi nič ne sliši in ne zastopi. Samo da nekaj govorita. *Lopne se po kolenu.* George lahko tebi natvezi kar hoče, čisto vseeno, kaj. Glavno, da nekaj govori. Samo to je važno, da si z enim, pa nič drugega. *Tišje in bolj zlohotno.* No, recimo, da Georgea ne bo več nazaj? Recimo, da jo je pobrisal in ga ne bo več nazaj? Kaj boš pa potem?

LENNIE *se trudi, da bi mu sledil*: Kaj? Kaj?

CROOKS: Recimo, da je šel George danes v mesto in da se ti ne bo nikoli več niti javil? *Še kar vztraja.* Si predstavljaš?

LENNIE *zadirčno*: Tega pa že ne bo naredil. George ne bi nikoli naredil tega. Že dolgo sem jaz z Georgeom. Danes bo prišel nazaj. *V glas se mu prikrade dvom.* Mislite, da ne?

CROOKS *ves navdušen, ker mu trpinčenje Lennieja dobro uspeva*: Noben ne more reči, kaj bo naredil en drug. Recimo, da bo hotel priti nazaj, pa ne bo mogel. Recimo, da bi ga kdo ubil ali pa rani, tako da ne bo mogel nazaj?

LENNIE *zelo prestrašeno*: Ja, ne vem. Pa zakaj mi to govorite? Vse to ni nič res. Georgeu ne bo noben nič naredil.

CROOKS *okrutno*: Ti povem, kaj bo potem? Tebe bojo odpeljali v norišnico. Ovratnico ti bojo dali okoli vratu ko psu. Potem boš pa točno tak ko jaz. V pesjaku boš živel.

LENNIE *gre besno proti Crooksu*: Kdo je rani Georgea?

CROOKS *odskoči od strahu*: To sem samo tako rekel, kaj bi bilo, če bi se Georgeu kaj zgodilo. Pa se mu ni. Saj je vse v redu. Sigurno bo prišel nazaj.

LENNIE *stoji nad njim*: Pa zakaj potem to govorite? Noben ne bo kar nekaj govoril, da se je Georgeu kaj zgodilo.

CROOKS *ga poskuša pomiriti*: Zdaj se pa usedi. Georgeu se ni nič zgodilo. Daj že, usedi se.

LENNIE *ječ*: Noben ne bo govoril, da se je Georgeu kaj zgodilo.

CROOKS *zelo blago*: Zdaj mogoče le zastopiš. Ti imaš Georgea. Zmeraj veš, da bo prišel nazaj. Zamisli si, da ne bi imel nobenega. Zamisli si, da ne bi smel v barako pa da ne bi mogel igrati remija, ker si črnc. Kako bi ti bilo všeč? Zamisli si, da bi moral zmeraj sedeti tukaj in brati knjige. No, edino podkev na količek lahko mečeš, dokler ni tema, potem moraš pa brati knjige. Knjige niso nič prida. Človek rabi enega ... da ga ima zraven. *Vse bolj jadikujoče.* Zmeša se ti, če nimaš nobenega. Ni važno koga, samo da imaš enega, da si z njim. Ti povem, da človek, ki je osamljen, že zbolí.

LENNIE *se tolaži*: George bo prišel nazaj. George je mogoče že nazaj. Mogoče bi bilo dobro, da grem pogledat.

CROOKS *bolj blago*: Nisem te hotel prestrašiti. Saj bo prišel. To sem govoril bolj o sebi.

LENNIE *obupano*: George že ne bo kar tako šel in me pustil. Vem, da George tega ne bo naredil.

CROOKS *sanjavo*: Se spomnim, ko sem bil še majhen poba, doma, na kokošji farmi, ki jo je imel moj ata. Dva brata sem imel. Zmeraj smo bili skupaj. V isti sobi smo spali. Ne samo to, celo v isti postelji, vsi trije. Gredico jagod smo imeli. Pa njivico detelje. Kokoške smo spustili na deteljo vsako jutro, ko je bilo sonce. Jaz in brata smo pa sedeli na ograji in jih gledali. Same bele kokoške so bile.

LENNIE *z zanimanjem*: George pravi, da bomo mi tudi imeli deteljo.

CROOKS: Ne bodi trapast.

LENNIE: Ja, pa jo bomo imeli. Kar vprašajte Georgea.

CROOKS *zaničljivo*: Kako si trapast. Na stotine

- takih sem videl, na cestah pa na rančih, s culo na rami grejo, pa eno in isto prekleto reč imajo vsi v glavi. Na stotine takih. Pridejo, malo ostanejo in se poberejo. Vsak ima pa istega hudiča v glavi: svojo zemljo. Ampak je noben nikoli ne dobi. To je isto ko nebesa. Vsi hočejo priti v nebesa. Vsi hočejo svojo zemljo. Noben nikoli ne pride v nebesa. Tako kot noben nikoli ne dobi svoje zemlje.
- LENNIE: Midva jo pa bova.
- CROOKS: To je samo v tvoji glavi. Lahko da se kar naprej pogovarjate o tem, ampak to je vse samo v tvoji glavi. *Konji za odrom se nemirno prestopajo. En zahrza. Zgleda, da je en zunaj. Mogoče je Slim. Mukoma se potegne pokonci in gre proti vratom. A ste vi, Slim?*
- CANDY *pred vrati*: Slim je šel v mesto. Si kaj videl Lennieja?
- CROOKS: Tistega orjaka?
- CANDY: Ja. Si ga videl?
- CROOKS *se vrne na pograd, sede in odsekano odgovori*: Tukaj je.
- CANDY *stoji na pragu, praska se po roki, noče vstopiti*: Lennie, poslušaj, jaz sem zdaj še nekaj poštudiral. V zvezi z zemljo.
- CROOKS *zlovoljno*: Saj lahko stopiš not, če češ.
- CANDY *v zadregi*: Kaj pa vem. No, pa bom, če praviš.
- CROOKS: Ti kar. Zdaj že vsi hodijo sem not. Zakaj pa ne bi še ti? Kmalu bo tukaj tak drenj ko na dirkališču. *Trudi se, da bi prikril zadovoljstvo.*
- CANDY *še vedno v zadregi*: Imaš pa čeden kotiček tukaj. Mora biti fajn, da imaš tako izbico samo zase.
- CROOKS: O, ja. Pa kup gnoja pod oknom. Samo zame. Prekrasno.
- LENNIE *jima upade v besedo*: Si rekel nekaj v zvezi z zemljo?
- CANDY: Dolgo sem že tukaj. Pa Crooks je tudi že dolgo tukaj. Ampak v njegovi sobi sem pa prvič.
- CROOKS *mrko*: Če pa noben ne hodi po kvartirjih od črncev. Noben še ni bil tukaj, samo Slim.
- LENNIE *goni naprej svoje*: V zvezi z zemljo.
- Rekel si nekaj v zvezi z zemljo.
- CANDY: Ja, vse sem poštudiral. Še zaslužiti se bo dalo z zajci, če se bomo prav lotili.
- LENNIE: Ampak skrbel bom pa jaz zanje.
- George pravi, da bom skrbel zanje. Obljubil je.
- CROOKS *surovo*: To se vi samo farbate. Zaradi mene lahko čakate o tem do onemoglosti, pa ne boste nikoli prišli do svoje zemlje. Korenine boste pognali tukaj, pa ne boste šli od tukaj nič drugače kot z nogami naprej.
- Dosti takih sem jaz že videl, porkaduš.
- CANDY *jezno*: Nam pa bo uspelo. George pravi, da nam bo. Denar že imamo.
- CROOKS: Aja? Kje pa je zdaj George? V mestu, v kupleraju! Tam bo poniknil vaš denar! Ti pravim, da sem to že prevečkrat videl.
- CANDY: George ni vzel denarja v mesto. Denar je v banki. Jaz pa Lennie pa George. Vsak svojo sobo bomo imeli. Pa psa in kure. Pa sladko koruzo in mogoče tudi kravo.
- CROOKS *osuplo*: Denar, praviš, da imate?
- CANDY: Večino. Še čisto malo nam ga manjka. En mesec rabimo, pa bo. George je že izbral zemljo.
- CROOKS *se prijemlje po hrbtu*: Še nikoli nisem videl, da bi komu ratalo. Videl sem pa že dosti takih, ki se jim je skoraj zmešalo od tega, da bi imeli svojo zemljo, pa so jim jo vsakič odnesli izpred nosa ali kupleraj ali pa karte. *Omahuje, nato plaho nadaljuje.* Če boste slučajno rabili koga za pomagat, enega, ki bi zastonj delal, samo za košto pa streho nad glavo, bi pa prav rad prišel in vam pomagal. Nisem tako kruljav, da ne bi mogel garati ko črna živina, če hočem. *Skozi vrata pride George z rokami v žepih in se nasloni na steno.*
- GEORGE *z napol porogljivim in dokaj blagim glasom*: Nisi šel spat, kot sem ti rekel, Lennie, eh? O ne, moral si ven, v družbo, malo počekat. Vidim, da imate zdaj cel shod tukaj.
- LENNIE *se brani*: Če si pa šel. Nobenega ni bilo v baraki. Nič nisem ušpičil, George.
- GEORGE *še vedno dokaj ravnodušno*: Samo takrat imam malo miru, ko spiš. Če boš kdaj slučajno začel hoditi v spanju, ti bom

- prerezal vrat ko kuri. *Pokaže, kako.*
- CROOKS začne braniti Lennieja: Malo sedimo tukaj in se menimo. To pa res ni nič takega.
- GEORGE: Ja, saj sem vas slišal. *Vse bolj utrujeno.* Zgleda, da moram biti res vsako minuto zraven in paziti nate. *Crooksu.* Ne da bi imel kaj proti tebi, Crooks. Ampak smo se zmenili, da ne bomo nobenemu povedali.
- CANDY poskuša spremeniti temo pogovora: Se nisi imel fajn v mestu?
- GEORGE: Ah! Sedel sem v fotelju, Susy je pravila vice, fantje so ga pa začeli biksati. Ljubi Jezus, da še nikoli nisem začutil kaj takega. Ravno sem že hotel potegniti na dan deset centov pa še pet za en viski, pa sam si rekel, o ti hudič, ti, koliko semena za korenje že dobiš za petnajst centov?
- CANDY: Pa ne tistega v majhnih žakeljčkih, ampak na debelo.
- GEORGE: In sem jo raje mahnil nazaj. Na nič drugega nisem mogel misliti. Prav živčen sem ratal, ko so fantje okoli mene začeli razmetavati denar.
- CANDY: Malo heca pa fantje tudi rabijo kdaj pa kdaj. Jaz sem bil tudi enkrat v kupleraju, v Bakersfieldu. Bog nebeški, kako lepo je bilo! Gor sem šel po rdečem tepihu. Na stenah so bili sami okraski. V ogromnih, mehkih foreljih smo sedeli. Pa cigarete so bile na mizi, kar zastoj so bile. Kmalu je prišel noter Japonec s pijačo na pladnju, in spet je bilo vse zastoj. Lahko si vzel, kar si hotel. *Zasanjano.* Potem so pa prišle not še punce in vse so bile zelo vljudne in so se zelo lepo obnašale, take tihe in fejst so bile. Niso izgledale ko kurbe. Tako da te je bilo kar malo strah, da bi kakšni rekel, če ... Ja, dolgo je že od takrat.
- GEORGE: Koliko je pa koštalo, da si lahko sedel v tistem fotelju?
- CANDY: Petnajst dolarjev.
- GEORGE *prezirljivo*: Hočeš reči, da si moral dati dvanaest dolarjev pa pol več kot tukaj, da si dobil čik pa viski pa da si lahko malo gledal lepe obleke? Plačo celega tedna si pogljal, da si se lahko sprehodil po rdečem tepihu?
- CANDY *se še vedno zasanjano spominja*: Plačo celega tedna? A, seveda. Celo življenje že garam, teden za tednom. Pa se ne spomnim prav nobenega tedna prav posebej. Pač pa se spomnim ... pa je od tega že skoraj dvajset let ... se spomnim kupleraja. Punci, s katero sem šel, je bilo ime Arline. Svileni roza obleko je imela.
- GEORGE *se sunkovito obrne in pogleda proti vratom v temo skednja in zadirčno reče*: Najbrž iščete Curleyja, eh? *Na vratih se pojavi Curleyjeva žena.* Tukaj ga ni.
- CURLEYJEVA ŽENA *zelo odločno*: Vem, da ne. Crooksa sem hotela nekaj vprašati. Nisem vedela, da ste vsi tukaj.
- CANDY: Vam ni George lepo povedal? Nobenega opravka nočemo imeti z vami. Prekleta dobro veste, da Curleyja ni tukaj.
- CURLEYJEVA ŽENA: Vem, kam je šel Curley. Roko so mu dali v opornico, ampak je vseeno šel. Vam pravim, da sem prišla samo Crooksa nekaj vprašat.
- CROOKS *previdno*: Morebiti bi bilo boljše, če bi šla nazaj v svojo hišo. Vi nimate kaj hoditi okoli kvartirja od črnca. Nobenih sitnosti nočem. Nič ni treba hoditi mene spraševat.
- CANDY *si gladi štrcelj desne roke*: Saj imate moža in se vam ni treba nič potikati okoli in spogledovati z drugimi pa sitnosti delati.
- CURLEYJEVA ŽENA *nenadoma zelo ježno*: Samo prijazna pa ljubezniva bi bila rada z vami, vi, klateži in potepuhi. Ampak ne morem, ker ste preveč naduti. Vam povem, da bi šla lahko jaz enkrat z igralsko družino na turnejo. Pa enega sem poznala, ki me je hotel spraviti k filmu, direkt v Hollywood. *Pogleda okoli sebe, da bi se prepričala, kakšen vtis je to napravilo nanje.* Vsi jo hladno gledajo. Samo nekaj sem prišla vprašat –
- CANDY *vstane tako sunkovito, da se sod za žeblje prevrne, in ježno nadaljuje*: Dosti imam zdaj. Tukaj vas noben ne rabi. Smo vam že povedali, da ne. Pa da si nam upate reči klateži in potepuhi. Čudne vlačugarske ideje imate v glavi, kaj za eni tiči da smo mi. Niti toliko soli nimate v glavi, da bi videla, da nismo nobeni potepuhi. Najbrž mislite, da nas lahko kar tako vržete na cesto. Najbrž.

mislite, da bomo leteli na cesto in si bomo morali kje druge najti še slabše delo. Sanja se vam ne, da bomo imeli mi kmalu svoj ranč pa svojo hišo pa svoja sadna drevesa. Pa prijatelje imamo tudi. Vse to imamo. Saj ne rečem, so bili tudi kdaj časi, ko nismo imeli nič, ampak zdaj pa ni več tako.

CURLEYJEVA ŽENA: Kozel zoprni. Če bi imel res kaj pod palcem, bi bil zdaj že v Soledadu in ga pil ko žolna pa še dno kozarca bi polizal.

GEORGE: Pusti jo, naj vpraša Crooksa, kar ga je prišla vprašat, potem naj pa gre. Ne verjamem, da ga je res prišla kaj vprašat.

CURLEYJEVA ŽENA: Kaj je bilo s Curleyjevo roko? *Crooks se zareži. George ga poskuša utišati.* Se pravi, da ga ni stroj, a ne? Se mi je zdelo, da Curley ni povedal po resnici. Povej že, Crooks, kaj je bilo?

CROOKS: Mene ni bilo zraven. Jaz nisem nič videl.

CURLEYJEVA ŽENA *zagreto*: Kaj je bilo? Saj ne bom povedala Curleyju. Curley pravi, da mu je stroj zagrabil roko. *Crooks molči.* Kdo mu je to naredil?

GEORGE: Noben mu ni nič naredil.

CURLEYJEVA ŽENA *se počasi obrne proti Georgeu*: Ti si bil, a ne? Saj ne rečem, dolgo je prosil za to.

GEORGE: Jaz nisem imel nič s Curleyjem.

CURLEYJEVA ŽENA *stopi k njemu in se mu smeje*: Mogoče se ga zdaj ne bojiš več. Mogoče se boš zdaj vseeno kdaj pogovarjal z mano. Tukaj se ga vsi bojijo.

GEORGE *dokaj ljubeznivo*: Poslušajte vi mene! Jaz nisem namlatil Curleyja. Noben od nas nima nič s tem, v kar se je on zapletel. Kar vprašajte ga. Dobro me zdaj poslušajte. Vam bom še enkrat povedal. Lepo smo vam rekli, da se poberite od tukaj, pa ni zgleda nič zaleglo. Zdaj vam bom pa še enkrat povedal. Eno reč imamo, ki jo moramo zdaj narediti. Če se mislite še dolgo obirati tukaj, bo zelo narobe. Saj ne, da ste vi kaj kriva. Če stopi človek na okrogel kamen in pade in si zlomi vrat, ni kamen nič kriv. Res je pa tudi to, da človek ne bi padel, če kamna ne bi bilo.

CURLEYJEVA ŽENA *vprašujoče*: Pa kaj zdaj

trobezljajš o kamnih? Če nisi ti namlatil Curleyja, kdo pa ga je? *Pogleda jih, potem stopi k Lennieju.* Od česa imaš pa ti te podplutbe po obrazu?

GEORGE: Sem vam že povedal, da je vtaknil roko v stroj.

LENNIE *tesnobno pogleda Georgea, zelo je obupan*: Po nesreči je vtaknil roko v stroj.

GEORGE: Zdaj se pa poberite.

CURLEYJEVA ŽENA *se še bolj približa*

Lennieju in potihoma nadaljuje, v njenem glasu je čutiti naklonjenost: Ti si bil, a ne? No ... mogoče pa nisi tako neumen, kot pravijo in mogoče ... mogoče si pa ti edini na tem ranču, ki si kaj upa. *Roko položi Lennieju na ramo. Lennie jo pogleda in na obrazu se mu zariše širok nasmeh. Ona ga boža po rami.* Fejst poba si.

GEORGE *nenadoma skoči pokonci in plane k njej, jo prime za ramo in odrine*: A me slišite? Lepo smo vam povedali, a vam nismo? Da ne bi slučajno kaj ... Da se ne bi slučajno kaj vtikala! To pa ne bomo pustili, da bi nam vi pokvarila, kar imamo namen narediti. Pustite mi tega fanta pri miru in se poberite.

CURLEYJEVA ŽENA *kljubovalno, a rahlo ustrašeno*: Ne boš ti meni ukazoval. *Na vratih se prikaže šef. Stoji na široko, palce ima zataknjene za pas.* Jaz lahko govorim s komer hočem.

GEORGE: Samo pazite ... *Besno se ji približa, dvigne roko, da jo bo mahnil. Ona se rahlo prihuli. George odreveni, ko zagleda šefa. Zdaj ga zagledajo tudi vsi ostali. Curleyjeva žena se začne umikati. George počasi spusti roko, da mu pade ob bok in naredi dva počasna koraka nazaj. Nekaj časa vsi mirujejo.* Zavesa.

TRETJE DEJANJE

PRVI PRIZOR

Nedelja popoldne. Notranjost skednja. Na zadnjem delu odra se ob steni strmo dviguje kup sena. Visoko nad njim v izzidku veliko okno. Na obeh straneh okna se vidijo kopice sena, za njimi so predelki za konje. Vse do konca prizora se sliši konje v predelkih, kako rožljajo z brzdami in hrustajo seno. Vhod na skedenj je z desne na prednjem delu odra. Med deskami, iz katerih je zbit skedenj, so špranje. Skoznje sveti popoldansko sonce in v zraku se vrtinčijo drobci prahu. Od zunaj se slišijo zvoki metanja podkve na količek; vsake toliko kovinski žvenket, vzkliki navdušenja oziroma posmehovanja. Na skedenju vlada mir, v zraku sta lenobna tihota in toplota. Ko se dvigne zavesa, zagledamo na senu Lennieja, ki zre v mrtvega psička na sleh. Iztegne roko in ga boža od glave do repka.

LENNIE *potiho*: Pa zakaj si moral poginiti? Saj nisi droben ko miška. Pa tudi premetaval te nisem. *Psičkovo glavicco obrne navzgor in se mu zagleda v obraz.* Kaj če mi George zdaj ne bo pustil, da bi skrbel za zajčke? Ko bo videl, da sem te ubil? *Naredi majhno luknjo v seno in položi vanjo psička, da se ga ne vidi, in ga pokrije s senom. Strmi v kup, ki ga je naredil.* Pa saj ni to nič takega, da bi se moral skriti v grmovje. George bom rekel, da sem te našel mrtvega. *Izkoplje psička in si spet ga ogleduje.* Vleče ga za uhlje in mu zakoplje prste v dlako. *Užaloščeno.* Ampak George bo vedel. George zmeraj vse ve. Rekel bo: »Ti si to naredil. Mene že ne boš prinesel okoli.« In potem bo rekel: »Zaradi tega ne boš smel skrbeti za že-veš-koga.« *Pograbi ga jeza. Govori psičku.* Prekleti pes. Zakaj si moral poginiti? Saj nisi droben ko miška. *Pograbi psička in ga zaluča daleč proč od sebe in se obrne stran.* Počepne in se pozibava naprej in nazaj in ječi sam pri sebi. *Zdaj mi ne bo pustil ... Ne bo mi pustil ... Zunaj glasen trušč, ko podkev zadane količek, zaslišijo se navdušeni klici.* Lennie vstane,

gre po psička in ga položi na seno in se usede. Objokuje. Nisi bil dosti velik. To so mi vsi govorili, vsi so mi to govorili. Ampak res si nisem mislil, da boš tako hitro poginil. Mogoče pa George ne bo jezen. Briga Georgea ta prekleti pes.

CANDY *za odrom pri konjskih predelkih*:

Lennie, kje si? Lennie poskuša psička zagrebsti v seno. *Pride Candy, ki je ves iz sebe.* Se mi je zdelo, da boš tukaj. Poslušaj me ... Zdaj sem govoril s Slimom. Vse je v redu. Ne bojo nas dali na čevlji. Slim je govoril s šefom. Slim mu je rekel, da sta vidva izvrstna nakladalca. Šef mora pa čimprej končati spravo žita. Se spomniš, kakšnega hudiča je zagnal včeraj zvečer? Slimu je rekel, da vaju bo imel stalno na očeh, tebe pa Georgea? Ampak na čevlji vaju pa ni dal. Pa še to, ja. Tudi Curleyjevi ženi jih je dobro napel. Rekel ji je, da se ne sme nikoli več motati okoli fantov. Njo je še bolj nadrl kot tebe in Georgea. *Šele zdaj opazi, da Lennieja nekaj hudo muči.* Nisi nič vesel?

LENNIE: Sem, ja.

CANDY: Da nisi kaj bolan?

LENNIE: Na-a.

CANDY: Georgeu grem povedat. Se vidiva.

Candy odide. Lennie ostane sam in spet izkoplje psička. Leže na seno in se globoko pogrezne vanj. V naročju ima psička in ga boža. Kradoma pride na skedenj Curleyjeva žena. Majhna kopica sena zakriva Lennieja. Curleyjeva žena ima v roki majhen cenen kovček. Prečka skedenj in zakoplje kovček v seno. Vstane in se prepriča, da se ga ne vidi. Lennie jo molče gleda in pokrije psička s senom. Curleyjeva žena začuti, da se nekaj premika.

CURLEYJEVA ŽENA: Joj ... kako sem se ...

Kaj pa ti tukaj?

LENNIE *mrko*: Samo malo sedim.

CURLEYJEVA ŽENA: Si videl, kaj sem naredila?

LENNIE: Ja. Kovček ste prinesla.

CURLEYJEVA ŽENA *se mu približa*: Saj ne boš nobenemu povedal, a ne, da ne?

LENNIE *še vedno mrko*: Nobenega opravlja nočem imeti z vami. George mi je rekel, da

ne smem. Ne govoriti z vami ne kaj drugega.
Psička še bolj zakrije s senom.

CURLEYJEVA ŽENA: Ti ubogaš vse, kar ti reče George?

LENNIE: Ne govoriti z vami ne kaj drugega.

CURLEYJEVA ŽENA: Saj ne boš nobenemu nič povedal o kovčku, a ne? Ker jaz ne bom več dolgo tukaj. Danes zvečer bom odšla. Najprej bom prišla po svoje stvari, potem pa bom odšla. Noben več ne bo hodil po meni. K filmu bom šla. *Zagleda Lennieja, kako boža psička pod senom.* Kaj imaš pa to?

LENNIE: Nič. Ne smem govoriti z vami ne kaj drugega. George je rekel, da ne.

CURLEYJEVA ŽENA: Poslušaj me. Možje so zdaj vsi zunaj, turnir v metanju podkve imajo. Šele štiri je ura. Dolgo bojo še igrali. Za denar igrajo. Nič se ne boj, če se boš pogovarjal z mano.

LENNIE *se malo omehča*: Če se pa ne smem.

CURLEYJEVA ŽENA *motri Lenniejevo roko pod senom*: Kaj imaš spodaj?

LENNIE *spet bolj otožno*: Nič, samo enega psička. Mojega lepega majhnega psička. *Odmakne seno.*

CURLEYJEVA ŽENA: Ojoj! Pa saj je mrtev.

LENNIE *ji žalostno razlaga*: Če je bil pa tako majhen. Samo igral sem se z njim, on je pa tako naredil, da sem mislil, da me bo ugriznil, jaz sem pa tako naredil, kot da ga hočem malo udariti in sem tudi ga. Potem je bil pa že mrtev.

CURLEYJEVA ŽENA *ga tolaži*: Nič hudega.

Ne bodi žalosten. Saj je bil mešanec. Novega lahko dobiš kjer koli, samo če hočeš.

LENNIE: Saj zaradi psička mi ni tako hudo. Ampak George bo jezen. Mogoče mi zdaj ne bo pustil, da bi skrbel za ... no, za tisto, za kar je rekel, da bom skrbel.

CURLEYJEVA ŽENA *se usede na seno k njemu in ga tolaži*: Ne bodi žalosten. Nič ne skrbi. Tule zunaj mečejo podkve za denar. Še dolgo ne bojo nehali. Mene pa jutri ne bo več. Ne bom pustila, da bi kdo hodil po meni. *Od zdaj naprej je vse bolj očitno, da drug drugega sploh ne poslušata. Toda ton njunega pogovora postaja vedrejši in vse bolj tiščita skupaj.*

LENNIE: Svoj košček zemlje bomo imeli pa maline.

CURLEYJEVA ŽENA: Zakaj bi morala jaz tako živeti? Jaz sem iz Salinasa. Enkrat je prišla v mesto igralska družina, in sem se pogovarjala z enim, ki je bil zraven. Rekel mi je, da grem lahko z njimi. Ampak mi mama ni pustila, ker sem bila stara šele petnajst let. Ti rečem, da nikoli ne bi končala tukaj, če bi smela takrat z njimi.

LENNIE: Žakelj bom vzel in ga do vrha napolnil z deteljico –

CURLEYJEVA ŽENA *biti pripovedovat*: Enkrat drugič sem pa spoznala nekoga, ki je bil pri filmu. V plesno dvorano sem šla z njim. Rekel je, da me bo spravil k filmu. Da sem naravni talent, je rekel. Pa da mi bo pisal, ko bo nazaj v Hollywoodu. *Pogleda Lennieja, če je nanj napravila globok vtis.* Ampak nisem nikoli dobila njegovega pisma. Po mojem mi ga je ukradla mama. Tam, kjer kradejo pisma, pa nisem hotela ostati. In sem se poročila s Curleyjem. Njega sem tudi spoznala v plesni dvorani.

LENNIE: Upam, da ne bo George preveč besen zaradi psička.

CURLEYJEVA ŽENA: Še nobenemu nisem tega povedala. Mogoče tudi ne bi smela. Curleyja nimam prav nič rada. On ni dober človek. Saj ne rečem, mogoče bi celo ostala z njim, ampak včeraj zvečer sta se pa oba tako grdo spravila name, on pa njegov stari. Zdaj mi pa res ni treba več ostati tukaj. *Približa se Lennieju in zaupljivo govori.* Samo da ne boš nobenemu povedal, dokler ne bom daleč stran. Ponoči bom šla in bom štopala do Hollywooda.

LENNIE: Midva se bova zdaj zelo kmalu pobrala od tukaj. Tukaj ni nič lepo.

CURLEYJEVA ŽENA *vzneseno*: K filmu se bom spravila, lepe obleke bom imela, same lepe obleke, kot jih imajo pri filmu. V lepih hotelih bom stanovala in vsi me bojo slikali. Ko bo premiera mojih filmov, bom govorila po radiu ... to pa samo zato, ker bom pri filmu. *Za trenutek položi eno roko na Lenniejevo ramo, drugo pa na Lenniejevo dlano.* Take krasne obleke, ki jih nosijo v

Hollywoodu ... Saj je rekel oni, da sem naraven talent.

LENNIE: Stran bova šla ... daleč stran od tukaj.

CURLEYJEVA ŽENA: Ko bom pobegnila od Curleyja, moja mama ne bo več govorila z mano. Rekla bo, da nisem spodobna. Samo to bo rekla. *Ključovalno*. V resnici pa pri nas doma tudi nismo bili prav nič spodobni. Pa če se moja mama še tako trudi, da bi prikrila. Moj oče je bil pijanec. In to tako hud, da so ga morali odpeljati. No, vidiš! Pa sem ti vse povedala.

LENNIE: Z Georgeom sva šla enkrat na sejum v Sacramento. Jaz sem padel v reko, pa me je George potegnil ven in me rešil, potem sva šla pa pogledat sejum. Vse sorte so imeli tam. Zajčke z dolgo dlako sva tudi videla.

CURLEYJEVA ŽENA: Moj oče je bil črkoslikar ... kadar je delal. Velikokrat se je napil in risal čudne stvari in tratil barvo za nič. Enkrat ponoči pa, ko sem bila še čisto majhna, sta se z mojo mamo grozno kregala. Saj sta se itak zmeraj kregala. Sredi noči je planil v mojo sobo in rekel: »Ne morem več prenašati tega. Greva stran od tukaj, ti pa jaz.« Najbrž je bil pijan. *V njenem glasu je zdaj neka nenavadna nežnost*. Spomnim se, kako sva hodila ponoči po cesti, drevesa so bila čisto črna. Jaz pa tako zaspana. Dvignil me je v naročje in me nesel štiporamo. Rekel je: »Skupaj bova. Skupaj bova živela, samo jaz pa ti, ker ti si moja zlata punčka in ne kar kdo. Nič se ne bova kregala in pretepala,« je rekel, »ker si moja ljuba hčerka.« *Vedno tišje*. In potem še: »Ti boš pekla tortice zame, jaz bom pa risal lepe slike na steno.« *Žalostno*. Zjutraj so naju ujeli ... njega pa odpeljali. *Pavza*. Škoda, da nama ni uspelo pobegniti.

LENNIE: Mogoče pa George ne bo ugotovil, če ga bom vrgel stran?

CURLEYJEVA ŽENA: Pod ključ so ga dali, med pijance, kmalu zatem je pa umrl.

LENNIE: Mogoče bom vseeno lahko skrbel za zajčke ...

CURLEYJEVA ŽENA: Pa kaj tebi res ne gre po glavi nič drugega kot zajci? *Kovinski zvok podkve ob količek*. En je zadel.

LENNIE *potrpežljivo*: Hišico bova imela pa vrt

pa njivico za deteljico. Jaz bom vzel žakelj in ga do vrha napolnil z deteljico in jo nesel zajčkom.

CURLEYJEVA ŽENA: Zakaj si tako usekan na zajce?

LENNIE *se usede tesneje k njej*: Zato, ker rad božam vse, kar je lepo. Enkrat sem na sejmu videl zajce z dolgo dlako. Kako so bili lepi! *Obupano*. Tudi miške sem rad božal, kadar nisem imel kaj boljšega za božati.

CURLEYJEVA ŽENA *se zahihita*: Meni se zdi, da si ti malo čez les.

LENNIE *resno*: Ne, pa nisem. George pravi, da nisem. Rad pa božam mehke stvari s svojimi prstki. Take mehke, čisto mehke.

CURLEYJEVA ŽENA: Saj, kdo jih pa ne? To imajo vsi radi. Jaz se rada dotikam svile in žameta. Imaš ti tudi rad žamet?

LENNIE *hrope od zadovoljstva*: O, ja. Enkrat sem imel svoj kos žameta. Ena gospa mi ga je dala. Ena gospa, ki je bila ... ki je bila moja teta Clara. Meni ga je dala, žamet mi je dala ... *Pokaže z rokami, kako velik kos je bil*. Tako velik je bil. Kaj bi dal, da bi imel zdaj tisti žamet. *Namrči se*. Izgubil sem ga. Že dolgo ga nisem videl, tistega žameta.

CURLEYJEVA ŽENA *se zasmije*: Pa ti si res prismojen. Saj drugače si čisto prijazen fant. Kot en velik otrok si. Se pa takoj vidi, kaj misliš. Kadar se češem, rada malo posedim takole in se božam po lasih, gladim si lase, ker so tako lepi in mehki. *S prsti se pogladi po lasih*. Eni imajo pa tako trde lase. Curley, recimo, njegovi lasje so ko žima. Moji so pa mehki in gladki. Na, potipaj. Tukaj, ja. *Prime Lennieja za roko in si jo položi na lase*. Potipaj tukaj, boš videl, kako so mehki. *Lenniejevi prsti začnejo božati njene lase*. Samo da me ne boš skuštral.

LENNIE: O, kako je to lepo. *Močnejše jo boža*. O, kako lepo.

CURLEYJEVA ŽENA: Pazi malo. Skuštral me boš. *Jezno*. No, zdaj pa nehaj, da me ne boš čisto skuštral. *Sunkovito nagne glavo, Lenniejevi prsti pa se oklenejo njenih las in je ne spustijo. Panično*. Spusti! *Zakriči*. Pusti me! *Še enkrat zakriči*. Lennie ji z drugo roko zapre nos in usta.

LENNIE *moledujoče*: Prosim, ne, samo tega ne.

George bo znorel od jeze. *Curleyjeva žena se ga hoče osvoboditi. Izpod Lenniejeve roke se sliši zadušeno kričanje. Vse bolj je prestrašena. Lennie panično nadaljuje. Joj, prosim, ne, samo tega ne. George bo rekel, da sem naredil nekaj groznega. Umakne roko in iz njenih ust se izvije glasen krik. Lennie jezno nadaljuje. Zdaj pa dosti. Da mu ne boš kaj povedala. V težave me boš spravila. George je rekel, da me boš. Zdaj pa nehaj, samo nehaj že. Curleyjeva žena se ga še močnejše otepa. Samo ne kriči. Nehaj kričati! Silovito jo stresa. Vrat se ji čudno upogne in nenadoma čisto negibna obleži na tleh. Lennie jo gleda, kako leži na tleh in previdno umakne roko z njenih ust. Nič ti ni očem. Nič ti ne bom naredil. Ampak George bo pa zelo jezen, če boš kričala. Ker se ne odzove, se nagne tik nad njo. Dvigne ji eno roko in jo spusti, da mrtvo pade. Za trenutek je videti popolnoma prestrašen. Nekaj groznega sem naredil. Spet sem naredil nekaj groznega. Grabi seno z rokami in jo napol pokrije. Zunaj se slišijo zvoki metanja podkve. Zdi se, da se Lennie šele zdaj zave, kaj je storil. Počepne k njej in posluša. Joj, nekaj strašnega sem naredil. Tega ne bi smel narediti. George bo znorel. Rekel je ... rekel je ... naj se skrijem v grmovje, dokler ne bo prišel. Jezen bo ... v grmovje naj se skrijem, dokler ne bo prišel. To je rekel. Pobere psička, ki leži zraven mrtvega dekleta. Stran ga bom vrzel. Saj je že brez njega dosti hudo.*

Lennie skriva psička pod suknjič in se splazi do stene ter kuka skozi špranje. Nato se odplazi na drugo stran k jaslim in izgine. Na odru ostane samo Curleyjeva žena. Na pol pokrita leži na senu, videti je čisto mlada in spokojna. Zaradi rdečila na licih in živo rdečih našminkanih ustnic je videti živa in sredi globokega spanca. Nekaj časa vlada na odru popolna tišina. Potem se začnejo prestopati konji ob koritu. Brzde zarožljajo in glasovi moč zunaj postajajo glasnejši.

CANDY za odrom: Lennie! Hej, Lennie, si še tukaj? *Pride noter. Malo sem še računal, Lennie, veš. Ti bom povedal, kaj bi mi*

lahko še naredili. Zagleda Curleyjevo ženo. Ustavi se. Podrgne se po brkih. Nisem vedel, da ste tukaj. Pa saj so vam rekli, da ne smete hoditi sem. Stopi k njej. Ne morete vendar spati tukaj. Tik zraven nje je in šele zdaj jo natančneje pogleda. O, mojbog! Gre k vratom in potihem zakliče. George, George! Pridi sem ... George!

GEORGE pride: Kaj pa je?

CANDY pokaže Curleyjevo ženo: Pogledj.

GEORGE: Kaj pa je narobe z njo? *Stopi tik zraven nje. O, mojbog! Poklekne in ji zmeri utrip na zapestju. Čez čas vstane in odreveni. Do konca prizora je George ves trd in lesen.*

CANDY: Kaj je bilo?

GEORGE blado: Ti res ni jasno? *Candy pogleda stran. Moral bi si bil misliti. Saj potihem si najbrž sem.*

CANDY: Kaj bova pa zdaj, George? Kaj bova naredila?

GEORGE odgovori počasi in pobito: Ja ... najbrž ... najbrž ... bova ... morala bova ... povedati ostalim. Najbrž ga bomo morali ujeti in dati zapreti. Ne moreva ga pustiti, da pobegne. Saj bo od lakote umrl, revež ubogi. *Samega sebe poskuša potolažiti. Mogoče bojo pa lepo delali z njim, ko ga bojo zaprli.*

CANDY razburjeno: George, dobro veš, da ne. Dobro veš, da ga bo Curley hotel linčati. Saj veš, kakšen je.

GEORGE: Ja ... ja ... imaš prav. Poznam Curleyja. Pa ostale tudi. *Še enkrat pogleda Curleyjevo ženo.*

CANDY roteče: Ampak midva pa lahko vseeno kupiva tisto posestvo, a ne, George? Lahko greva in zaživiva tam, a ne? A ne? *Candy povesi glavo in gleda v seno na tleh in pokaže, da ve, da ne.*

GEORGE počasi odkimava: To je bilo samo najino. Lenniejevo in moje. *Potiho. Pa saj sem najbrž vedel od vsega začetka. Vedel sem, da ne bova nikoli ničesar naredila. Tako rad je poslušal o tem. Tako zelo, da sem tudi sam začel verjeti, da nama bo uspelo. Candy hoče nekaj reči, a umolkne. George govori, kot bi ponavljal šolsko snov. En mesec garanja, da pobašem tistih petdeset dolarjev. Celo noč bom zabil v kakšnem ušivem bordelu ali pa v kakšni sobi za biljard, ko bojo šli že*

vsi domov. In potem ... potem bom šel še jaz domov in bom spet en mesec garal. In zaslužil novih petdeset dolarjev.

CANDY: Pa tak fejsť fant je. Nikoli si ne bi mislil, da bo naredil kaj takega.

GEORGE *se mukoma zbere in vzravna*: Zdaj me pa poslušaj. Fantom morava povedati. Treba ga je ujeti. Ni druge. Saj mogoče mu ne bojo nič naredili. Ne bom dovolil, da bi mu kaj naredili. *Osorno*. Zdaj me pa dobro poslušaj. Zelo možno, da bojo fantje mislili, da sem imel jaz kaj zraven. Zato bom šel zdaj v barako. Ti pa boš približno čez minuto stopil ven in začel vpiti, kot da si jo ravnokar zagledal. Boš naredil to? Da ne bojo mislili, da sem imel kaj zraven.

CANDY: Veš, da bom, George. Veš, da bom to naredil.

GEORGE: Dobro. Par minut počakaj. Potem pa se zaderi ko jesihar. Jaz zdaj grem. *Odide*.

CANDY *gleda za njim, kako odhaja, nato nemočno pogleda Curleyjevo ženo in da duška svoji žalosti in jezi*: Ti prekleta cipa! Ti je končno ratalo, eh? Vsi so vedeli, da boš nekaj zakuhal. Res nisi bila nič prida. *Glas se mu trese*. Jaz bi lahko lepo vrt okopaval pa posodo pomival za onadva. *Malo umolkne, nato začne pojoče ponavljati besede, ki so bile že prej izrečene*. Če bi bil v mestu cirkus ali košarkaška tekma ... bi šli mi lepo pogledat ... rekli bi, naj vrag vzame delo, pa hajd v mesto. Pa prašička in kokoške bi imeli ... in majhnega vročega gašperčka pozimi. Lepo bi sedeli okoli ... samo sedeli bi ... *Oči mu zalijejo solze in trudno gre do vrat skednja*. Hoče zakričati, a mu glas obtiči v grlu; šele po nekaj poskusih mu uspe. Hej, fantje! Pridite sem! Pridite sem!

Metanja podkve utihne. Sliši se može, ki se začnejo pogovarjati. Glasovi se približujejo. »Kaj je?« ... »Kdo vpije?« ... »Candy je.« ... »Nekaj se je zgodilo.«
Prideta Slim in Carlson ter Whit in Curley. Za njimi še Crooks, ki se drži bolj v ozadju, da ga nihče ne bi opazil. Čisto nazadnje pride George, ki si je medtem oblekel jopič iz denima in si ga zapel. Črn klobuk ima potisnjen nizko na oči. »Kaj pa je?« ... »Kaj je bilo?« Candy

pokaže. Možje strmijo v Curleyjevo ženo. Slim se ji približa, zmeri utrip na zapestju in se je s prsti dotakne po obrazu. Z roko ji gre pod zlomljen tilnik. Približa se Curley. V tistem je videti pretresen. Nemočno pogleda okoli sebe, nato nenadoma oživi.

CURLEY: Vem, kdo je to naredil! Tista prekleta pošast ogabna. Vem, da je bil on. Ta čas, ko so bili vsi zunaj in metali podkev. *Besni*. Ujel ga bom. Samo po puško grem. Ubil ga bom, lastnoročno ga bom ubil, prasca hudičevega. Čreva mu bom razstrelil. Pojdite z mano, fantje. *Steče s skednja*.

CARLSON: Po lugerja grem. *Tudi on plane ven*.

SLIM *potiho Georgu*: Po mojem je bil res Lennie. Tilnik ima zlomljen. Lennie bi ji ga lahko zlomil. *George počasi prikima. Nadaljuje s pol vprašanjem*. Tako kot takrat v Weedu, a ne? Saj si mi sam povedal. Midva ga morava tudi loviti z ostalimi. Kam misliš, da je šel?

GEORGE *se trudi, da bi spravil kako besedo iz sebe*: Ne vem.

SLIM: Morala ga bova pomagati iskati.

GEORGE *se mu približa in vneto reče*: Misliš, da ne bi šlo, da bi ga ujeli in zaprli? Res da je zmešan, Slim. Ni pa tega naredil iz hudobije.

SLIM: Edino, če bi se dalo Curleyja kako zadržati. Ker Curley ga hoče ustreliti. *Malo pomisli*. Pa tudi če bi ga ujeli, George, in ga zvezali in dali v kletko, ne bi bilo to zanj nič dobrega.

GEORGE: Vem. Vem, da ne.

SLIM: Po mojem je samo en način, da se ga reši.

GEORGE: Vem.

CARLSON *priteče*: Prasec mi je ukradel lugerja. V torbi ga ni.

Pride Curley s puško v zdravi roki.

CURLEY *uradno*: Ste, fantje? Zamorec ima tudi puško. Njegovo vzemi, Carlson.

WHIT: Edina goščava tod okoli je pri reki.

Lahko da je šel tja.

CURLEY: Glejte, da se vam ne bo izmuznil. V čreva merite, da ga bo presekalo na pol.

WHIT: Jaz nimam puške.

CURLEY: Pojdi povedat mojemu staremu. Njegovo puško vzemi. Alo, gremo.

Sumničavo pogleda Georgea. Ti greš tudi z nami!

GEORGE: Ja, ja, že grem. Ampak poslušaj, Curley, ta revež je vendar zmešan. Ne streljaj nanj, saj še vedel ni, kaj dela.

CURLEY: Naj ne streljam? Saj ima vendar Carlsonovega lugerja, a ne?

GEORGE medlo: Kaj pa, če ga je Carlson izgubil?

CARLSON: Še danes zjutraj sem ga imel. Nekdo mi ga je vzel.

SLIM *pogleda Curleyjevo ženo na tleh*: Ne bi raje ostal pri svoji ženi, Curley? *Svetloba pojema, znočilo se je. Curley se obotavlja. Zdi se, da bo popustil, potem pa spet zakrckne.*

CURLEY: Na-a, lastnoročno mu bom preluknjaj trebuh, prascu hudičevemu, lastnoročno mu ga bom. Gremo, fantje.

SLIM *Candyju*: Ti pa tukaj počakaj, Candy. Mi zdaj gremo. *Odidejo. Zadnja gresta Slim in George.*

Ostane samo Candy, ki počepne in se zagleda v obraz Curleyjeve žene.

CANDY: Uboga para.

Zavesa.

DRUGI PRIZOR

Večer. Isti rečni breg kot v prvem prizoru prvega dejanja. Zahajajoče sonce ožarja nizke rjave griče. Zavetje med drevjem ob reki. Iz daljave se sliši pasji lajež in tiho prepeličje klicanje.

Ko se zavesa dvigne, je oder prazen. Nenadoma zaveje piš večernega vetra, ki zamaje drevice in dviguje listje po tleh. Nato spet zavladá mir. Lennie se prikrade potihó kot medved. Sključen je in zelo oprezen. Ko pride na oder, se ves čas ozira. Nato potegne izpod jopiča mrtvega psička in ga položi na tla, gre k vodi, leže na trebuh in pije. Vrne se k mrtvemu psičku in sede zraven njega.

LENNIE: George bo zagnal hudiča ... Seveda ga bo. Ampak ... mu ne bom nič povedal. Zakopal ga bom. *Začne kopati luknjo v pesek pred sabo. Potiho.* Nisem pa pozabil. Vidiš, da ne? Točno sem sem prišel. »Skrij se v grmovje in počakaj George.« *Marljivo*

koplje majhen grobek, oblikuje jamo. Čez čas dvigne psička in ga položi v jamico.

Užaloščeno. Celega hudiča bo zagnal. Rekel bo, da si želi samo to, da bi bil sam. *Polaga psička v jamo, obrača ga, da se bo prilegel vanjo. Kljubovalno.* Pa kaj potem ... saj grem lahko v hribe in si najdem votlino. Tam sicer ne bom imel kečapa, ampak ... *Kupček peska okoli psička potlači in treplja v ritmu besed.* Bom-kar-šel-bom-kar-šel. *Pri vsaki besedi udari po kupčku. Grob natančno zagrebe in poravná pesek.* Pa je. *Nabere listje in ga raztrosi po grobu. Poklekne in nagiba glavo, da se bo prepričal, kako je opravil.* Tako. Nič mu ne bom povedal. *Spet se usede.* George bo vedel. George zmeraj ve.

Iz daljave se zaslišijo glasovi. Nevarno se bližajo. Prepelica svarilno zakliče, nato zaslišimo, kako zaprhutajo krila cele jate. George priteče, a čisto potihó.

GEORGE *hripavo šepne*: Skrij se v ločje! Hitro!

LENNIE: Nič nisem naredil, George.

Glasovi so zdaj že zelo blizu.

GEORGE vročično: Skloni se že v ločje, porkaduš. *Glasovi so skoraj pri njiju. George potisne Lennieja v ločje. Vrhovi se zamajajo, da se dobro vidi, kam izginja.*

WHIT *za odrom*: Tam je George. *Pride.* Ne hodi vendar sam tako daleč naprej. Saj niti puške nimaš. *Pridejo Slim, Carlson, šef. Curley in še trije delavci z ranča, oboroženi s pištolami in puškami.*

CARLSON: Sigurno je prišel sem. Sledovi v pesku so šli v to smer.

SLIM *motri Georgea*: Ne vidite, da ga ne bomo nikoli našli, če bomo vsi na kupu? Razkropiti se moramo.

CURLEY: Zelo gosto grmovje je tukaj. Lahko da se skriva kje v grmovju. *Gre proti ločju. George pa hitro za njim.*

SLIM *vidi, kam je šel George, in hitro reče*: Poglejte. *Pripre oči.* Tam je deželna cesta in polja, na oni strani pa je avtocesta. Razkropimo se in preglejmo grmovje.

ŠEF: Slim ima prav. Razkropiti se moramo.

SLIM: Najboljše, da gremo do ceste pa spet nazaj.

CURLEY: Samo to si zapomnite, kar sem vam

- rekel. V trehuh ga ustreliše.
- SLIM: No, gremo. Midva z Georgeom bova šla proti deželni cesti. Vi pa proti avtocesti in nazaj.
- ŠEF: Če se slučajno zgrešimo, se dobimo tukaj. Zapomnite si ta kraj.
- CURLEY: Samo da ga dobimo, prasca hudičevega, samo to hočem. *Možje odidejo desno, pogovarjajo se. Slim in George gresta počasi proti zadnjemu delu odra in poslušata oddaljujoče se glasove.*
- SLIM *potiho*: Kje je? *George ga dolgo gleda naravnost v oči. Nato se odloči, da mu bo zaupal in pokaže s palcem proti ločju.* Hočeš, da grem? *George počasi prikima, gledajoč v tla. Slim naredi nekaj korakov, a se hitro vrne, nekaj namerava reči, a ne spravi iz sebe besede. Namesto tega se z roko dotakne Georgea po rami in odbiti proti zadnjemu delu odra.*
- GEORGE *se leseno vrne na breg in gre k ločju in se usede*: Lennie!
- Ločje zatrepeta. Prikaže se Lennie. Tako moker je, da kar kaplja od njega.*
- LENNIE: Kam pa so šli vsi? *Dolga pauza.*
- GEORGE: Lovit.
- LENNIE: Zakaj ne greva še midva z njimi? Jaz rad lovim. *Čaka odgovor. George zre na drugi breg reke. Zato, a ne, ker sem nekaj ušpičil?*
- GEORGE: Saj je vseeno, zakaj ne.
- LENNIE: Zato ne moreva z njimi na lov?
- GEORGE *leseno*: Ni važno. Usedi se, Lennie.
- Tukaj, k meni. Svetloba ugaša. V daljavi kliči mož. George obrne glavo in posluša.*
- LENNIE: George!
- GEORGE: Ja?
- LENNIE: Boš zdaj zagnal hudiča?
- GEORGE: Kakšnega hudiča?
- LENNIE: Takega, no ... kot ga zmeraj. Tisto, saj veš? »Če ne bi bilo tebe, bi lahko pobasal svojih petdeset dolarjev ...«
- GEORGE *se na vso moč začudi*: Jezus Kristus, Lennie! Niti ene stvari, ki se je zgodila, si ne zapomniš. Spomniš se pa vsake besede, ki sem jo rekel!
- LENNIE: No, a nisi hotel zdaj tega reči?
- GEORGE *recitira*: »Tako lepo bi živel, če bi bil sam.« *Z monotonim glasom. »Našel bi si delo*
- pa nobenih sitnosti ne bi imel.«*
- LENNIE: Daj naprej! »Na koncu meseca bi pa ...«
- GEORGE: »Na koncu meseca bi pa lepo pobasal svojih petdeset dolarjev in šel v bordel ...«
- LENNIE *vneto*: Daj, George, ne misliš zagnati hudiča?
- GEORGE: Ne!
- LENNIE: Saj jaz lahko kar grem. Pri priči grem lahko v hribe in si najdem votlino, če me nočeš.
- GEORGE *s takim glasom, kot bi imel ustnice odrevenele*: Ne, hočem, da ostaneš pri meni.
- LENNIE *navihano*: Potem mi pa povej, kot si mi včasih.
- GEORGE: Kaj naj ti povem?
- LENNIE: O drugih pa o naju!
- GEORGE *spet recitira*: »Ljudje, kakršna sva midva, nimajo družine. Par fičnikov zberejo kdaj pa kdaj, ampak jih hitro zapravijo. Nobenega nimajo na celem božjem svetu, ki bi ga brigalo zanje!«
- LENNIE *presrečno*: »Ampak midva sva pa drugačna.« ... Zdaj pa povej o naju.
- GEORGE: »Midva sva pa drugačna.«
- LENNIE: »Zato, ker ...«
- GEORGE: »Zato, ker imam jaz tebe, ti pa ...«
- LENNIE *zmagoslavno*: »Ti pa mene. Drug drugega imava.« In zaradi tega, zaradi tega cel božji svet briga za naju. *Veter spet dviguje listje, a se kmalu poleže. Spet se zaslišijo kliči mož. Tokrat so že bliže.*
- GEORGE *sname klobuk in drhte reče*: Snemi klobuk, Lennie. Zrak je tako prijeten!
- LENNIE *sname klobuk in ga položi predse*: Povej mi, kako bo. *Spet glasovi mož v bližini. George posluša.*
- GEORGE: Poglej čez reko, Lennie, jaz pa ti bom pripovedoval, in si boš lahko vse predstavljal. *Lennie obrne glavo in se zazre čez reko.* »Imela bova svoj košček zemlje ...« *George seže v stranski žep in potegne na dan Carlsonov revolver. Roka in pištola ležita na tleh za Lenniejevim hrbtom. Zre v Lenniejev tilnik, v točko, kjer se stikata hrbtenica in lobanja. Glasovi mož za odrom.*
- LENNIE: Povej naprej! *George dvigne pištolo,*

toda roka se mu zatrese, zato jo povesi. Povej naprej! Kako bova? »Imela bova svoj košček zemlje ...«

GEORGE *hripavo*: »Kravo bova imela. Pa mogoče bova imela prašička in kokoške in ... majhno njivo deteljice.«

LENNIE *zavpije*: »Za zajčke!«

GEORGE: »Za zajčke!«

LENNIE: »In kdo bo skrbel za zajčke?«

GEORGE: »Ti boš skrbel za zajčke!«

LENNIE *se na glas smeji od veselja*: »In žvela bova od tega, kar nama bo rodila zemlja!«

GEORGE: Ja. *Lennie premakne glavo*. Tja čez poglej, Lennie. Boš vse videl.

LENNIE: Kam?

GEORGE: Tja čez, naravnost čez reko. Boš skoraj vse videl.

LENNIE *se premakne*: Kam, George?

GEORGE: Tja čez, naravnost. Ti kar glej, Lennie. Ti kar glej.

LENNIE: Saj gledam, George. Gledam.

GEORGE: Tako je prav. Tako lepo bo tam. Nobenih sitnosti, nobenih prepirov. Noben ne bo nikoli nobenemu nič naredil ali kaj ukradel. Tako lepo bo!

LENNIE: Zdaj pa vidim, George. Že vidim! Tam čez! Vidim!

George ustreli. Lennie se zgrudi in pade vznak v grmovje. Glasovi mož v daljavi. Zavesa.

→ 1981 v istih vlogah nastopila v gledališki uprizoritvi *Ljudi in miši* v Steppenwolf Theatre Company v Chicagu. Uspehu romana *Ljudje in miši* je leta 1939 sledil še uspeh romana *Grozdi jeze*; ta izhaja iz časopisnega članka, ki ga je Steinbeck napisal v San Franciscu. Roman, ki velja za klasiko 20. stoletja, razkriva usodo revne najemniške družine v Oklahomi in njihovo težavno popotovanje v neznano prihodnost v Kaliforniji. Dogajanje je postavljeno v čas Velike depresije in opisuje bedo družine, ki je prisiljena zapustiti svojo zemljo zaradi peščenih viharjev, ki so v 30. letih 20. stoletja zaradi dolgotrajne suše, neprimerne načina obdelovanja zemlje in pomanjkanja nekoč velikih čred bizonov, ki so gnojile prst, odnesli

več milijonov hektarjev vrhnjih plasti zemeljskega površja. Ekološka katastrofa je povzročila emigracijo 300 do 400 tisoč prebivalcev iz delov zvezne države Oklahoma in okoliškega Velikega nižavja.

Roman mu je leta 1940 prinesel Pulitzerjevo nagrado. Vpliv romana *Grozdi jeze* na ameriško družbo in kulturo primerjajo z romanom *Koča strica Toma* Harriet Beecher Stowe. *Grozde jeze* so že leta 1940 prenesli na filmsko platno v režiji Johna Forda, v filmu pa so nastopili Henry Fonda, Jane Darwell in John Carradine.

Uspeh romana *Grozdi jeze* so spremljale burne polemike zaradi avtorjevih izrazito liberalnih političnih pogledov, slikanja grdih

plati kapitalizma in izmišljene reinterpretacije zgodovinskih dogodkov v času migracij zaradi Peščene skledе, pogosti pa so bili tudi burni napadi na avtorja, zlasti v bližini njegovega doma. Ker naj bi bila knjiga opolzka in naj bi napačno prikazovala stanje v okrožju, so roman avgusta 1939 umaknili iz javnih šol in knjižnic v okrožju. Prepoved knjige je veljala do januarja 1941.

Filmski verziji *Grozdom jeze* in *Ljudi in miši* sta nastajali istočasno v različnih studiih – tako je Steinbeck preživel en dan na snemanju enega in naslednji dan na snemanju drugega filma. V svojih prvih delih se je tematsko osredotočil na problematiko revnega delavskega razreda, predvsem priložnostnih agrarnih delavcev in njihovo bedno življenje.

Tarek Rashid,
Miro Podjed

Čustvena angažiranost, s katero je to problematiko obravnaval, je temeljito zamajala kulturno in družbeno podobo takratne Amerike, Steinbecku pa prinesla sloves glasnika ameriškega delavskega ljudstva. Njegovo kasnejše pisanje razkriva širok spekter njegovih interesov, od pomorske biologije, politike, religije, zgodovine in mitologije. V zgodnjih tridesetih letih dvajsetega stoletja je Steinbeck spoznal Edwarda Rickettsa, pomorskega biologa, ki je s svojimi pogledi o medsebojni odvisnosti vseh živih bitij zelo vplival na Steinbeckovo razmišljanje. *Cortezovo morje* (*The Sea of Cortez*, 1941) je nastalo kot posledica njune skupne odprave po kalifornijskem zalivu.

V času druge svetovne vojne je bil dopisnik New York Herald Tribunea. Vojno je doživel od blizu kot spremljevalec posebnih diverzantskih oddelkov, ki so izvajali kratke in hitre vojaške akcije na mediteranskih otokih pod nemško okupacijo.

V času vojne je nadaljeval z delom za film – napisal je scenarij za *Rešilni čoln* (*Lifeboat*, 1944) Alfreda Hitchcocka in film *Medalja za Bennyja* (*A Medal for Benny*, 1945) Irvinga Pichela. Steinbeck je bil izredno uspešen hollywoodski pisec – leta 1944 je bil prvič nominiran za oskarja za najboljši scenarij za Hitchcockov *Rešilni čoln*. Po zaključku snemanja je zahteval, da njegovo ime izbrijejo iz ekipe, ker je menil, da ima zadnja verzija filma

Rešilni čoln rasistične podtöne. Njegov roman *Mesec je zašel* (1942) o odporniškem gibanju v vasici pod nacistično okupacijo v severni Evropi so nemudoma prenesli na filmski trak. Domnevali so, da je neimenovana država, kamor je postavljeno dogajanje, Norveška; leta 1945 je Steinbeck prejel Haakon VII Medal for Freedom za literarni prispevek k norveškemu odporniškemu gibanju. Eno njegovih boljših povojnih del je *Biser* (*The Pearl*, 1947), domišljajska zgodba o mehiško-indijanskemu potapljaču, iskalcu biserov, Kinu, ki najde dragocen biser in mu ta spremeni življenje. Steinbeck je odpotoval v Mehiko, kjer ga je prevzela življenjska zgodba Emiliana Zapate. Napisal je filmski scenarij *Viva Zapata!*, ki ga je leta

1952 posnel Elia Kazan z Marlonom Brandom in Anthonyjem Quinnom.

Po ločitvi od druge žene Gwyndolyn Conger in nenadni, tragični smrti dobrega prijatelja Eda Rickettsa je napisal enega svojih najbolj popularnih romanov *Vzhodno od raja* (*East of Eden*, 1952), v katerem se od družbenih krivic delavskega razreda obrne k psihologiji človeka v dolini Salinas. V romanu *Vzhodno od raja*, ki ga je Steinbeck napisal za svoja sinova, da bi jima pokazal, da sta neločljiva, govori o boju med dobrim in zlim, o ljubezni in sovraštvu. *Vzhodno od raja* je obširen družinski roman, ki oživlja zamotane podrobnosti dveh družin naseljencev, Traskovih in Hamiltonovih, in njune prepletene zgodbe. Roman se dogaja v

okrožju Salinas med začetkom 20. stoletja in koncem prve svetovne vojne. Samuel Hamilton in njegova žena Liza, priseljenca iz severne Irske, sta vzgojila devet otrok na nerodovitnem območju domačije. V dolino Salinas se po razburljivem otroštvu na vzhodu, letih služenja v vojski in potepanja po deželi preseli Adam Trask, pravkar poročen, novopečen bogataš. Roman obravnava pokvarjenost in koristoljubje, ljubezen, boj za mesto v družbi, veličino človeka in zmožnost samouničenja, posebno podrobnost pa namenja občutku krivde in svobode. Avtor vse zgodbe spretno poveže in jih naveže na biblično zgodbo o Kajnu in Ablu, od koder izvira tudi naslov romana.

Po knjigi je bil leta 1955 posnet tudi film režiserja Elia Kazana, v katerem so igrali James Dean, Richard Davalos in Raymond Massey. Film predstavlja drugi del knjige, v katerem James Dean igra Adamovega sina Cala, Richard Davalos pa Arona, Calovega dvojčka. Steinbeck Jamesa Deana ni maral, saj se mu je zdel nadut, za vlogo Cala Traska pa se mu je zdel odličen.

Leta 1962 je prejel Nobelovo nagrado za književnost za svoje »realistično in fiktivno pisanje, ki združuje prijeten humor in ostro družbeno dojemanje«, čeprav pri kritikih ni bil nikoli tako priljubljen kot pri svojih bralcih. Poleg Georgea Bernarda Shawa je edini dobitnik Nobelove nagrade za

Mario Šelih, Rastko Krošl, Tanja Potočnik,
David Čeh, Miro Podjed, Aljoša Koltak

književnost, ki je bil za svoje pisanje nominiran tudi za oskarja. George Bernard Shaw je leta 1938 dobil oskarja za *Pygmaliona*, Steinbeck pa je bil za to nagrado nominiran trikrat: za *Lifeboat* (1944), *A Medal for Benny* (1945) in za *Viva Zapata!* (1952). Leta 1964 mu je predsednik Združenih držav Amerike Lyndon B. Johnson podelil United

States Medal of Freedom, leta 1977, ko bi bil star 75 let, pa je bil upodobljen na ameriški poštni znamki.

Umrli je za posledicami srčne bolezni 20. decembra 1968 v New Yorku, pokopan je na pokopališču Garden of Memories v dolini Salinas, v dolini Salinas pa stoji Steinbeckov muzej.

Viri:

- http://en.wikipedia.org/wiki/John_Steinbeck
- http://en.wikipedia.org/wiki/Of_Mice_and_Men
- <http://www.steinbeck.org/Bio.html>
- http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1962/steinbeck-bio.html
- http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1962/press.html
- <http://www.kirjasto.sci.fi/johnstei.htm>
- <http://www.imdb.com/name/nm0825705/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Of_Mice_and_Men_%281939_film%29
- <http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/cerce.pdf>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Great_Depression

Tanja Potočnik, Tarek Rashid

PREDSTAVITEV

Leo Kulaš, kostumograf

Rojen leta 1960 v pitoresknem mestecu Metković v dolini Neretve (Hrvaška). Diplomiral je leta 1984 na Akademiji uporabnih umetnosti v Beogradu (Srbija), na smeri slikarstvo-kostumografija. S Paolom Magellijem je prvič sodeloval pri operni uprizoritvi *Nabucco* leta 1982. Od takrat sta skupaj ustvarila niz odmevnih predstav na ozemlju nekdanje Jugoslavije, zlasti v Sloveniji, na Hrvaškem, Srbiji in Črni gori (Čehove *Tri sestre* in *Utvo*, Turgenjev *Mesec dni na kmetih*, Gogoljevo *Ženitev*, Büchnerjevega *Woyczeka*, Horvathovo igro *Kazimir in Karolina*, dela Maksima Gorkega *Na dnu*, *Malomeščani*, *Letoviščarji* itn.), pa tudi v Nemčiji in Italiji.

Pomembno mesto v njegovem ustvarjanju zavzemajo uprizoritve Tomaža Pandurja – sodelovala sta pri *Šeherezadi*, *Faustu*, *Carmen*, *Hamletu*, *La Divini Commedii* (v Hamburgu in Mariboru), *Ruski misiji*, *Babilonu*, *Hazarskem besednjaku* ...

Podpisal je več kot sto petdeset kostumografij, ob dramskih tudi v baletnih in opernih predstavah ter na filmu. Sodeluje z režiserji: Eduardom Milerjem, Ernstom M. Binderjem, Diegom de Breo, Robertom Ciullijem, Françoisom Michelom Pesantijem, s koreografom Edwardom Clugom ...

Za svoje kreacije je prejel številna priznanja in eminentne nagrade, med zadnjimi nagrado Združenja dramskih umetnikov Hrvaške za kostumografijo v predstavi *Buzdo in Marul*.

Sodelovanje pri uprizoritvi *Ljudje in miši* je že tretje sodelovanje Kulaša z režiserjem Samom M. Strelcem (pred tem sta sodelovala že pri uprizoritvah *Četrta sestra* v GDK Gavella in *Ljudomrznik* v MGL).

Nagrade DNEVI KOMEDIJE 2008

Barbara Vidovič, žlahtna komedijantka

Za vlogo Aleksandrije Toguševe (Saše) v predstavi
Evrofilija Slovenskega ljudskega gledališča v Celju

Žlahtna komedijantka je z izjemno komedijantsko energijo in igralskim občutkom upodobila ilegalno priseljenko, pripravnico, ki mora spretno krmiliti med pričakovanji in zahtevami svojega šefa in izsiljevanjem uslužbenca evropskega urada za boj proti prevaram. V lovljenju ravnotežja med lojalnostjo nemu in drugemu ostaja zvesta karakternim značilnostim svojega lika, ki jih preigra z na videz lahkotno, a dovršeno virtuoznostjo.

Iztok Mlakar, žlahtni komedijant

Za vlogo Sganarela v predstavi *Duohtar pod mus!*
Gledališča Koper in SNG Nova Gorica

Žlahtni komedijant je pokazal izjemni ustvarjalni talent in navdušil s preigravanjem besedne komike, ujete v narečno zaznamovan govor, z burkaškimi domislicami in duhovitimi songi. Njegova prepričljiva upodobitev zdravnika po sili doživlja ves čas potrditev pri občinstvu, ki se na Mlakarjev ognjevit igralski temperament živo odziva in z navdušenjem sprejema njegovo nevsiljivo, a vselej na komični učinek premišljeno komunikacijo.

Boris Cavazza, žlahtni režiser

Za postavitev Barnesovega besedila *Prerekanja* v izvedbi SNG Drama Ljubljana

Žlahtni režiser je monološko strukturo besedila poživil s premišljeno mizansceno in posluhom za notranji razvoj posameznih dramskih likov. Med njimi je ustvaril nevidne povezave, ki razkrijejo notranjo dinamiko medsebojnih odnosov, čeprav se protagonisti neposredno ne obračajo drug na drugega. Na asketsko zastavljeni sceni je režiser igralce vodil tako, da so ustvarili nepozabne, čustveno razgibane podobe iskanj ljubezni.

fotograf: Šterpa

Bolha v ušesu ali kaplja čez rob, žlahtna komedija po izboru žirije

Žlahtno predstvo odlikujejo izostren dramaturški občutek za stopnjujoči se dogajalni ritem in domišljena mizanscena na razgibanem, a vselej funkcionalno zastavljenem prizorišču. Scensko podobo učinkovito dopolnjujejo kostumi, s katerimi je poudarjena aktualizacija sto let stare bulvarke. Živost in prepričljivost uprizoritvi zagotavlja odličen igralski ansambel, ki navduši s tipološko jasnimi, a hkrati v homogeno celoto vpetimi igralskimi stvaritvami. Nagrado Žlahtna komedija festivala Dnevi komedije 2008 prejme uprizoritev *Bolha v ušesu ali kaplja čez rob* v izvedbi SNG Nova Gorica.

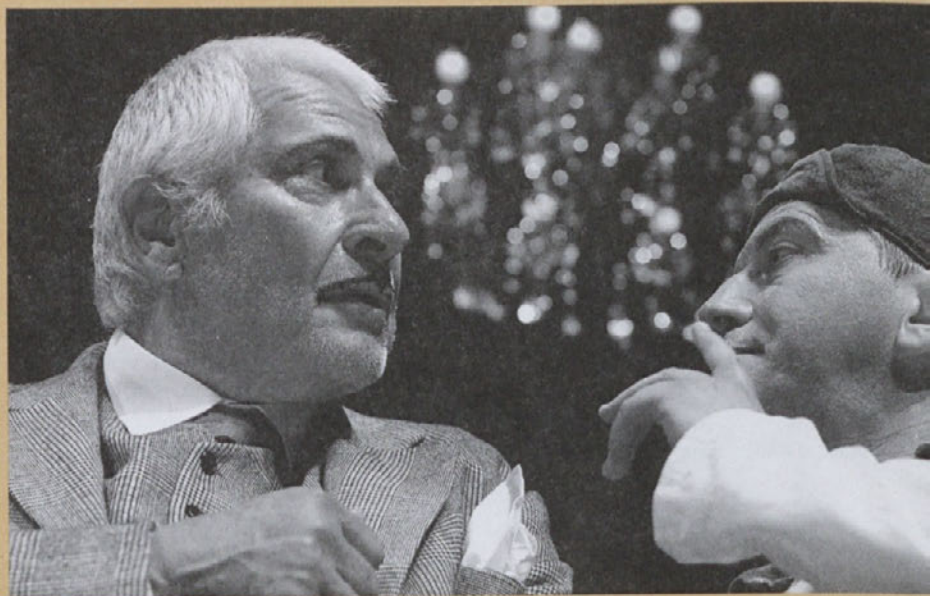
Foto: Foto atelje Pavlič - Zavadlav

Duohtar pod mus!,
žlahtna komedija po izboru občinstva

V izvedbi Gledališča Koper in SNG Nova Gorica.

Najvišja ocena v zgodovini festivala: 4,9496!

foto: Radovan Čok

Nagrade SREBRNI CELJSKI GRB

Renato Jenček,

dobitnik nagrade srebrni celjski grb za igralske dosežke v preteklih sezonah in neumorno, več kot šestnajstletno ustvarjanje, s katerim je na odru SLG Celje pustil velik pečat, obogatil celjsko kulturno življenje in s svojim ustvarjalnim žanrom zaznamoval tudi slovenski gledališki prostor

Renato Jenček je stopil na oder celjskega gledališča v sezoni 1991/92 in v šestnajstih sezonah odigral več kot štirideset vlog. Izkazal se je kot interpret različnih žanrov: od komedije do tragedije, v klasičnih in sodobnih besedilih, tako v predstavah za odrasle kot v predstavah za otroke in mladino. Naj omenimo le nekaj najvidnejših vlog: *Guliver* v *J. Swifta*, *Hermann* v *Razbojnikih* *F. Schillerja*, *Herman* *Mlajši* v *Hermanu Celjskem* *A. Novačana*, *Truffaldino* v *Slugi dveh gospodov* *C. Goldonija*, *Lorenzo* v *Beneškem trgovcu* *W. Shakespeara*, *Larry* v *Bližje* *P. Marbela*, *Vlado Kremžar* v *Limonadi Slovenici* *V. Möderndorferja*, *Amos Fjodorovič Ljapkin Tjapkin* in *Sodnik* v *Revizorju* *N. V. Gogolja*, *Žile* v *Moje srce* je v *Zvorniku ostalo* *A. Sidrana*, *Martin Harrison*

v *Chicago Ebbyja*, *Fossa* in *Kanderja*, dr. *Pavel Gruden* v *Za narodov blagor* *I. Cankarja*, *Tartuffe* v *Tartuffu* *J. B. P. Moliéra*, *Jendo* v *Na kmetih* *V. Möderndorferja*, *Imenitni gospod* v *Seksualnih nevrozah naših staršev* *L. Bärfussa*, *Jože Malek* v *Moj ata*, *socialistični kulak* *T. Partljiča*, *Bernard* v *Zupančičevi Igri s pari*, *Konzul Weygang* v igri *Elfriede Jelinek Kaj se je zgodilo po tem, ko je Nora zapustila svojega moža ali Stebri družb*, *Max Brod* v *Kafkovem tiču* *A. Bennetta*, *Oče* v *To ti je lajč* *T. Kosi*; v prejšnji sezoni je bil izvrsten kot *Minister Rudi* v *krstni uprizoritvi komedije Vinka Möderndorferja Šah mat*, blestel je kot *Howard Katz* v istoimenski črni komediji *Patricka Marberja*, v letošnji sezoni pa je bil spet izvrsten kot poslanec *Evropskega parlamenta Philip Wardrobe* v prvi slovenski uprizoritvi komedije *Evrofilija* *Richarda Beana*.

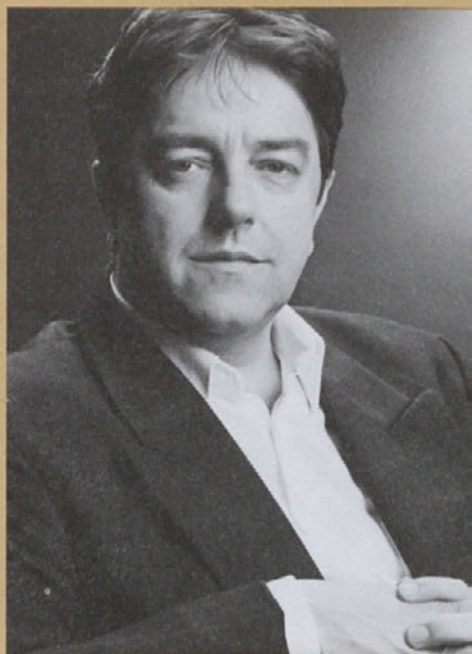
Omenjene vloge pričajo o tem, kako širok repertoar je Renato Jenček odigral v Slovenskem ljudskem gledališču Celje. Je igralec, ki se neumorno spopada z vedno novimi, zahtevnimi nalogami in jih oblikuje mojstrsko, dovršeno v govoru, emocijah, mimiki in vsej telesni izraznosti. Zaradi sposobnosti popolne igralske transformacije je eden tistih igralcev, ki

zlahka nastopi v še tako različnih vlogah. Je mojster v glavnih vlogah, kjer prepričljivo podaja zmeraj nove like, ravno tako izvrsten pa je tudi v manjših vlogah; vlog ne deli na male in velike, ampak se z vsako spopade kot z edinstveno igralsko kreacijo. Ob delu v gledališču je treba poudariti še izjemno vlogo, ki jo je Jenček oblikoval v celovečercu Vinka Möderndorferja *Predmestje*, kjer je dokazal, da je tudi mojster filmske igre.

Renato Jenček je igralec z močnim občutkom za odrskega partnerja, s posluhom za režijske napotke in dramaturgijo zgodbe, predvsem pa sodelavec, ki želi biti v ustvarjalnem procesu ves čas aktiven.

Brez Renata Jenčka bi bilo ne le celjsko gledališče, temveč tudi slovenska gledališka publika prikrajšana za izvrstne igralske stvaritve, ki pričajo o tem, da je Jenček vrhunski dramski igralec, razmišljujoč in provokativen ter zakladnica igralskih izkušenj in znanj, ki jih nesebično prenaša na mlajše kolege.

/Iz utemeljitve/

SVET KNJIGE

prvi slovenski knjižni klub

Člani Sveta knjige imajo pri nakupu vstopnic za SLG Celje 20-odstotni popust. Popust lahko uveljavite ob nakupu dveh vstopnic za posamezno predstavo s priložitvijo članske izkaznice. Popust ne velja za ogled premier, predstav festivala

Dnevi komedije, gostovanj SLG Celje v drugih krajih in za vstopnice, ki že imajo popust.

Obiščite tudi

www.svetknjige.si

za izjemno ponudbo knjig.

Gledališki list Slovenskega ljudskega gledališča Celje
Letnik 57, sezona 2007/2008, številka 6
Izdaja Slovensko ljudsko gledališče Celje.
Vse pravice pridržane.

Cena te številke je 2 €.
V skladu s 13. točko prvega odstavka 26. člena
Zakona o DDV davek ni obračunan.

Za izdajatelja Tina Kosi
Urednica Tatjana Doma
Lektorica Metka Damjan
Fotograf Damjan Švarc
Oblikovalec Matjaž Tomažič/Kontrastika
Tisk Grafika Gracer
Naklada 1.000 izvodov
Celje, Slovenija, maj 2008

SLG Celje si pridržuje pravico do
spremembe programa.

Sezona 2007/2008

REPERTOAR

Richard Bean

EVROFILIJAJ

Režiser Boris Kobal

premiera 28. septembra 2007

Jon Fosse

PUNCA NA ZOFI

Režiserka Tijana Zinajić

premiera 30. novembra 2007

Avtorski projekt igralcev SLG Celje
in Željka Vukmirice

BORZA SLOVENSKIH KARAKTERJEV

Režiser Željko Vukmirica

premiera 7. februarja 2008

Eugène Ionesco

STOLI

Režiser Miha Golob

premiera 14. marca 2008

ODERPGODUROM

John Steinbeck

LJUDJE IN MIŠI

Režiser Samo M. Strelec

premiera 16. maja 2008

in za otroke

Kajetan Kovič

MAČEK MURI

Avtorica dramatisacije Romana Ercegović

Režiser Matjaž Latin

Skladatelj Jerko Novak

premiera 6. oktobra 2007

Celje - skladišče

D-Per

97/2007/2008

5000023042.6

COBISS